

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

ISSN 1331-4688

politički
ZATVORENIK

GODINA IX. - PROSINAC 1999. - CIJENA 10 KN

BROJ **93**

ADVENT JE - DOĐI GOSPODINE!

"Gospodine, sada me otpuštaš iz svetog okruga patnje."
Romano Guardini: Kršćani put

Kad u ruke primite ovaj broj *Političkog zatvorenika*, zebnja u srcu i brige u ovoj sivoj svakidašnjici, ledenim srsima protest će zbiju koja se nametnula i Mariji. Ona je, puna vjere, iako u strahu, rekla: "Evo me Gospodine, nekam bude po riječi tvojoj".

Kako se nije lako isključiti iz tih događaja koji su u naše duše usadili brigu i pitanje života i smrti, kako nas zebnja i briga protresa s odaskom, svakog dana iščekujemo sutrašnji s još većim upitnikom - što donosi? Zašto nismo prihvatali odluku poput Marije, da velimo: "Evo me, Gospodine".

Idemo u susret vremenu koje od nas zahtjeva da se opredijelimo kao zreli ljudi, kao politički osuđenici koji su svoju mladost žrtvovali za Hrvatsku, da svoj glas damo onim ljudima i strankama koje žele Hrvatsku sretnu, pravednu i slobodnu od tutorstva velikih i moćnih, ali koje moraju Hrvatsku učiniti državom sreće i blagostanja, državom socijalne pravde, a ne državom tajkuna i bogatih pojedinaca koji zaboravljaju da su tek kotačić u društvenom biću, koji su srž egzistencije nacije.

Nismo za klanove pojedinaca. Nismo za to, da nekolicina koristi državu za svoj ekonomski uspon. Mi smo za državu socijalne pravde i općeg blagostanja. Oni, koje izaberemo na sljedećim izborima, moraju to postići. Moraju narod izvesti iz bijede i siromaštva, ali moraju i ispuniti zahtjev dr. Ante Starčevića da ova, moja i tvoja Hrvatska, postane Država neovisna - samostalna Hrvatska. Ne trebaju nam šaptati svjetskih moćnika kako se ide u demokraciju. Hrvatska to zna. Imamo, davno prije njih, demokratske ustave. To potvrđuje Sabor za vrijeme kralja Tomislava, za vrijeme kralja Krešimira, to potvrđuje Statut Poljske republike, kao i Vinodolski statut.

Ali, to potvrđuje i plebiscit 1941. kao i 1990. godine. Hrvatska hoće svoju slobodu, ali po mjeri našeg čovjeka. Ne treba nacrtre "velikih" koji su stari tek nekoliko stoljeća. Mi smo narod iz predgovijesti. Naše je ime zapisano u kamenu još prije Krista. Imamo pravo da tražimo da nam se zbog toga prizna tok u traj anju.

Nitko nema pravo da nam postavlja uvjete kako trebamo urediti svoje mjesto u ljudskoj zajednici. Zapravo mi smo u toj zajednici, u Europskoj zajednici, još od našega slavnog Branimira, kad je on diplomatskim putem uveo Hrvatsku u savez europskih država. Moja i vaša Hrvatska priznata je od najvećeg autoriteta - rimskog Pape, daje država sa svim atributima, da ima svoje granice, svoju vojsku, svoje narodne predstavnike. Tko je to, u to vrijeme, od tih, sada velikih, imao?

Nu, raznorazni događaji sputavaju razvitak ove, naše nacije. Nastaje vrijeme borbe i za sam opstanak države. Dolaze razni savezi i tudi gospodari odlučuju o našoj sudbini. Istina je, da smo sami zato krivi. Nu, povijest piše i bilježi tijek zbivanja. Podložni smo i Pešti i Beču. Naše plemstvo i banovi bore se za hrvatsko ime. Odolijevamo Turčinu, branimo Europu, ali i smušeno ulazimo u savez sa Srbijom kad nastaje naša najveća golgota. Sad, iz ove povijestne distance, shvaćamo upozorenje tribuna hrvatske misli, dr. Stjepana Radića, kad je 1918. upozorio: "Ne srljajte kao guske u maglu!"

Znamo događaje u beogradskoj Skupštini, kad su ubijeni hrvatski narodni zastupnici, a Stjepan Radić na smrt ranjen. Znamo i odluku Dr. Ante Pavelića koji je nakon toga otiašao u emigraciju i utemeljio Ustaški pokret, kao odgovor na zločine što provodi Beograd i kralj Aleksandar. U načelu Ustaškog pokreta "Klin se klinom izbjiga", započela je borba za oslobođenje Hrvatske ispred srbske dominacije. Onda dolazi 1941. - rat koji odlučuje o stvaranju NDH i dolazak Poglavnika, koji je voda. Hrvatska želi svoju samostalnost, što se i ostvari 10. travnja. Hrvatska ima svoju vojsku, svoju upravu, Vladu, svoj Sabor. Hrvatska je priznata od više od 40 država.

Nu, neprljatelj, pogotovo Srbi, nisu mogli prihvati što više ne mogu gospodariti u Hrvatskoj. Znamo da 27. srpnja okupljeni u Srbu žurno kreću protu legalne vlasti. Hrvatska vojska se bori s odmetnicima. Onda 1945. dolazi pokolj i Kršćani put. Hrvatske u krvi i suzama, koje su izazvali partizani i komunisti. Pogubljena je hrvatska Vlada i gotovo svi viđeniji čestnici i dužnostnici. Preživjeli su osuđeni na dugogodišnje robije.

Logori i tamnice, naša su zbilja. Osiromašeni seljaci i obespravljeni radnici životare i u zebnji čekaju sutrašnji dan. To traje od 1945. do 1989., kad su iza nas događaji Deklaracije o jeziku, studentski nemiri. Matica Hrvatska uzburka razmišljanja o slobodi. I opet nastala progona i zatvaranje svih koji traže samo malo više prava.

Narod je ponižen. Onda se pojavi čovjek koji preokrenuo tok povijesti. On osmisli povijest. On je dao svoje promišljanje o hrvatskoj zbilji.. To je vizionar koji osjeća da ponižena Hrvatska mora stati na svoje nacionalne noge, mora zauzeti svoje mjesto u zajednici Europe. To je dr. Franjo Tuđman. A eto, nažalost, u borbi stranačkog sučeljavanja, neki, koji su kao i u Saboru kralja Zvonimira, pristupili uz šaptače drugih interesa, opet narodu šapču da će im tudin biti bolji od svojincata. Neki upiru sve snage da ovu, našu Hrvatsku u cijelosti razvuku po pokrajinama. Zaprašamo i one koji su od roditelja naslijedili veliko-jugoslavensku ideju - orjunaštvo.

Sad govore, vele u interesu Hrvatske, tobože, kako jedino može ući u Europu. Vidimo što nude sinovi bivših, tzv. antifašista, lažno se predstavljaju da su se za nju borili, a i sad im iz usta cure sline i ne mogu zatomiti svoju privrženost Titu, partiji, ljubavi za boljevizmom. Danas se nalazimo, kad je "treći" otac Domovine teško bolestan. Zajicelo je njegovo djelo potvrdilo naša očekivanja jer je stvorena neovisna i slobodna Hrvatska. Nije bilo lako doći do ovog cilja. Dr. Tuđman je od jugoslavenskog generala, koji se pobunio protu laži i izmišljotina o žrtvama u Jasenovcu, svojim istraživanjima razotkrio laž i mit. Zbog toga je pokrenuo HDZ - u čemu smo shvatili da se demokratskim izborom izborimo za svoju Hrvatsku.

U ovome teškom vremenu imajmo trijezne glave i birajmo one ljudе i stranke koji će Hrvatsku voditi u sreću i blagostanje, a to su stranke državotvornog i kršćanskog usmjerjenja. Radi toga, molim, glasujte po savjeti. Kako ulazimo u treće tisuće, želim vam, usprkos svega i naše nacionalne žalosti,

Blagoslovjen Božić i sretnu Novu, 2000. godinu!

Vaša predsjednica Kaja Pereković

politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSJEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREĐNIČKI ODBOR GLASILA
Mato Marčinko, Višnja Sever,
Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar,
Jure Knezović

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREĐNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Trg kralja Petra Krešimira IV. br. 3
tel: 01/46 55 301, fax: 01/46 55 279

LEKTOR
Mario Bilić

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 10 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 120 kn
za inozemstvo: Europa 240 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 480 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***

Žiro račun: 30101-678-75868

***

Rukopisi se ne vraćaju,
list ureduje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplatne tel.: 01/46 55 301,
radnim danom od 11-13 sati.
***

ISSN 1331-4688

***

Cijena oglašnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

***

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Slika na trećoj stranici korica:

Juraj Culinović:

Madona s djetetom, 15. st.

Slika na posljednjoj stranici:

Abraham Ortelius: *Pannoniae et Illyrici Veteris Tabula* (Antwerpen, 1590.)

IZBORI BEZ DR. TUĐMANA

Jedva da ima glavnog urednika u Hrvatskoj, kojega smrt dr. Franje Tuđmana nije prisilila na krupnije zahvate u davno zaključenom i prelomljennom listu. Nova su izdanja prepuna na brzinu sročenih odjeka, pokušaja prvič cijelovitih prosudbi, topnih i manje topnih nekrologa suradnika, znanaca i prijatelja. Svima je zajednička samo jedna točka: suglasnost da je pokojnik obilježio proteklih deset godina našega narodnog života.

I dok svi razmišljaju kako će se razvijati hrvatska politička scena nakon smrti prvoga Predsjednika Republike, još je nepoznаница na koji će način pokojnik sudjelovati u ovim izborima: on je bio prekrupna pojava, da bi tjeslesnom smrću tek tako prestao utjecati na našu budućnost. To je jasno i sada, nekoliko sati nakon što je vijest o smrti objavljena.

Upravo radi toga se oporbena šestorica zalaže za odgodu izbora, računajući na to da će se slegnuti prvi dojam nakon Tuđmanove smrti i da će birači uskoro spoznati kako njegovi stranački kolege i suradnici ne će moći biti "novi Tuđman". Vladajuća, pak, stranka, suočena sa silnim padom popularnosti uslijed tajkunizacije i korupcije, cvatućih društvenih nepravdi i zaoštrenja socijalne nesigurnosti, pokušava što skorijim izborima kapitalizirati simpatije javnosti prema njezinu karizmatičnom, teško oboljelom i upravo umrlom predsjedniku.

Potpore koju je Tuđman uživao, uvijek je bile veća od potpore koju je dobivala njegova stranka. Stranku nisu samo činili, nego su je - nasuprot brojnomu običnom članstvu - upravo obilježavali pojedinci čije se ime, s jedne strane, vezalo s aferama i zloupotrebama vlasti, a s druge strane, sa žustom spremnošću da se odreknu nacionalnog ponosa i dostojanstva. Zanimljivo je da se u očima puka samo prvaci tih dviju struja prikazuju sposobnima preuzeti vodstvo države. Ipak, s obzirom na zaoštrenost međusobnih odnosa tih dviju stroja, koju ne mogu prikriti ni najnovije pomirbene fraze, uvjetovane žilavim nagonom za samoodržanjem i očuvanjem tako niskih jasala vlasti, ne bi trebalo začuditi da na koncu na površinu ispliva treća, srednja stroja.

Ona pokušava ujediniti skrb za nacionalne interese s osobnim poštenjem i shvaćanjem vrijednosti demokracije, tolerancije i otvorenosti. Da je njezin predstavnik, akademik Vlatko Pavletić, istaknuti hrvatski intelektualac, književnik i urednik niza časopisa, među kojima legendarna *Kritika* zauzima posebno mjesto, istaknuo svoju kandidaturu, jasno svjedoči trud kojim svoj privatni život i svoje zdravstveno stanje predočavajavnosti. Ono što nam je kod Tuđmana bilo zagonetno i radi toga zanimljivo, Pavletić ogoljava i svjesno banalizira, držeći kako će to naići na simpatije javnosti.

Predsjednik Hrvatskoga državnog sabora, koji svoje hrvatstvo također ne mora dokazivati, time jasno hoće kazati kako se autoritet može stjecati na način koji je bitno različit od Tuđmanova. Pitanje je samo, je li hrvatski birač toliko sazreo, da može prihvati vodstvo čovjeka koji je naizgled posve običan, koji nije sustavno izgrađivao podobnu stranačku infrastrukturu, niti se naručenim novinskim člancima i usmjeravanom kampanjom prikazivao jedinim predstavnikom Europe u Hrvatskoj i Hrvatske u Europi.

Nasuprot nejasnom stanju u Hrvatskoj demokratskoj zajednici stoji raznorodna oporba šest stranaka, koja je upravo Tuđmanovom smrću izgubila ključno vezivno tkivo. Otpor prema Tuđmanu i osjećaj da ga samo udruženi mogu pobijediti, vezao ih je jače od bilo kakve droge spone. Zato je sasvim izvjesno kako će ta koalicija postupno bivati sve labavija.

A možda upravo mnoštvo mogućih kombinacija u razdoblju između parlamentarnih i predsjedničkih izbora pomogne Hrvatima shvatiti važnost, zakonitosti, ali i prolaznosti odnosno privremenosti parlamentarnih borbi, predizbornoih i postizbornoih koalicija. Velikaje šteta samo to, što su hrvatski nacionalistički redovi, obično svrstavani *podpravaško* ime, i u ovim mjesecima pokazali potpunu nezrelost, manjak samoprijegora i nedostatak osjećaja odgovornosti. Ako predstojeći parlamentarni izbori pomognu bar u tome da se razbiju iluzije o većini pravaških političara, Hrvatska će - preko trnja do zvijezda - učiniti veliki korak naprijed.

Tomislav JONJIĆ •

IZ SADRŽAJA:

HRVATSKA SE MORA POSTAVITI KAO MJEIROLO U SVAKOM TRENTKU	2 <i>Tomislav JONJIĆ</i>
PO BROJU ČLANOVA I PODRUŽNICA HRVATSKA ČISTA STRANKA PRAVA NAJJAČA JE PRAVAŠKA STRANKA!	3 <i>Andrija VUČEMIL</i>
ŠTO HOĆE SFOROVI EKSHIBICIONISTI ?!	6 <i>Ferdo ŠARIĆ</i>
PISMA IZ ISTRE	8 <i>Blaž PILJUH</i>
BILANCU NA SUNCE: PREDIZBORNIA RAZMIŠLJANJA MALOG DIONIČARA	9 <i>Stjepan BRAJDIĆ</i>
U KOČEVSKOM ROGU POBIJENO JE PREKO 40 TISUĆA LJUDI, A NE 14 TISUĆA	11 <i>Josip - Bepo DOMINIS</i>
JE LI TO MOGUĆE?	12 <i>Vladimir VRAŽIĆ</i>
KOMU SMETA ISTINA	13 <i>Stjepan GRAĐEČAK</i>
MIŠJA DRUŽINA I BROD KOJI TONE	14 <i>Mijat TOMIĆ</i>
METAFIZIKA MASONSTVA (IV.)	15 <i>Dr. Ivan MUŽIĆ</i>
HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (13.)	18 <i>Tomislav HERES</i>
KOMUNISTI NISU PODUPIRALI BORBU ZA NEOVISNOST HRVATSKE	21 <i>Tomislav JONJIĆ</i>
POSJET SLATINSKOM DRENOVCU	24 <i>Dragutin PELIKAN</i>
NAŠ STIPE BRKONJA NA PRVOJ CRTI ZADARSKE FRONTE	26 <i>Bruno ZORIĆ</i>
PRIPADNICI HOS-a I CIVILI RATNE I PORATNE ŽRTVE II. SVJETSKOG RATA IZ GRADA KOPRIVNICE	28 <i>Stjepan DOLENEC</i>
SREDNJA BOSNA U DOBA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE	30 <i>Mr. Vjenceslav TOPALOVIĆ</i>
ENVER ČOLAKOVIĆ /1913.-1976./	32 <i>Mirsad BAKŠIĆ</i>
GENERAL PORUČNIK VITEZ FRANJO ŠIMIĆ PAO JE OD ČETNIČKIH HITACA	34 <i>Josip Jozo SUTON</i>
SVJEDOK PROGLAŠENJA NDH U BJELOVARU, 8. TRAVNJA 1941..	36 <i>Stjepan CRNČIĆ</i>
ZBOG IDEALA SLOBODNE HRVATSKE VINKOVAČKI GIMNAZIJALCI SUĐENI 1947. (II.)	40 <i>Dr. Zlatko POSAVAC</i>
ROBIJALA JE I RUŽICA, "STARΑ" SVEGA DEVET DANA!	43 <i>Tomislav BOŽINOVIC</i>
KAO PROGONJENA ZVIJER	45 <i>Augustin TOMLJANOVIĆ-SAMAC</i>

UMRO JE DR. FRANJO TUĐMAN

HRVATSKA SE MORA POSTAVITI KAO MJERILO U SVAKOM TRENTUKU!

ačelno nesklon podizanju spomenika živim ljudima, pogotovo onima koji još mogu odlučivati o tuđim sudbinama, za života dr. Franje Tuđmana nisam objavio nijednu izravnu, osobnu pohvalu prvomu Predsjedniku Republike Hrvatske: on je bez nje mogao, a ja sam se osjećao lagodnije u ulozi onoga koji ima pravo zbog jednoga naglas koriti i onda kad zbog drugoga šutke podupire.

Možda zbog toga (ujedno oslobođen osobnog poznanstva i neposrednih dojmova, pred kojima zna pokleknuti i najstaložniji razbor) mogu sada, nekoliko sati nakon njegove smrti, hladnije i racionalnije, u čast Tuđmanu, razmišljati o svom odnosu prema njemu i njegovu djelu. (Jer, i kad nam to ne pada na pamet, nekrolozi uvijek više govore o onome tko ih piše, nego o onome, u čiju su slavu napisani.) A da pokojnik nije jedna od stožernih osoba naše povijesti, razmišljanja nas, običnih smrtnika, ne bi zasluživala izlazak iz privatnosti. Znam, međutim, mnoge koji su bili u položaju sličnomu momu, pa ču - i bez njihova pristanka - možda kazati koju i u njihovo ime.

Ni oni se nisu slagali s brojnim koracima koje je dr. Tuđman poduzimao. Nikakvi pokušaji racionalizacije nisu nam mogli približiti pripovijesti o tobožnjemu zavnonovskom hrvatstvu i o potrebi da se tim Potemkinovim kulisama nagrdi ustavna preambula. Nikakve isprike ni objašnjenja nisu nas mogli uvjeriti, da Josip Broz (i kao osoba i kao personifikacija jednog pokreta) nije simbol izdaje i šumski razbojnički, čije su ruke do lakata umočene u hrvatsku krv. Nikakvi praktični razlozi nisu nam bili dovoljni da povjerujemo kako su dojučerašnji korumpirani Jugoslaveni, ortodoksnii boljševici i udbaški pripuzi bolji, pouzdani i iskoristiviji suradnici od hrvatskih nacionalista.

Ali, tamo gdje je razum *bioprotiv*, osjećaji su bili za. Dr. Tuđman je toga očito bio svjestan. Ali, to ne znači da je manipulirao našim osjećajima. Suze ganuća u njegovim očima prigodom podizanja staroga hrvatskog barjaka pred zgradom Hrvatskoga državnog sabora, nisu bile manipulacija. S njim su tada plakale stotine tisuća. Njegovo trajno naglašavanje svijesti o potrebi slike i zemljopisno-političkog jedinstva hrvatskog naroda i njegovih zemalja, govorile su nam da misli onako kako i mi mislimo.

Kad je govorio o hrvatskoj Bosni, izričao je naše misli. I upravo zato ništa nas nije tako boljelo (i ujedno tako vrijedalo), kao naš poraz u toj zemlji, u magli štono *Unu skriva*. Ispričavajući sebe, htjeli smo svu odgovornost prebaciti na njega. Ni taj pokušaj nije posve uspio: svaki propust i svaki grijeh dokidala je nadasve činjenica da je odlučno, bez ikakva okljevanja, zgradio prvu prigodu za obnovu hrvatske državne neovisnosti. Upravo to samo-pouzdanje, vjera u snagu nacije, i ta odlučnost

Piše:

Tomislav JONJIĆ

da se - što je jednom davno rekao njegov kasniji oponent, osobni, a onda i politički protunožac - Hrvatska postavi kao mjerilo u svakom trenutku, bila je Arhimedova točka na kojoj je počivala sva snaga i sva karizma dr. Franje Tuđmana.

Iz nje je on gradio svoj neporecivi autoritet, autoritet kojega zasigurno nitko više nikad ne će imati. To samo po sebi ne mora biti loše. Provevši nepune tri godine u vojsci i ministarstvu unutarnjih poslova, i tri godine u diplomaciji, na vlastite sam se oči mogao uvjeriti u složenost teškoča s kojima se država u nastajanju suočava. Na vlastitoj koži trpjeli djeće bolesti, ali i radovati se prvim, makar teturavim koracima. Odatile znam, da je lakše predbac-

Dr. Tuđman na ulazu u Vukovar

vati drugima, nego sam nešto učiniti.

Kao mali kotačić jednoga sve moćnijeg stroja, nastojao sam uočiti njegove nedostatke, lučeći pritom baštinu jugoslavenskoga komunizma od trulih plodova manjkavoga demokratskog razvoja. Apsolutno prihvaćanje spoznaje da bez demokracije nema napretka, i da sloboda nije moguća bez tolerancije i poštovanja javnosti, nije izmijenilo moje uvjerenje da tuđe dostojanstvo može čuvati samo onaj koji zna braniti svoje. A svoje se dostojanstvo ne može braniti bez ponosa i prkosa.

Mnogi, pak, Tuđmanovi protivnici nikad nisu shvatili da se njega i njegovu političku viziju ne može nadjačati dokidanjem ponosa, jednostavno zbog toga što može biti pojedinca, ali ne može biti naroda bez ponosa. Jer, bez njega on ne bi bio narod. I zato se pozivanje Tuđmanovih protivnika na potporu tzv. *međunarodne zajednice* pretvara u argument ne protiv, nego za Tuđmana. Stoga oni koji žele nakon njega upravljati ovom državom i biti na čelu ovog naroda, u tom narodu, u njegovoj predaji i baštini, u njegovoj volji i njegovim interesima trebaju tražiti izvor i nadahnuće.

Pritom ne će moći zaobići ono što je veliki pokojnik - sa shvatljivom samodopadnošću - nazivao *Tuđmanovom Hrvatskom*. Od svih mogućih, samo je ona tu. Druge nema. Moglo se možda polučiti i više, ali većina bi njegovih suvremenika (da ne kažem svi) postigla manje. A ono što je on postigao: obnova hrvatske državne neovisnosti, toliko je vrijedno i toliko veliko, da mu veličinu i značenje još ne možemo sagledati. Ono će zasjeniti sve one druge propuste, ljudske nedostatke i pogreške. I što god promatrač bude udaljeniji od vremena prvoga Predsjednika Republike, to će postignuti biti važnije i veličanstvenije. Povijest će po tome pamtiti dr. Franju Tuđmana. Po tome ga pamtimmo i mi!

POLJE I OPET POLJE DUVANJSKO

Franji Tuđmanu

A o polju,
ah, o Polju bilo je
nepočudno govoriti
(da ne kažem zabranjeno)
a riječ neizgovorena ubija
kao i ona zlu prepustena.

što nam je bilo činiti
u vremenu
koje se činilo da stoji
i da ga ništa ne može pokrenuti?

Na Polju,
ah, na Polju
n a d a je bila rođena
u davnini
i lepršala s mirisom trava
i sjenokoša
uvlačila se u njene kose
u tvoje i moje misli
i budila,
budila zornice i navještala
bljeskove i oluje
tvoje i moje uskrsnuće
snagu dječaka s naušnicama
koje mnogoputa nismo razumjeli.

Polje,
ah Polje svjedoči o svemu
što se i što će se dogoditi.

Andrija VUČEMIL

Razgovor s Ivanom Gabelicom:

Po broju članova i podružnica Hrvatska čista stranka prava najjača je pravaška stranka!

Bez razgovora s društvenim i političkim uglednicima, naš časopis ne bi poluciо svrhu zbog koje postoji. Budući da je nas, hrvatske političke uznike, u borbi za uskrsnuće hrvatske države nadahnjivala i vodila uglavnom pravaška ideja o državi i naciji, to su i razgovori s pravaškim čelnicima važni, a osobito u ovo mučno i neizvjesno predizborni vrijeme. U predprošlom smo broju objavili razgovor s čelnikom jedne pravaške stranke, koju neki drže stožernom, a u ovom broju objavljujemo razgovor s predsjednikom Hrvatske čiste stranke prava, odvjetnikom i saborskim zastupnikom, gospodinom Ivanom Gabelicom.

- **Gospodine Gabelica, u kratkom uvodu ovom razgovoru, istaknuli smo važnost i aktualnost razgovora s hrvatskim pravašima. Pitanja koja će Vam postavljati uglavnom su slična ili ista, koja sam postavljao i sugovorniku prije Vas, s tom razlikom da je ovo prvo pitanje nešto izmijenjeno, a odnosi se na "tešku borbu" koju smo vodili oko izmjena i dopuna Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika. Vi ste se zaista zalagali i javno zastupali naše interese (a i sami ste više puta iskusili komunističke zatvore i progone). Neki ipak kažu, ne toliko gorljivo koliko bi trebao jedan bivši politički uznik. Nadi smo se većoj podrpi sadašnjih, vrlo aktivnih političara, a bivših robi-jaša. Zato je aktivnija podpora izostala - neki su izrijekom bili protiv - i što Vi, kao zastupnik i aktivni političar, o tomu mislite?**

- **Gabelica:** Ja sam zaista sve učinio, što sam mogao učiniti, da se taj Zakon donese. U tome nisam mogao biti gorljiviji. U nekoliko navrata sam ustajao u dva ili tri sata po ponoći, kako bih u Hrvatskome državnom saboru došao na red, da Vladi postavim pitanje, zašto prijedlog tog Zakona nije stavljen na dnevni red saborske sjednice. Time sam na Vladu činio pritisak i pred hrvatskom javnošću je obvezivao da ispuni obećanje,

Razgovaraо:

Andrija VUČEMIL

dano dužnosnicima Hrvatskog društva političkih zatvorenika, da će predložiti donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika.

U vrijeme rasprave o Zakonu podnio sam nekoliko amandmana, kojima se proširuju prava političkih zatvorenika, ali ti amandmani nisu prihvaćeni. Morate, naime, znati da sam jedini zastupnik iz Hrvatske čiste stranke prava, a pri odlučivanju u Saboru, na žalost, ne odlučuje snaga argumenata, nego broj glasova pojedine političke stranke. Ostao sam osamljen u borbi za prava političkih zatvorenika. U Saboru ima više zastupnika, koji su bili politički zatvorenici, ali ni jedan nije ni prstom maknuo, da se prijedlog toga Zakona stavi na dnevni red saborske sjednice i doneše. Neki su čak bili izričito protiv tomu. Zašto? To treba pitati njih, zašto su zaboravili svoje dojučerašnje supatnike.

*Andrija Vučemil i Ivan Gabelica
u razgovoru*

Mislim da su politički zatvorenici još uvijek uskraćeni u svojim pravima. Hrvatska im vlast još nije priznala položaj koji oni zaslužuju. Oni su u najtežim trenucima bili borci za hrvatsku državnu nezavisnost. Siguran sam da, bez njihove žrtve, također ne bi bilo hrvatske države. Stoga ih u pravima treba podpuno izjednačiti s braniteljima iz Domovinskog rata. Ne vidim ni jednoga opravdanog razloga za pravljenje razlike među njima. U svome dalnjem političkom radu zala-

gat ću se za to izjednačavanje u pravima ovih dviju kategorija hrvatskih mučenika.

- **Više puta smo u našem časopisu, a osobito u uvodnim člancima, naglašavali da su se bivši komunisti dobro rasporedili po svim politikim strankama. Ima li ih u Vašoj stranci i što Vi mislite o njihovoј preobrazbi u demokrate, kršćane i socijaldemokrate? Je li ta preobrazba iskrena i je li ona uopće moguća?**

- **Gabelica:** Siguran sam da je Hrvatska čista stranka prava u tomu najčistija. Komunisti su se zaista izvrsno rasporedili po svim vodećim hrvatskim političkim strankama i podpuno kontroliraju naš politički život. To su ljudi koji nemaju političko uvjerenje, nego izvrsno razvijen nagon za ostvarenje svoga interesa. Jučer su bili gorljivi Jugoslaveni i komunisti, a danas su jednako gorljivi Hrvati, demokrati, kršćani ili socijaldemokrati. A sutra su spremni biti nešto posve treće. Takvi su uglavnom krivci za svukupni položaj, u komu se Hrvatska danas nalazi.

Inače, idejne su preobrazbe moguće. Ali one nikada nisu bile masovne i najedamput, nego pojedinačne i povremene. Kao preobraćenik, u kršćanstvu najpoznatiji je sv. Pavao. U Ustaškom pokretu preobraćenik je bio dr. Edo Bulat, koji se je časno borio za hrvatsku državu. Takvih iskrenih preobraćenika uvijek je bilo i uvijek će biti. Ali masovnim preobrazbama, koje se uz to podudaraju s radikalnim promjenama političkoga sustava, u načelu ne vjerujem. No, iznimke su uvijek moguće.

- **Povijesno je poznato da je pravaštvo prenijelo ideju o hrvatskoj državi državotvornosti, a naročito se suprodstavljalo jugoslavenizaciji hrvatskog bića. Danas je zgoljna činjenica da u novouspostavljenoj hrvatskoj državi imamo nekoliko pravaških stranaka, gotovo marginaliziranih. Što je s vama, pravašima, da se niste u stanju ujediniti i stvoriti jednu pravu, respektabilnu pravašku stranku ili snažni desni blok? Je li pravaštvo, kao politički program prevladano?**

• **Gabelica:** Danas imamo dvije pravaške parlamentarne političke stranice. One su, nedvojbeno, i dvije dominantne pravaške političke stranice. To su Hrvatska čista stranka prava i Hrvatska stranka prava. Ostale su zaista marginalne, ali se i u njima ukupno nalaze značajne pravaške snage. Takvo stanje je zaista znak pravaške slabosti.

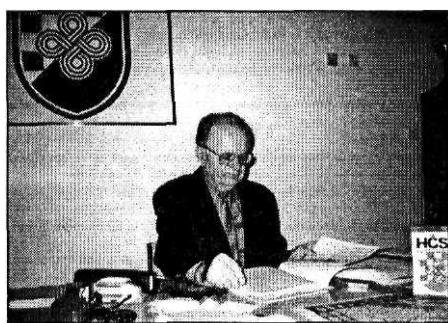
Po broju članova i po broju podružnica, po svojoj organiziranosti općenito, Hrvatska čista stranka prava je, siguran sam, najjača pravaška stranka. Ali je Hrvatska stranka prava daleko zastupljenija u sredstvima javnog priopćavanja, pa se stvara lažan dojam da je ona dominantna pravaška stranka. Politički podhvati Hrvatske čiste stranke prava se ili prešućuju ili umanjuju, a Hrvatske stranke prava predimenzioniraju. Za dokaz istinitosti ove tvrdnje navest će nekoliko činjenica. Inozemni promatrači su prosvjedovali što je Hrvatska stranka prava na Hrvatskoj televiziji daleko najzastupljenija stranka. A televizija je najmoćnije promidžbeno sredstvo. Nema okrugloga stola na televiziji na kojem, mogao bih reći, nema predstavnika Hrvatske stranke prava. Predstavnika Hrvatske čiste stranke prava nema nikada. Hrvatska stranka prava ima novac i svoje ljude u nadzornim odborima. Hrvatska čista stranka prava nema nijedno ni drugo.

Pravaštvo se je jedino u zadnjih sto i četrdeset godina dosljedno i nepokolebljivo borilo za opstanak hrvatskog naroda, za uspostavu hrvatske državne nezavisnosti i za socijalnu pravdu. Unatoč tomu, ono danas u hrvatskoj državi igra marginalnu ulogu. To nije posljedica prevladanosti njegova političkoga programa nego posljedica stranačke rascjepkanosti i raspršenosti izgrađenih političkih kadrova. Kao politički program, ono je još uvijek vitalno i moderno. Samo na pravaškom programu Hrvatska može izići iz kaosa, bijede i moralne dekadencije u koju sve više srlja. To ne može na programu HDZ-a, a još manje će moći na anacionalnome, nekada čak antinacionalnom, programu tzv. oporbene šestorice.

• **Na ovo predhodno pitanje rado bih nadovezao sljedeće:** Jesu li političke karijere današnjih pravaških i inih političara važnije od same ideje, od smisla borbe, važnije i od žrtve i patnje vlastitoga života, da bi se zablistalo u dnevnome političkom ozračju i postalo liderom, makar ta stranka ne značila mnogo ili se morala ulizivati moćnijoj, pa makar to bio nepodnošljiv nonsens?

• **Gabelica:** Taština stranačkih prvaka jedan je od glavnih razloga što je pravaštvo toliko stranački rascjepkano i podijeljeno. Svatko hoće imati "svoju" stranku. Drugi razlozi su nedemokratičnost i politička neizgradenost istaknutih pojedinaca u pravaškim strankama. Nedemokratsko i netolerantno ponašanje takvih pojedinaca uzrokovalo je svađe i raskole u pravaškim strankama.

Na to se nadovezivao politički nezreo odnos prema mladoj hrvatskoj državi i hostiteljima vlasti u njoj. Došlo je do poistovjećivanja vlasti s državom. Jedni su, nezadovoljni političkim postupcima aktualne vlasti, osporavali sve što se je u Hrvatskoj napravilo i iznosili o Hrvatskoj takve stvari da je to ugrožavalo opstanak

Ivan Gabelica u svom uredu prelistava
Politički zatvorenik

hrvatske države. Drugi su opet smatrali da svaka kritika aktualne vlasti ugrožava opstanak hrvatske države, pa su proglašavali neprijateljem svakoga tko kritizira tu vlast. Nisu shvatili da se vlast kvari, a nitko ne može toliko ugroziti hrvatsku državu kao pokvarena vlast. Samo zdravom i odgovornom kritikom vlast se može sačuvati od iskvarenosti, a država od propasti. Uvjeren sam, da bi se samo s ovakvim stajalištem složio i dr. Ante Starčević. Zar se upravo ovako nije odnosio blaženi Alojzije Stepinac prema dr. Anti Paveliću i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj?

Hrvatska čista stranka prava se u svome radu drži gornjih načela. Ona je u nekoliko navrata na razne načine pozivala pravke ostalih pravaških stranaka, da kao ravnopravni čimbenici sjednu za zajednički stol i razgovaraju o ujedinjenju. Ne samo da nisu htjeli, nego su neki uzvraćali uvredama. Pozivala je na stvaranje Trećega političkoga bloka, koji bi bio oporba i HDZ-u i tzv. oporbenoj šestorici. Nisu se odazvali. HCSP nije ni najmanje kriva za sadašnju pravašku stranačku rascjepkanost.

• **Što mislite o intelektualcima, a u Hrvatskoj ih je ne mali broj i glasni su**

do neugodnosti, a dobro su, za naše prilike "uhljebljeni" u javnim medijima, tiskovnim i elektronskim, a ima ih u HAZU, Matici Hrvatskoj, DHK, svugdje, koji oponiraju svemu što je nacionalno i tradicionalno. Političke uzničke zanima što će se dogoditi, ako bi neprimjerenim savezima i koalicijama njihovi politiki neistomišljenici došli na vlast?

• **Gabelica:** Ne bih ljude dijelio na intelektualce i neintelektualce. Kao što ima poštenih i nepoštenih, nacionalnih i anacionalnih seljaka, radnika i obrtnika, tako ima poštenih i nepoštenih, nacionalnih i anacionalnih intelektualaca. Dobro i zlo je jednak rasprostranjeno među sve ljude, bez obzira na njihovo zanimanje, naobrazbu ili druga svojstva. Razlika je samo u jednom: što je čovjek utjecajniji u društvu, više može napraviti i dobra i zla. Stoga je nacionalan intelektualac u pravilu daleko štetniji za svoj narod, nego anacionalan seljak.

Nacionalni osjećaj je prirodni osjećaj, pa je manjak toga osjećaja zlo i osakačenost ljudskoga bića. Bez tradicije nema kulturu, a niti svijesti o pripadnosti svomu narodu. Ako su naše vrhunske kulturne i znanstvene ustanove infiltrirane ljudima bez nacionalnoga osjećaja i bez nacionalnoga osjećaja i bez ljubavi prema tradiciji, onda su one na putu propasti. Dolazak takvih ljudi na vlast, ugrozio bi opstanak hrvatske države. Ja Vas ipak pitam, **je li stanje duha u tim ustanovama tako dramatično, kako Vi kažete?** Bilo kako bilo, politički uznici moraju poduzeti sva, zakonom dopuštena sredstva, da u Hrvatskoj vlast ne dođe u ruke anacionalnih elemenata. Politički uznici moraju, naime, znati gdje im je mjesto: među pravašima!

• **Analogno ovom pitanju, postavlja se vrlo delikatno pitanje preko kojega se, barem se meni tako čini, olako prelazi: Zašto se oporbena šestorka, a i neke druge oporbene stranke boje predstavnika hrvatskog iseljeništva u Hrvatskom državnom saboru, a poznato je tko ih je i na koje načine silio da se isele? Kako oporbi vjerovati ako dođe na vlast? Što Vi mislite, kakve garancije nude preobraćeni komunisti hrvatskim emigrantima i političkim prognanicima?**

• **Gabelica:** Žalosno je, ali istinito da se je tzv. oporbena šestorica protivila, unatoč ustavnoj odredbi, da hrvatski državljanji, koji žive izvan Republike Hrvatske, budu zastupljeni u Hrvatskom državnom saboru i istodobno se energično zalagala da predstavnici nacionalnih man-

jina imaju rezervirana mesta u tom Saboru, iako je to protuustavno i suprotno europskim standardima. Tuđin im je miliji od svoga. Time je ta, oporbena šestorica, pokazala da je bez istinskog nacionalnog osjećaja na kojemu jedino može počivati stabilna hrvatska država. I u svim sličnim slučajevima oni su se nadmetali tko će priznati veća prava nacionalnim manjinama i time dovoditi u pitanje prava hrvatskog naroda.

Hrvatsko iseljeništvo je, u pravilu, s jako razvijenim nacionalnim osjećajem, pa ga zato ljudi bez pravoga nacionalnog osjećaja ne žele vidjeti u Saboru. Takvim svojim postupcima te strane u meni budu sumnju i strah. Stoga ne vjerujem da one mogu pružiti jamstvo sigurnosti hrvatskim emigrantima i političkim prognanicima. Na djeluje, u stvari, gola borba za vlast.

• Gospodine Gabelica, ne možemo razgovor privoditi kraju, a da se ne do taknemo ino/da najteže i najbolnije teme, a njoj prilazimo s uvjerenjem da prosječan čovjek, pa tako i prosječan Hrvat, puno lakše podnosi neimaštinu nego nepravdu, pa bi se lakše pomirio sa svojom niskom plaćom ili mirovinom, kad se na svakom koraku ne bi susretao s "tajkunizacijom". Je li konceptija hrvatske pretvorbe i privatizacije, koja je stvorila nekoliko desetaka novopečenih bogataša, gospodarski opravdana? Kako komentirate njezine političke reperkusije i jesu li nezakonite radnje na visokoj razini, tj. "operacije" u sklopu pretvorbe i privatizacije moguće, bez sprege s politikom? Naravno, pri tom ne nasjedamo pripovijestima kako su lupeži samo u HDZ-u. Što Vi i Vaša stranka poduzimate u svezi ovih problema, što ćete obećati biračima i na koji biste način Vi proveli reviziju pretvorbe i privatizacije?

• Gabelica: S Vašim, uvodno naveđenim, tvrdnjama se slažem. Pretvorba i privatizacija, koja je bez rada stvorila nekoliko desetaka bogataša, a pretežan dio stanovništva osiromašila, nije ni gospodarski ni moralno ni politički opravdana. Ona je sa svih tih stajališta štetna i nemoralna. Takva pretvorba i privatizacija mogla se je provesti samo u sprezi s visokim državnim dužnosnicima. Na djelu je podpuni rasap moralnih vrijednosti. To je najteži problem u Hrvatskoj. HDZ, kao vladajuća stranka, snosi za to punu odgovornost, tim više što ništa ne poduzima da se tomu zlu stane na kraj. Narod je zbog toga vrlo revoltiran. Takvom svojom politikom HDZ pomaže

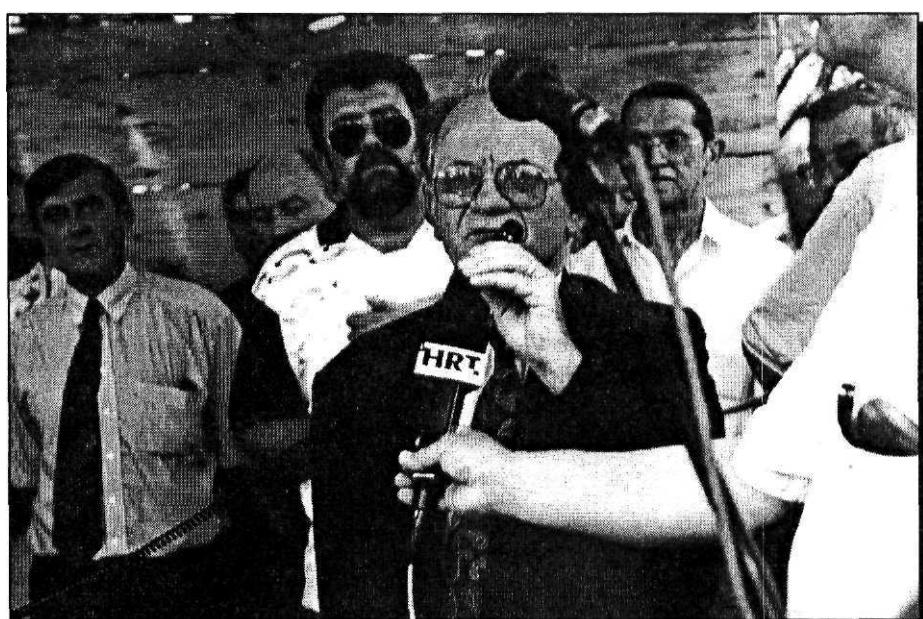
jačanju utjecaja komunista u našem političkom životu. HČSP na ovo stalno upozorava i protivi se takvoj politici. Ona zahtijeva poništenje svih slučajeva privatizacije koji su provedeni suprotno zakonu i moralu i kazneni progon svih počinitelja i nositelja mita, korupcije i sličnih kriminalnih postupaka.

• U našoj javnosti se malo zna i preko javnih medija nedostatno ističe postojanje i primjena lustracijskih zakona u nekim europskim zemljama (Njemačka, Česka, Poljska). Stječe se dojam da je u ovoj našoj Državi Hrvatskoj sve relativizirano, pa i krivnja bivših partizanskih i komunističkih moćnika i ideologa. Saboru je podnesen prijedlog Zakona o odklanjanju posljedica totalitarnog komunističkog režima. On je gladko odbijen. Možete li našim čitateljima objasniti zašto je odbijen? Ima li mnogo onih koji se plaše da ne budu odstranjeni ili je zbilja bio cilj da se izbjegne

takvog zakona. U Republici Hrvatskoj su i dalje na istaknutim državnim položajima pretežno komunisti. Mnogi su se od njih ogriješili o najveće vrijednosti svakog civiliziranog društva. Takvima nije u interesu donošenje lustracijskog zakona. Stoga nije nikakvo čudo što prijedlog takvog zakona nije u Saboru prihvaćen. Ali se ne smije odustati od donošenja takvog zakona. Treba biti uporan i pravda će pobijediti.

• Pred izborima smo. Zato pravaši nisu stvorili svoj blok? Što je s vama, pravaški orijentiranim strankama i stranicama, zar ćete dopustiti rasipanje glasova i doći u situaciju da nitko od vas neće prijeći izborni prag?

• Gabelica: Odgovarajući na Vaša, predhodna pitanja, odgovorio sam i na ovo pitanje. Ali, bez obzira na sve, Hrvatska čista stranka prava se ne boji da ne će prijeći izborni prag. Uvjerenja je da će na izborima dobiti 5-6 zastupnika.

Ivan Gabelica govori nad Jazovkom

daljnje raslojavanje i produbljivanje jaza i animoziteta u hrvatskom društvu? Neki politički zlobnici kažu da je to HDZ-ovska i pravaška patka. Što Vi mislite o tomu?

• Gabelica: Donošenje lustracijskog zakona je moralni imperativ. Ne znam kako pošten čovjek može biti protiv takvog zakona. Lustracijskim se zakonom zahtijeva isključenje iz političkog života osoba, koje su u jugo-komunističkom režimu zatirale slobodu i biološki opstanak pojedinca i hrvatskog naroda. Takvim se zakonom ne produblije jaz i animozitet u hrvatskom društvu. To se postiže samo odbijanjem donošenja

• Razgovor privodimo kraju. Želite li nešto reći, a ja Vas nisam pitao i imate li kakvu poruku našim čitateljima?

• Gabelica: Naše vrijeme je vrijeme sudbonosnih odluka za hrvatsku državu i hrvatski narod. Hrvatski uzničici, kao i do sada, moraju i dalje biti na braniku domovine. Trebaju izći na izbole i svoj glas dati onima koji su svojim djelima dokazali da su časni i pošteni, da su za istinsku slobodu, nezavisnu, moćnu i snažnu Hrvatsku i da su za socijalnu pravdu. Samo na takvima počiva budućnost Hrvatske! •

ŠTO HOĆE SFOROVI EKSHIBICIONISTI ?!

a Hrvate u Bosni i Hercegovini očito nema mira. Nema više dvojbe da im je naviješten rat do istjerivanja iz te pradavne hrvatske zemlje. Tko im gaje navijestio i s kojim motivom?! Jesu li motivi samo politički, interesno - strateški, gospodarski, kulturni, ili su oni ipak dio postojeće teorije zavjere koja se sve prisutnije očituje upravo na primjeru Hrvata, i to ne samo u BiH, već općenito. Jesu li motivi i religiozne, ne samo političke naravi,ako je već znano i jasno da je, makar za početak, u Bosni i Hercegovini, a potom jamačno i u Hrvatskoj, na sceni srbofilska strategija građenja sna o velikoj Srbiji. Je li posrijedi sve vidljivije antikatoličanstvo na nedjelu i koliko košta, koliko će trajati i koliko će žrtava jednom iziskivati ovaj masonska projekt, ako je već svima u svijetu jasno da Srbija sama nije mogla ostvariti i svoj i njihov naum, i kako će joj i u koliko mjeri svijet, prije svega Engleska, USA i Francuska, ali naravno i Rusija, pomagati da s vremenom ipak osvoji ono što nikada nije bilo njezino, a mi im jamčimo da ne će ni biti.

Tko se to, na koncu, prevario u Hrvatima, vjerujući kako im ponekoj i hrvatski Bin Laden ili Abu Nidal "ne može ništa"? Pa kada već tako vjeruju, neka doista i znaju: istinje, Hrvati nisu ni Abu Nidal ni Osama bin Laden. Hrvati su Mijat Tomić i Roša Harambaša, i tko ovo ne zna ispravno čitati neka čuva mostove na svojim rijekama, neka brine o svojoj kući prije nego što to i osjeti. Jer upad SFOR-ovih snaga u Mostaru u postaje i prostorije "Erotela", banditski koliko i nelegitiman, potiče na niz veoma zapaljivih zaključaka, ako je već ta igra, koju na sreću više nego na žalost, bjelesvjetski zavjerenici i masonska žgadija nisu uspjeli dugo prikrivati, onda neka znaju da mi Hrvati tu igru i prihvaćamo. Pa kom obojci, kom opanci! Ne može se ni američkim ni engleskim nacistima dokazati da mi, kad su u pitanju hrvatski prostori, pa tako i BiH, koju nam oni ne će

Piše:

Ferdo ŠARIĆ

krojiti prema sebi, i ne će biti važniji u njoj od nas, starosjedilaca, "konja za trku imamo"! Ma što oni mislili o tomu i ma kako cinični bili spram nas kada ovako govorimo.

A dogodio se jedan uistinu kleronacički ispad, nešto što treba odmah znati prepoznati i javno denuncirati, jer zakasnimo li i sekunde, sutra bi svaki SS-FOR-ov plačenik mogao u BiH biti važniji od, recimo, mene koji sam rodom iz Bosne i čiji su koljenovići tamо, čiji je davni prarodjak (Skočibušić) bio provincial Bosne Srebrne. Kleronacički upad u prostorije hrvatske tv postaje u BiH i općina izazvao je ogorčenje diljem cijele Bosne i Hercegovine gdje žive Hrvati, a ako ima koji sumanuti muslimanski političar koji si umišlja kako je to za njegovo dobro, neka dobro znade kako je to samo i jedino trenutno, jer masonska bratija još uvijek jaši na programu darivanja Bosne i Hercegovine Srbiji. A ondaneka ona radi s katolicima i muslimanima što ona želi.

Nu isto tako to treba utučiti i hrvatskim usijanim glavama, pogotovu onima koji su se za račun trenutačnih interesa slizali sa Srbima i vide veću opasnost u muslimanima od srbočetničke bratije, toliko omiljene zapadnim nacistima. Upravo sotonska igra masonske nadvlade, koja je u svojoj jalovosti i nemuštosti vrhunac mozgovne ejakulacije doživjela stvaranjem takozvane "Ujedinjene Europe", koja je isto tako smješan projekt koliko i ujedinjenje svih mafijaških obitelji, vara u BiH i Hrvate i Bošnjake. Onaj tko među njima ne razumi da ih se stalno i iznova zavada samo i jedino u interesu Srbije, taj je nakon ovoga banditskoga čina SS-FOR-ovih plačenika valjda mogao naslutiti barem toliko.

A likuje li sada netko među muslimanima, neka znade da mu može djetetu prisjeti, jer Srbi nisu zaboravili klati, niti će to zaboraviti kad im jednom USA, Engleska i Francuska pruže BiH na pladnju, kada njihovi a ne sipski kavkički vojnici izbore Bosnu za Srbiju. Što su Daytonom dobrim dijelom već uspjeli. Drugi dio spremaju se vulgozapadni nacisti osvojiti vojno. Da ne će prezati ni pred čime vidi se i iz ovog moćnog slučaja, kojega su SS-FOR-ovi plačenici napravili ni iz čega, a jamačno po nalogu bratije na poznatoj trokutastoj liniji New York, London City, Pariz, Carigrad (carigradska patrijaršija), Tel Aviv. Kao što su god cijelo vrijeme rata radili naopako i protiv uzanci međunarodnog ratnog prava i svih konvencija, kao što su bili svjedoci niza zločina u BiH, često i pomagači ili doušnici Karadžićeva četničkog stroja, tako i sada jedino i isključivo u interesu Srbije rade svinjarije koje se ničim ne mogu opravdati i koje su to opasnije jer ijedan dio katoličkog klera u svojoj brzopletoj kalkulativnosti pristaje uz ovake masonske ispade i vjeruje kako to nije zapravo eutanazija Hrvata u BiH. A jest!

Banditi iz plačeničkog SS-FOR-a još jednom su pokazali svu svoju nehumanost i zločinacu nagon za falsificiranjem činjenica u Bosni i Hercegovini, ne imajući u plitkim svojim glavama, ali ni puno dubljim svojih naredbodavaca, koliko je složeno pitanje ne samo hrvatstva u BiH, nego i uopće državnosti ove stare i u mnogim dokumentima prisutne države. Bosna, ta zemlja ostavljena od kraljice Katarine Svetoj Stolici, traži konačno da se i sama Sveta Stolica odredi spram bjeležanih masonske nedjela u Bosni i Hercegovini i da konačno dokaže kako hrvatski prostori, bilo oni u Hrvatskoj, bilo oni u BiH nisu poligon za vježbu i samom katolicizmu. Ili barem za "vježbanje katolicizma." To se ne može maskirati skoro petsto godina zakašnjelim beatifikacijama hrvatskih svetaca,

dok su ih u davna vremena, kada je bilo niz takvih Hrvata, iz drugih naroda dobijale i kojekakve kurve, moralne, i doslovno-drolje. Bosnai Hercegovina traži da joj se konačno tvarno i moralno pomogne.

Dogodio se vulgozapadni nacizam kakvoga još nismo sreli, gori od izdaja u vrijeme samog rata za oslobođenje od srpske čizme, i ovaj čin u Bosni i Hercegovini, točnije u Mostaru, dobro je zrcalo i odnosa Haaga prema nama i krajnje namjere masonskih zločinaca i ubojica. Malo im je bilo Bleiburga, izmišljanja na Hrvate, tajenja srpskih zločina, čak njihova veličanja, poput onog judeoameričkog nacista Bindera, koji piše panegirike popu Đujiću, čije su čete po bile od 20- 35.000 Hrvata i Bošnjaka u II svjetskom ratu, oni su još nezasićeni hrvatske krvi. Očito traže hrvatsku kakvu nesmotrenu reakciju i vjeruju kako hrvatska vlast može držati Hrvate "na uzdi" ili da će to moći predstavnici "šestorke", koji gube glasove i pristalice upravo zbog ravnodušnosti spram masonskih zločinačkih čina u Haagu, u BiH, u Hrvatskoj, na newyorškom East Riveru, u Ženevi, Bruxellesu, itd. A tako se, gospodo vulgozapadni rasisti, ne ćemo igrati! Budite uvjereni.

Jer ako ćemo se "cerati", kako nama poručuje vaš agent Matija Bećković, beli ćemo se tjerati! I ne očekujte ni pobedu ni mir u svojim domovima. Vatra koju ste zapalili malo je opasnija od vaše kissingerovske vizije, ionako zasljepljene vlastitom samodopadnošću i nivelliranjem svega onoga u čemu su drugi daleko ispred vas. Od politike do umjetnosti! Taj vaš nacizam, ta vaša nobelovština, koja odiše perverznim, sirovim i krajnje neartikuliranim šovinizmom i primitivnom pristranošću, to vaše bankarsko uredjenje svijeta prema vašem licu zlatnog teleta, vaša je stvar. Nu hrvatski prostori hrvatska su stvar, i tu će te lekciju s vremenom morati naučiti.

Jasno je da je ovovremenim nacistima najviše trn u oku Srednja Europa, jer dokle god je ona u krizi, vulgozapad je vodeći. Čim je ona sređena i mirna, oni nisu vodeći. Zato njima treba velika Srbija i Bosna pod četničkom šapom. Da stalno destabilizira prostor Srednje Europe. Sad je u to upregnuta i Bosna i Hercegovina,

što najneposrednije utječe i na stanje u Hrvatskoj, a preko nje i na Mađarsku i Sloveniju. Putem njih, a sada evo i izmišljenog, ili barem preuvjetovanog slučaja Haider, te putem slučaja talijanske politike i mafije, ušlo se u prostore srednjoeuropskoga probitka. Sada vulgozapadna nacistička bratija želi putem BiH utvrditi to stanje i provocirati nove, veće nerade na srednjoeuropskim prostorima. Sustavom domina masonska pentagonala želi dovesti Srednju Europu u robski položaj, i tko to ne vidi, taj je slijep kraj zdravih očiju.

Naravno, tu su i čisto vjerske, religiozne konotacije, sumanuta i krvopijna potreba kako angloprotestantizma tako i judaizma za nekakvom "osvetom" Vatikanu (ovi zbog ekskomunikacija, oni zbog Krista i bezgrješnog začeća, što je proizvelo stotine financiranih sekti), a pogotovu Hrvatima kao nositeljima, da parodoks bude veći, žrtvama stoljetnoga tajnog vatikanskog projekta o Hrvatskoj i BiH kao "vježbalištu" katolicizma. Déja vu, rekao bi Nikola Zrinjski da može ustati i vidjeti zašto je poginuo, zašto se prevario i nije pustio sultana Sulejmana Velikanstvenog da porobi, kad već hoće, i London i Paris i Amsterdam. I doista, **deja vu:** vojske i zločinci prolaze, a Bosna i Hrvatska o(p)staju. Propadali su i propagat će jedino oni koji su ih dirali i koji ih diraju. U to sam duboko uvjeren! Ovo tlo zrači snagom hrvatskosti, i nema potrebe za strahom, osim za žrtve na bliži ili daljnji period.

Vulgozapadni pak masonski zavjerenici vjeruju kako nije tako. Ako nije, arukavice očito bačena, borit ćemo se. Nije više važno na koje vrijeme. Onaj tko je pustio zloduha iz boce neka ga i lovi. A mi znamo da s duhovima nije lako. Prij e ili kasnije lipše onaj tko ih lovi. Kad bi samo vulgozapadni nacisti znali kako su i oni i njihovi SS-FOR-ovi plaćenici prolazni, u biti beznačajni za stvarni duh ovih prostora, prikratili bi si muke. Pokušaj izgona Hrvata iz Bosne i Hercegovine ne će im uspjeti. Već iz jasna razloga kojega mi reče jedan znanac iz Travnika, do nedavno izbjeglica, a prije toga nu i sada ugostitelj. Kaže mi: - Rekao sam sinu da ne očekuje od mene nikakve pomoći ako za pet godina ne napravi troje djece. A kasnije što hoće. Pitam ga kako može tako što surovo reći i uvjetovati sinu, a on će na to: - Prisilili me na to i Srbi, bogomi i Bošnjaci, nu najviše oni lažljivci u koje

smo toliko vjerovali u vrijeme komunizma. Tu je bjelodano mislio na vulgo Zapad. Pa neka oni samo kissingiraju.

Davno je bilo kad su Hrvati za Eugenom Savojskim masovno iseljavali iz Bosne. Više jamačno ne će. A televizija? Pa prije će oni pristati da ju nikako ne gledaju, nego da ne gledaju svoju. Ma što o tom vulgozapadni nacisti i angloprotestantski klerikalisti rekli. Lekcija je to koju ni topovima ne će svladati. Ma koliko primitivni bili u svojim krvožednim nastojanjima Hrvati iz Bosne i Hercegovine ne će! A Jacques Paul Klein i slični luftiguzi? Pa oni su prolazni, baš kao i amebe. Istina, roje se i druge amebe. Ali! Da li s istim imunitetom?! Hrvati u Bosni su pak vječni! Bosna najprije po njima i postoji. I posta. I o(p)stati će! Sve ostalo je vulgonacistička tlapnja, dim i magla.

Pa, gospodo s vulgo Zapada, komu je od vas do "ceranja"?

PORUKA

Mario BILIĆ

sijao sijač
sitno sjeme
sijao

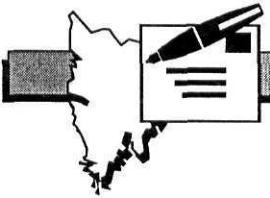
brijao brijač
britvom britkom
brijao

kovao kovač
kovine kovne
kovao

pisao pjesnik
priprosta pisma
pisao

slikao slikar
slike slike
slikao

plakao plakat
jer gaje vakat
zaklao

PISMA IZ ISTRE

Bolje biti zbumen nego munjen!

Ča je vami baš sve jasno? Okoli tih izbori? I ča su ute liste? Državne? I ča postoje još koje? Une koje nisu državne? Pak su...antidržavne?! A nositelji? Ča nose, kako nose, zašto nose i kamo nose? Kako i za kega glasovati? Kako, na primjer, glasovati za HSLS, a ne i za SDP? Eli obrnuto! Kako glasovati za narodnjake eli seljake a ne i za autonomuši? Eli pak obrnuto? Je li Jakovčić proda Istru "Hrvatima", eli su Tomčić i komp. prodali hrvatsku autonomušu? A sve to za jenu (Jakovčićevu!) ministarsku fotelju? To jest kako bi "četvrorci" uz pomoć glasova "Istrijana" došli na vlast. To jest...u fotelje! Ki je kega zapravo izda? A ki izda je..., zna se!!! (Ne HDZ nego pi.da!!!)

I ča vi stvarno mislite da je u toj borbi za izbornu pobjedu u pitanju niki drugi, niki viši, plemenitiji cilj? Ma dajte, vas molim! Pogledajte si samo kako žive saborski zastupnici. To su novi velikaši, vanja rečen. Aristokrati! Da, da! Zamislite kakav bi van život bija da budete izabereni za saborskoga zastupnika. Izglasala si plaću koliko ti triba. Pak lipo u klupi sidiš, ne delaš niš, rješavaš križaljke, eli spiš! Na delo dođeš kad ćeš i ako ćeš i budeš tamо dokle ćeš. Ko si raspoložen za govoriti moreš lupertati i lajati koliko te je volja, dokle i Bogu i vragu ne dosadiš. I unin štupidima kako ča san ja. Koji prate sjednice sabora u nadi da će ništo novo cuti. Ako si glup, neinformiran, eli slabe volje, mučiš i...ninemu niš! Recite vi meni da još, osim u Saboru, moreš javno prid televizijom i milijunskim auditorijen, čitati novine na radnen mistu? Dijoš moreš grmiti proti svojega poslodavca (države!) i još ud njega plaću i to kakovu plaću, primati? Nu, provajte vi u svojen (bivšen svojen!!!) poduzeću koje je sada vlasništvo nekoga tamо Bureka, (na primjer), zgrmiti proti utega Bureka! Pak ćete viditi koliko ćete se zadržati na radnen mistu! Pitanja, pitanja, pitanja! Ča da van rečen, kad san zbumen. Ma nišan...munjen! I znan barem to za kega ne ču glasovati. I znan da ču glasovati. Forši se ništo promini. Ko ne...joh je meni. A i vami, van ja rečen!

Grde, črne škure

San posta škrт! Zloban i svadljiv! I lagati san počea. Sebi i drugima. Na živce su mi počeli hoditi uni koji mi istinu govore. A laskavce i lažljivce radije slušan. Sa susjedima san posta neljubazan. I na mater svoju san vikati počea. Da, da! Vero san! A zašto? Za po kile piture, boje, farbe, kako ćete. Inšoma, da počmen ispočetka.

San si bija na prozore vrga nove škure. Pak san konačno odlučija da hi ofarban, da

Piše:

Blaz PILJUH

hi zaštitin ud propadanja. Da ču kupiti pituru, ma san naša u konobi po vaza lazurne piture. "Orah", je pisalo. A, ma, forši će biti dosta, dane kupujem drugu. Pak san lipo uza skale, umocija pinel u pituru i počea mazati po škurima. Auuuuu! Kako je črn uti "Orah"! Piturivan ja dalje, ma nika gorčina mi se je sve više penjala u grlo. Prokleta štedljivost, na uštrb estetike. Aj, puste moje škure! Kako ste bile lipe. Boje hrasta! Dokle hi nišan počea mazati z ton prokleton čronon pituron.

Pasiva jena susjeda:

- "Aaa, lipo, lipo! Ma ča van nisu sad preveč tamne, mi se pera da van je bila bolja una stara boja."

- A, ne! Ovaje pipša! (Laž, laž, vidin ija daje susjeda u pravu!) A, osin tega, san hi mora uskladiti sa drugin škurami na zgradu. (Ma nemoj! Je, e se tebi kako izgledaju una druga škura!)

Piturivan ja dalje, a u meni sve kuha. Izašla je prid vrata i moja prva susjeda. Koja isto ima tako crne i...tako grde škura!

- "Oooo, tako tako susjede. Sad ćemo imati ista škura. Ma ja van rečen da je to najlipšaboj!"

Aaaaa! San jeno malo zdaha. Konačno da mi je niki delo pohvalija. Zapravo, kad bolje pogledan, ča fali utoj čmoj boji? Niš! (Ma uni zlobni črv tamо nidi iz dubine je vika: Lažeš, lažeš, ti zapravo nimaš šoldi, a ona nima ukusa! I to je to!)

Pasa jedan susjed, jedan ud unih koji nimaju drugega dela nego gledati ča drugi delaju i besplatno savjete diliti.

- "Hmmm! Znate, mi se pera da ste pogrišili, ča ste hi tako črno piturali.

Kad u njih upre sunce po liti, će se jako grijati i ispučati."

- "A, ne, niste upravu", ne dan se ja. "Kad se smoče ud dažda, će se bržje usušiti! Uostalon, ča je vas briga za moje škure?! Bolje van je da gledate svoja posla, nego da nos zabade tamо di ne triba!"

Došla mije i mati, viditi ča delan.

- "Sine moj, ma ča si hi tako učrnja? Ča ni bila lipša una prva boja?"

(Moja stara je udvajk bila iskrena, prez drake na jeziku!)

- "A, ma! Stara moja, sadje, kakoje, više pomoći ni!"

- "A zašto pak nisi prije mislila?!"

- "A, ma! Nišan i gotovo!" (Vragaje gotovo! Moja stara je udvajk bila uporna.)

- "A, vero si moga misliti. Di su ti bile voči?"

E, sad mi je već bila puna pipa. Pak san prasnuja i počea na mater vikati:

- "Znaš ča, stara, nemoj me još i ti zaje...vati! Čame vrga maltretiraš. S vragon i škure i piture, sve ču hi nažgati!"

- "Dobro, dobro, sine moj, nemoj se jaditi. Ter i drugi susjedi imaju...tako grde, crne škure!" (Moja stara je udvajk znala izreći pravu riječ utjeha, vero je!)

Inšoma, sam mora ipak kupiti još jedan važ piture. "Orah", se razumi! Manje ud kile nišan moga. Pak mi je na kraju ustalo...po kile piture!!! Sanje z gušton u kontejner hitija. I samozadovoljno se ubmuja. Prema svojin grdin, črniš Škura!

Vaš Blaž Piljuh •

IZ PILJUHOVE TORBE

Najgluplja

- "Koja je sprava najgluplja na svitu?"

- "Ne znan!"

- "Semafor!!!"

- "A zašto?"

- Zato ča tribaju četiri semafora da bi zamijenili jenega...policjata!"

Magdalena

Dovezli su na hitnu pomoć jenega čovika koji je doživjija težak prometni udes.

- "Do...doktore, mi fali koji kus, recite mi?" :

- "Pomalo, čovik moj, sve ćemo van lipo pregledati!"

- "Nu, pogledajte ča mi piše na, na prsima!"

- "Van piše "Lena". Ki van je to?"

- "Joh je meni...a pisalo je... "Volim te Magdalena!"

Akvarij

Kupuje Luča ribice za akvarij pak pita prodavača:

- "A kako ču znati koja je muška, a koja ženska?"

- "Vero lipo, kad hi budete hranili!"

- "Kako to?"

- "Lako, uni koji bude sve pojijaje muški, a una koja bude sve pojila je ženska!"

Impotencija

- "Doktore, moj muž pati ud impotencije!

- žali se Luca na Jura.

- "I ča je to istina Jure?"

- "Je, djelomično. Istinaje da sanja impotentan, ma pati...Luča!"

BILANCU NA SUNCE: PREDIZBORNA RAZMIŠLJANJA MALOG DIONIČARA

Rako bih si što zornije predočio sliku o onome što smo i kako u novije vrijeme proživjeli i o onom što i kako dalje, pokušao sam predstaviti to kroz sliku jednog velikog poduzeća.

Tako mislim da je naša država jedno veliko dioničko društvo u većinskom vlasništvu nas, tzv. malih dioničara. Da bi nam poduzeće uspješno poslovalo, a to nam je primarni cilj, izradili smo pravilnik (Ustav), utanačili razne akte (Zakone i propise) kojih se svi moramo pridržavati kako bi postigli željeni uspjeh. Sve smo to tako, većinom glasova, uredili. Izabrali smo predsjednika d.d., upravni odbor (Sabor), poslovni odbor (Vlada tj. management) itd.

Izradili smo planove rada za razna područja, među njima, naravno, i planove prihoda i rashoda. Kao svaki dobar poduzetnik, a u ovom slučaju to smo mi, mali dioničari, tražimo od dosadašnjeg izabranog vodstva da nam podaštu bilancu poslovanja.

Pa, kako ona izgleda? Jesmo li zadovoljni rezultatima, tj. uspješnošću poslovanja i jesu li oni kojima smo povjerili određene dužnosti zadovoljili i ispunili naša očekivanja? (Tu podjednako mislim na sve parlamentarne stranke jer su svi odgovorni za ukupan rezultat. Odabrali smo ih mi, mali dioničari, dali im iste plaće, povlastice doživotno osiguranu egzistenciju, itd.)

Ocjenu bilance prepuštam svakom dioničaru. Ja osobno nisam zadovoljan. U procjeni uspješnosti moramo uzeti mnoge olakotne, ali i otegotne okolnosti, koje su utjecale na rezultate.

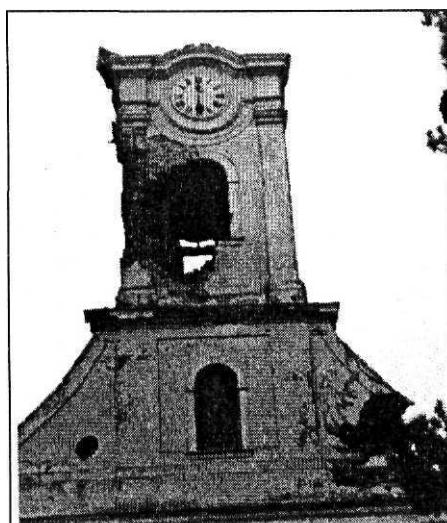
Nisam nikakav stručnjak - pogotovo ne samozvani - već samo mali dioničar koji rezultate procjenjuje, kako se ono kaže, zdravom seljačkom logikom. U našem poduzeću ima nekoliko milijuna dioničara i svaki će od nas ocijeniti bilancu sa svog stanovišta. Vjerujem,

Piše:

Stjepan BRAJDIC

međutim, kako će nam se u mnogim slučajevima ocjene podudaratи.

Jedno je sigurno, nije sve crno ili bijelo. Budemo li maksimalno objektivni, priznat ćemo da ima mnogo pozitivnog, ali i, na žalost, mnogo negativnog. I stoga bi, po mom mišljenju, rezultat bio - kako se ono kaže - približno blizu pozitivnoj nuli - postojimo, a to je za sada najvažnije.

Razorena sunjska crkva

Ono što mene osobno čini nezadovoljnim, žalostnim, pa ako hoćete i ogorčenim, jest činjenica da su nam naši izabranici, svojim djelovanjem i postupcima, a sve u ime "velike ljubavi" prema domovini i poštovanju prema svima nama, ostavili pustoš u međuljudskim odnosima. Gotovo su se svi zakleli i zaklinju da im je opći interes daleko iznad osobnih. Međutim, uspjeli su nas razjediniti, posvađati dojučerašnje prijatelje, unijeti razdor gotovo u svako društvo, pa čak i u obitelj, posijali nam sjeme mržnje koje nikako ne može donijeti plod ljubavi i poštovanja i tako nam potrebnu slogu.

Tko više pita za porušene domove, tisuće prognanih, tisuće osakaćenih i tisuće poginulih? Ta tko im je kriv što su budale, a zna se, samo budale ginu za ideale. Gotovo nitko više ne spominje niti proziva one, koji su nam sve to učinili (da ih ne bi slučajno uznemirili i još se, ne daj Bože, zamjerili našim bjelesvjetskim savjetnicima sponzorima).

Lakše je i "častnije" za sve zlo optužiti one, koji su se drznuli suprotstaviti ubojicama i palikućama i tako zaštiti svoje obitelji, imovinu i domovinu. Marlivo se skupljaju "dokazi" i potpisi za optužbu svojih branitelja, jer tako se najbolje dokazuje spremnost pristupanju zapadnoj civilizaciji. Koju to cijenu plaćamo i što zauzvrat dobivamo?

Juda, koji je izdao Isusa, danas mi se čini svecem, jer, kada je shvatio što je učinio, bacio je izdajničke srebrnjake i sam sebi presudio. Učinio je tako jer, uza svu slabost, u njemu je živjela savjest.

Tako, ukratko, dio mog viđenja naše bilance.

Došlo vrijeme da biramo nove (ili iste) članove u vodstvo našega d.d. Naše su želje uvijek iste: želimo da nam svima bude dobro i svakim danom bolje.

Koje su propozicije natječaja za stožerno vodstvo našeg d.d.? Jesmo li ih uopće postavili i objavili? Koliko je meni poznato svaki poslodavac to čini za svako radno mjesto ili funkciju.

Dokazi sposobnosti potrebni su nam za vozačku dozvolu, za portira, strojvodovođu itd. Što je radno mjesto odgovornije, to su i kriteriji zahtjevniji. Jedan od osnovnih uvjeta za svako radno mjesto i funkciju je liječnička svjedodžba o fizičkoj i psihičkoj sposobnosti. Kada sam si sve to tako predstavio nisam nigdje pročitao objavljene uvjete i kriterije za najodgovornija mjesta u našem d.d. Pitam se kako je to moguće? Zar to nije absurd? U ludnici

U KOČEVSKOM 40 TISUĆA

Vrapče netko može biti Napoleon ili novi Mesija, ali nikome ne može naškoditi. Za najodgovornija, pak, i dobro plaćena mesta, o kojima ovisi sudbina sviju nas, nisu potrebni nikakvi dokazi sposobnosti natjecatelja. Zar smo ludi ili još gore od toga?

Ne bi li bilo pošteno da u natječaju postavimo barem neke kriterije, kao na primjer (osim liječničke svjedodžbe) još i:

- Uz svoju slikicu i kratku osobnu biografiju (ne do u deveto koljeno, kao u prošlom sistemu);
- Stručnost;
- Iskustvo - gdje je do sada radio i kakve je funkcije obnašao do 1991. i od 1991. do danas;
- Gdje je bio i što je činio kad je grmilo;
- Što je učinio za opće dobro svoga naroda i domovine;
- Što želi učiniti i žrtvovati za dobro našeg d.d. i kako (program rada);
- Na čemu temelj i svoja obećanja itd.

Kandidati bi nam trebali ponuditi provjerljive podatke o sebi, a nanamaje tada da odaberemo najbolje. Što je, pak, zadatak nas, malih dioničara? Ako nikome ne dadnemo svoj glas, znači da nismo sposobni izvršiti procjenu (razumom, a ne srcem). To je najgore rješenje, jer, s jedne strane omogućujemo da nas vode čak i gori od nas, a s druge strane gubimo svako pravo na kritiku i diobu pozitivne ili negativne dividente.

Jednom rječju, mi mali dioničari, ali većinski vlasnici našeg d.d. tj. države, snosimo najveću odgovornost. 1 Krist je otprilike rekao: "...Po djelima vašim, a ne po riječima, bit će vam suđeno..."! Pa, dobro razmislimo kome ćemo povjeriti da nas vodi. Procijenimo i razmislimo hladne glave, jer o tome ovisi naša i budućnost naše djece. Na nama je odluka, pa budimo aktivni sudsionici u izgradnji naše domovine ili budimo naivci, da ne kažem ovce.

Toliko od malog dioničara, a vi kako znate. •

rema vijestima iz slovenskog tiska, u Sloveniji se gotovo svakodnevno otkrivaju nove i

nove jame-grobnice, pune ljudskih kostura. Ljudi, koji i žive u blizini nekih od tih jama, premda su znali za njih, pedesetak godina su o njima šutjeli, kao da ne postoje. Tek su se zadnjih godina odvažili progovoriti o groznim pokoljima kojima su bili svjedoci, a ponegdje - bilo dragovoljno bilo prisilno - i djelatni sucionici u tim zločinima. Ovi su pokolji tako masovni i počinjeni na tako okrutan način, da izazivaju nevjericu. Ljudi se pitaju, zašto su, bez suda, pobijeni razoružani vojnici, a i mnogi civili, i to nakon završetka drugog svjetskog rata, kada je oružje u čitavoj Europi utihnulo.

Prošle je godine Slovensko društvo za uređenje prešućenih grobova izdalo knjigu "Zamolčani grobovi in njihove žrtve 1941-1948" (Prešućeni grobovi i njihove žrtve 1941-1948). U toj su knjizi prikupljena brojna svjedočanstva s lokacijama masovnih jama-grobnica u Sloveniji, kojih u Sloveniji ima oko 400, ne računajući pojedinačne jame. Premda moramo biti veoma zahvalni našim sjevernim susjedima na temeljitoj i savjesnom skupljanju podataka i o hrvatskim žrtvama u Sloveniji, koje su znatno brojnije od slovenskih, njemačkih i ostalih, ipak njihove podatke ne možemo bezrezervno prihvati, jer je nemoguće izbrojiti mrtve u jamama. Ja bih se u ovom članku osvrnuo samo na žrtve kočevskog Roga, jer se u spomenutoj knjizi tvrdi daje ujame Kočevskog Roga bačeno samo 14 tisuća ljudi. Na žalost,

raspoloživi podaci to nedvojbeno opovrgavaju. Za razliku od svih drugih većih jama-grobnica na prostoru bivše Jugoslavije, za koje se često iznose prilično neodređeni podaci (npr. broj žrtava između 1.000 i 10.000) za Kočevski Rog je sve poznato. Konkretno: - kada je tu počinjen pokolj?

- tko su bili poklani?

- tko su počinitelji?

- približan broj umorenih (koji je precizniji od broja ubijenih u bilo kojoj drugoj većoj jami-grobnici)?

Sažeto ću odgovoriti na sva ova pitanja.

- Pokolj zarobljenika izvršenje u relativno kratkom vremenskom razdoblju, zadnjih dana svibnja i prvih dana lipnja 1945.

- Tu su pobijeni pretežito pripadnici Hrvatske vojske i nešto civila koji su prešli austrijsku granicu prije blejburžke predaje, a koje su Englezi izručili iz Klagenfurta i okoline. Među njima je bila i manja skupina žena, uglavnom supruga hrvatskih časnika, te postrojba od oko 200 pripadnika ustaške mladeži u dobi od 14-16 godina.

- Počinitelji su ovog pokolja bili izabrani komunisti-ubojice iz 11. brigade, 26. divizije, 8. dalmatinskog korpusa. Sve su to bili mahom Hrvati, ribari i težaci iz srednje Dalmacije, pod zapovjedništvom čuvenog srpskog ubojice, majora Sime Dubajića. U ovim pokoljima sudjelovalo je i nešto lokalnih, slovenskih partizana.

Simo Dubajić dao je više intervjuva o tom stravičnom pokolju razoružanih vojnika, bez suda, nakon završetka rata. Mnogi misle da se je on samo hvalio brojem ubijenih "ustaša". Zato ćemo, osim njegovih podataka, iznijeti i tvrdnje nekih najmjerodavnijih osoba iz Slovenije. Najprije ćemo citirati "Titovog crvenog krvnika", kako je Simo s ponosom sam sebe nekada nazivao. Kako on tvrdi, u jame Kočevskog Roga bačeno je:

- "29.000 ustaša, 4-5 hiljada ljetiće-vaca i oko 3 hiljade rupnikovaca" (u nekim kasnijim interviewima navodio je broj od 30 tisuća Hrvata, izražavajući žaljenje što ih nije i više pobjio).

ROGU POBIJENO JE PREKO LJUDI, A NE 14 TISUĆA

Nove spoznaje o zločinima počinjenim nad hrvatskim zarobljenicima i civilima nakon završetka drugog svjetskog rata

U 11. brigadi nisu bili svi sami ubojice. Bilo je tu i prisilno unovačenih Dalmatinaca koji nisu voljeli komuniste. Neki od njih iskoristili su blizinu granice te su prebjegli na Zapad. Tamo su izjavili o svemu što su vidjeli i čuli o masovnim pokoljima što ih je počinila Titova vojska. Čak je iz jama pobjeglo nekoliko ljudi. Neki su od njih ponovno uhvaćeni i ubijeni, a neki su se uspjeli spasiti. Bivši partizani, koji su prebjegli na Zapad, izjavili su da su odjećom ubijenih napunjena 24 otvorena željeznička vagona, na temelju čega je procijenjeno da broj bačenih u jame iznosi između 30 i 40 tisuća.

Dr. Jože Pučnik, predsjednik parlamentarne komisije Slovenije za ratne i poratne zločine razgovarao je 7. ožujka 1995. s novinarom "Slobodne Dalmacije" između ostalog i o tvrdnjici Sime Dubajića da je u Kočevskom Rogu ubio 30.000 zarobljenih Hrvata. G. Pučniku je postavljeno pitanje: "Jeste li istraživali zločine u Kočevskom Rogu", na što je g. Pučnik odgovorio: "Na žalost, to bi približno mogla biti istina (ono što tvrdi S. Dubajić). Novinar "Slobodne Dalmacije" intervjuirao je 24. travnja 1995. i g. Janeza Janšu, postavivši mu pitanje... "o novim saznanjima vezanim za masovna ubojstva Hrvata, poput onih u Kočevskom Rogu". G. Janša je odgovorio: "Došlo se doista do raznih podataka o masovnim likvidacijama Hrvata od JA i OZNE na području Slovenije. Po nekim pokazateljima riječ je oko 200.000 žrtava, među kojima je najviše Hrvata." (Napomena: ovo je rečeno prije otkrivanja vjerojatno najveće jame grobnice kod Maribora i još nekoliko novih velikih jama na području Slovenije).

Slovenci nemaju razloga uvećavati broj hrvatskih žrtava i možemo im u potpunosti vjerovati, što ne bih mogao kazati i za hrvatske podatke.

Piše:

Josip - Bepo DOMINIS

- Slovenski časopis "Mladina" opširno je pisao o pokoljima u Kočevskom Rogu. U br. 40 od 17. studenoga 1989. navodi se da je u 2 jame bačeno 30 do 40 tisuća zarobljenika. Međutim, sada su tamo otkrivene ne 2, već 5 kraških jama napunjenih ljudskim kosturima. "Mladina" navodi više imena počinitelja ovih jezivih zločina kao i imena nalogodavatelja.

Prema tome, tvrdnje o samo 14 tisuća ubijenih u Kočevskom Rogu nemaju nikakvog temelja!

Kako objasniti da su bivši obični dalmatinski ribari i težaci, koji su poznati kao mirni ljudi i koji ne bi, što no narod kaže, ni mrava zgazili, mogli preko noći postati takvi krvoloci te su hladnokrvno izvršavali naloge svojih predpostavljenih profesionalnih boljševičkih ubojica?

Nikada ne ćemo doznati koliko je ljudi pobila vojska druga Tita - tog najgenijalnijeg zločinca XX. stoljeća.

Spomenik "Umireći domobran", Roberta Frangeša-Mihanovića, u Osijeku, koji su partizani srušili 1945.

I na kraju, najjači dokaz o broju umorjenih u Kočevskom Rogu:

- Albert Svetina, prvi partijski sekretar OZNE (UDBE) za Sloveniju iz 1944. do svibnja 1945. tvrdi da je na Kočevskom Rogu ubijeno najmanje 40 tisuća ljudi. On također ističe da su svi u OZNI znali za masovne likvidacije, (v. Slobodna Dalmacija od 12. rujna 1999. str. 3.).

Prema najnovijim slovenskim podacima taj je broj tako velik, da se čini nevjerojatnim. Zašto su pobijeni ti vojnici, koji su položili oružje, te civili koji nisu nikada u svojim rukama imali oružje? A među iskopanim kosturima ima i kostura djece!

Uzimajući u obzir broj približno poznatih žrtava, hoće li tzv. antifašisti i dalje tvrditi kako se na onoj drugoj strani nalazila tek "šačica izdajnika"? •

JE LI TO MOGUĆE?

Sanjam da sam umro. Znači da sam i to dočekao prije nego drugu četvrtinu. I što sada? Što mora biti, bit će. Gledam što se zbiva. Unuci kujući tko će im davati džeparac, kći se pita, tko će joj pozajamljivati novac koji nikad ne vraća... Jedino supruga dolazi iz sela, gleda u me, pa iz svega glasa: "Konačno ga je vrag odnio". Slušam, i ne vjerujem da to govori moja "ljubljena", ali - što je tu je. Zaboravlja da sam janjoj povjerovala kako sam joj ja "drugi". Nu, sad kad sam umro, svejedno mi je, pa makar bio i deseti.

Kupim, što brže, dokumente iz bivšeg režima, a to su knjižice od svega i svačega: socijalističkog saveza, nogometnog kluba *Metalac*, jer sve sam to morao biti (zapravo plaćati članarinu). Ali, ipak jedne nema: crvene. Za nju nisam bio podoban.

Na izlasku čujem razgovor: "Što ćemo sada? Glazba, svećenik, karmine... Novce nam je obećao, ali od toga ništa..."

"Deda je rekao da glazba ne treba, jer da je to komunistička izmišljotina." - oglasili se unuk, a "ljubljena" dodaje: "Svećenik neće doći, jer deda nije htio dati 100 maraka za izgradnju nove crkve, već je rekao da ima dosta crkava, ali da nema staračkih domova". Situaciju spašava unuka, a kako na mladima svijet ostaje, tako se njezin prijedlog prihvata. A ona kaže: "Deda je stalno držao pogrebne govore svojim članovima, a taj govor ima i napisan, pa mu je samo mijenjao imena i godine izdržanog zatvora, pa ćemo i mi to napraviti za njegov sprovod i dati nekome da pročita."

Što bih ja da nemam tako pametnu unuku. Ali, gle, opet riječ uzima "ljubljena" i pita se koliko će stajati karmine, jer on ima preko 250 članova. Ako ih polovica dođe, koliko će hrane trebati? A tek pića? Deda bi se uvijek s ispraćaja pokojnika vraćao tako nakresan, da nam nije znao objasniti ni tko je to umro, ni gdje je pokojnik ukopan.

Daljnje komentare nisam želio slušati, nego: put pod noge i na drugi svijet. Bacam posljednji pogled sam na sebe i pomislim kako sam baš lijep mrtvac (a i to je nešto). Moram napomenuti da nije u tom trenutku palo na pamet da sam sebi napišem putni nalog za korištenje vlastitog automobila, jer je naknada po kilometru 1,39 kuna, a to je vjerojatno dug put pa bih nešto ušiće od HDPZ-a. Ali, sjetio sam se da nemam auto već bicikl, a za nje-

Piše:

Vladimir VRAŽIĆ

govo korištenje ništa ne plaćaju. Barem ne kod nas.

Idolazim do odredišta. Gledam i čudim se. Čini mi se da sam to već viđao. Višoki zid, bodljikava žica, velika željezna vrata i stražarnica iz koje viri glava s maršalskom kapom. Odmah dreknu: "Što trebaš i tko si ti?" Uplašen mucam: "Ja sam pokojni Vladimir Vražić i došao sam, ali ne znam je li to moje pravo odredište."

- Imaš li preporku? - upita me namrgođena lica.

- Od koga? - upitam ja.

- Od koga, pa zna se - od partijske organizacije.

- Ali ja nisam bio član partijske organizacije.

- Što tu onda tražiš? Pa ovo je mjesto za odabranu, a ti, kako zaključujem, taj nisi!

Objesim nos, te htjedoh otići, kad on odjednom zavika: "Čekaj, a tko si ti za pravo?"

- Ja sam član HDPZ-a. Ali, bio sam nekada i član socijalističkog saveza... - i nastavim dalje nabrajati, a on me prekinu, i onda izade iz stražarnice. Kad sam ga dobro pogledao, skoro sam pao u nesvijest; maršalska odora, na ruci zlatan prsten - pečatnjak, a nema jedne noge. Zabeznut, ispravim se i što sam mogao glasnije dreknem:

- Druže!

- Mislio sam dodati i "Mi ti se kunemo...", kad on rukom dade znak da prestanem. Ja se skupim i čekam što će biti, kad on očinskim glasom:

- Znaš, mi bismo takve trebali, pa evo tebi olovka i deset araka papira, pa napiši biografiju ili kako vi to sada zovete - životopis, pa ćemo vidjeti.

- Ali ja imam malo toga napisati, ja sam obična ljudska bijeda.

- Neka, neka i takvi imaju što za reći odnosno napisati. Sjedni u kut i piši.

Pišem i razmišljam. Varao sam ženu kad god mi se pružila prigoda. Ja sam veliki lažljivac. Lagao sam na sudu, lagao ženi, i u mnogim drugim prilikama kada je to bilo potrebno, a i u onima kada nije. Kradljivac sam. S posla sam krao čavle i

ostale sitne stvarčice - pravi lopov. Pređam papir i osjetim se smireno jednako kao čovjek kad izade iz ispjedaonice i računa da mu je Svetogrući oprostio grijehe. Čekam plodove svoga umovanja. Ali, drug mi poče čitati bukvicu:

- To nisu nikakvi grijesi. Bio si u zatvoru pet godina bez ženskog čeljadeta, pa si samo nadoknadio propušteno. Ja sam - nastavi on - imao toliko žena i djece, da im ni imena ni broja ne znam. Da si lagao, nije grijeh. I ja sam lagao. Svi lažu. I ovi moji iz SDP-a. Nisi bogzna što ni ukrao. A tko nije ništa u životu ukrao? Ti bi htio da si lopov?! E, moj Vražiću, lopov je vrijedna i uvažena kategorija. Zbog njega postoje sudovi i suci, odvjetnici i bilježnici, tvornice lokota i brava, zatvori i uzničari... Uostalom, da njega nije, ni ti ne bi kao porotnik zarađivao petnaest kuna brutto po satu. Zato, trebaš se dičiti time što si si lupež! I baš je dobro da si porotnik. Možda bude štograd od lustracije i suđenja. Ne mislim na ove koji su ubijali na Križnom putu. Oni su to činili motkama i toljagama, a to i nije zločin. Ma daj, baš mi reci, kako je to biti porotnikom?

- Ja sam, evo, dvije godine sudac porotnik - rekoh - pa još nikoga nismo osudili. Uvijek neki dokazi i protudokazi. Ako ga hoćeš osudititi, on poteže ljudska prava, jer da i lupeži imaju pravo na ljudska prava. I onda svjedoci, vještaci, prizivi i pozivi. Nikad na kraj.

- Pa, zašto ne mijenjate zakone? Može se suditi i po kratkom postupku.

- Imamo mi Sabor. Doduše, neki ga Vitez prozva kokošnjcem. Imamo i šestorku. Nekad smo imali devet (Jugovića). Imamo i stranaka, njih osamdeset i nešto. Nitko ne zna što koja zastupa, a većina ni kako se zovu.

- A postoji i neki SRP?

- Je, to su tvoji nasljednici...

I u tom se trenutku probudih u ledenoj znoju. Pored mene moja "ljubljena":

- S kim se ti to svađaš i raspravljaš u snu? - upita me.

- Ne znam ni ja. Znam samo da sad više ne želim umrijeti, pa makar još dvadeset godina čekao drugu četvrtinu, štono Jure Knezović reče. •

KOMU SMETA ISTINA

Redoviti sam čitatelj glasila "Politički zatvorenik" u kojem se u nastavcima objavljuje stradanje Hrvata palih za Hrvatsku u ratnim godinama 1941 -1945., kao i žrtve srbo-komunističkog terora u poslijeratnim godinama sve do 1990.

Iako Saborska komisija za ispitivanje ratnih i poratnih žrtava još nije u mogućnosti utvrditi potpuni broj žrtava, jer još mnoga stratišta nisu otkrivena.

Španski mediji "serviraju" svjetskoj javnosti da je to izmišljotina ustaša.

Izvađeni kosturi iz zajedničkih grobnica govore i potvrđuju istinu o ubijanju Hrvata bez obzira na dob i spol. Postoje još živi svjedoci koji su krišom posmatrali ubijanje i slušali krik stradalnika. Do sada objavljeni popis žrtava nisu "fabricirani" brojevi u globalu, već iza svakog pojedinačnog broja stoji ime i prezime, kao i mjesto i godina rođenja i smaknuća.

To je materijalna istina, to je corpus delicti (nepobitna činjenica), a ne izmišljotina.

Kada je na sjednici Hrvatskog državnog sabora predsjednik Komisije za ispitivanje ratnih i poratnih žrtava saborski zastupnik Kazimir Sviben podnio izješće saborskim zastupnicima, saborska zastupnica i članica SDP-a Đurđa Adlešić negirala je izješće Komisije i predložila da se osnuje druga Komisija od mlađih ljudi koji nisu opterećeni prošlošću.

Kakvog li cinizma.

Budući da su hrvatske žrtve pale od boljševičkog terora, čiji je produžetak stranka kojoj pripada predlagateljica, pa bi trebalo prikriti broj žrtava i počinitelja na taj način da se odstrane iz Komisije ljudi koji su živi svjedoci tih stravičnih događaja, a pukim slučajem ostali živi.

Piše:

Stjepan GRAĐEČAK

Egzekutori tih zločina, koji su još živi, uživaju velike mirovine na teret djece i unučadi onih koji su poubijani njihovom zločinačkom rukom. Umjesto da se stide svojih zlodjela, oni naprotiv dižu glavu i ponose se svojim zločinima, jer nemaju savjesti.

Neshvatljivo je zašto Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske još uvjek ne procesuira kaznenu prijavu protiv ratnih zločinaca Rade Bulata i Milke Kufrin, iako je podnijeta kaznena prijava, jer ratni zločini ne zastarijevaju.

Predsjednici Društva političkih zatvorenika Kaji Pereković i Uredništvu želim puno uspjeha u političkom i humanom radu, te da i dalje budu vješti "navigatori" na valovima domaćih i inozemnih političkih struja kojima smeta istina o stradanju Hrvata.

EPITAF NEZNANIM

Stjepan GRAĐEČAK

Ovdje počivate vječno,
za imena se ne zna, ni koliki broj.
Istina je živa i vječna,
izginuste za narod svoj.

Kroz vremena teška prolazili ste,
što ih je donio rat.
Borili se i stradali,
s ponosom u sebi što si Hrvat.

Dok postoji svijeta,
i na njemu ljudski rod,
naraštaji vaši kretat će se dalje,
gdje je zaustavljen vaš hod.

Na spomen tragedije vaše,
uklesan je vojnički lik.
Dok kosti počivaju vaše,
kao vječni spomenik. •

USPOMENA

Tomislav PEĆARINA

*Kako bi lijepo bilo skupili sve poglede
rastočene u ljepljivim bojama sutona
i stvoriti od njih mozaik prošlosti.
Ili izbrojiti korake ostavljene po cestama
s iskrenim smijehom umjesto putovnice
i s proljećem u zjenici.*

*No, najljepše bi bilo sjećanje na rijeku
gdje si prvi put htio potonuti,
a onda (oh, tako mlad) dovukao se na obalu
i kao lud se smijao dozreloj pšenici.*

MIŠJA DRUŽINA I BROD KOJI TONE

Poznata je stvar da kod brodoloma miševi prvi napuštaju brod. Nu, ove životinje čine to isključivo zato da spase gole živote. Za razliku od njih ljudski, pogotovo politički štakori, željni vlasti, zaljubljeni u moć i privilegije koje vlast donosi, bolesno vezani za poziciju i nesposobni za život u oporbi, ne samo što napuštaju brod koji tone nego čine sve da brod što prije nestane u valovima, razglašavajući usput na sve strane vlastiti golemi prinos potonuću broda na kojem su do jučer kormilarili, ne bi li se dodvorili onima koji dolaze i dohvatali kormila novih brodova koji će ubuduće gospodariti pučinom.

Je li vladajuća stranka u Hrvatskoj brod koji tone, ili je samo brod koji se malo opasnije nagnuo, taman toliko da poispadaju najnevjerniji, pokazat će izbori zakazani za 22. prosinca 1999. Jednojesigurno-veliki broj miševa već je poskakao. Oni sada nastoje izvana grickati stjenke plovila ne bi li proširili pukotine i dojučerašnje ugodno utočište spremili na dno. Za to očekuju nagradu od novih gospodara.

Toliko u uvodu koji jest politički, ali dalje slijedi obična priča o miševima bez političkih konotacija. Svaka možebitna sličnost junaka ove priče sa stvarnim miševima je namjerna.

Plovio je glavni brod, velik i moćan, pod zastavom od bijelo-crvenih kvadratića, dugo, dugo... između Scila i Haribda, odolijevajući jakim naletima bure i napadima gusara izbjegavajući nasukavanje sve dok... Čim su se pojavile prve pukotine, iskočila su dva velika i vrlo važna miša, prvi časnik palube mesićmiš i drugi časnik udbašmiš. Nu, strah od beskrajne pučine, na kojoj se nisu vidjela jedra brodova spasitelja, ubrzo se uvukao u kosti udbašmiša, pa je ovaj odlučio ostaviti na splavu samoga svog pobunjeničkog druga mesićmiša. Otada udbašmiš odašilje na sve strane SOS poruke ne bi li se vratio na matični brod makar i na mjesto malog od kužine. Za to vrijeme mesićmiš se ukrcao na barku koju može potopiti i jato galebova ako se neoprezno razmašu krilima leteći u blizini dotičnog čamčića, ali unatoč nesigurne pozicije mesićmiš i dalje uporno nagriza kad god može brod koji je napustio.

Piše:

Mijat TOMIĆ

U međuvremenu što zbog silnih bura i oluja kroz koje je prolazio, što zbog grickanja miševa izvana i iznutra glavni brod se još više nagnuo i opet su neki miševi poželjeli pobjeći, ali nikako prije negoli koliko-toliko oštete brod kako bi za to bili nagrađeni od onih koji bi, nakon potonuća glavnog broda, trebali sa svojim lađama zavladati pučinom. Ponijeli su tako sa sobom miševi bjegunci hrpe papira pa ih neštedimice dijele žutim mravima koji su u međuvremenu okupirali medije. Ono što su do jučer bile državne, vojne ili službene tajne danas miševi i mravi razvlače mračno-žutim logama, hraneći znatiželju lešinara.

Ipak, valja reći da je najveću pozornost izazvalo iskakanje s glavnog broda prvog posilnog kapetana broda, šarenmiša koji je do iskrčavanja, kao papiga ponavljao kako kapetan broda nije samo njegov zapovjednik nego i njegov drugi otac. Ipak je sin napustio oca i čini sve da očev brod potone zajedno s njim, nadajući se da će neki očuh imati više razumijevanje za oceizdajicu od vlastitog oca.

S vremenom je mišja družina postala toliko brojna da su se već počeli krojiti planovi o udruživanju i frontalnom napadu na stari brod koji, unatoč njihovom djelovanju i brojnim pukotinama, nikako da potone. Nu, potpora koju su očekivali od brodovlja protivnika glavnog broda je izostala pa im nije preostalo ništa drugo nego da nastave podzemnu borbu pouzdanjući se jedino u pomoć podmuklih zapadnih vjetrova. Ovi vjetrovi promjenjive jakosti i smjera, ali nepromjenjive čudi zaslужuju nekoliko riječi. Nerjetko posadama brodova djeluju umiljato i privlačno, ali ti isti vjetrovi, ne tako davno, otpuhali su sve kockaste bijelo-crvene brodove daleko na istok gdje su ih u magli, kao guske, nasukali na oštре i opasne balkanske hridi. Posade su dugo krvarele dok nisu odsukali brodovlje i domogli se bonace, ali sa sobom su nepovratno, kao slijepe putnike, povezli i legla miševa koji žele uživati u svemu što im pružaju brodovi što plove pod zastavama s bijelo-crvenim kvadratićima, ali ne žele dijeliti

sudbinu tih brodova. Njih ustvari ne zanima zastava pod kojom brod plovi, oni žele samo pun trbuh i zadovoljenje vlastohleplja. Zato se i ukrcavaju samo na najveće i najjače brodove, koje napuštaju čim svojim dobro izyežbanim mišjim instiktom osjeće da bi ovi mogli potonuti.

Te lukave životinje prije su desetljjećima ugodno plovile prezderane najednom velikom crvenom brodu s petokratkom. Poslije su se ukrcale na brod s bijelo-crvenim kvadratićima uvjeravajući posadu novoga broda kako su na starom plovili samo zato da bi ga iznutra nagrizali, jer su za otvoreni napad bili preslabi. Za svoj rad u ilegalni, naravski, očekivali su nagradu koju su i dobili. Kako se uspješna taktika rijetko kad napušta, realno je očekivati da će naši mišonje, i ovaj put, posade nekih novih brodova koji se pojavljuju na obzoru uvjeravati kako su oni, doduše, bili na tom brodu, ali samo zato da bi ga iznutra oslabili. Hoće li stara taktika opet upaliti? Tko zna? Kapetan staroga broda je zagonetno kazao: "Ki bi, da bi", i čini se kako mu ne pada na pamet napuštati brod, ali ne izgleda ni kao čovjek koji se spremi na potonuće zajedno s brodom.

S druge strane, moguće da su i posade brodova koji se pojavljuju na obzoru naučile nešto od povijesti, možda od Turaka. Ovi su, naime, nekada, osvajajući zemlju za zemljom mačem i lukavošću, svima u utvrđenim gradovima nudili bogatstvo i dobar položaj u moćnoj turskoj carevini, ako otvore kapije utvrde i puste unutra osvajače. Ali teško onima koji se polakomije za zlatom i vlašću i pustiše Turke u utvrdi. Novi su gospodari redovito još prvog dana po ulasku u utvrdu hvatali svog pomagača, odvodili ga na najvišu uzvisinu i odsijecali mu glavu, poručujući, prije samog čina, osuđeniku, ali i budućim naraštajima: Ako si izdao svoje, kako da ti mi vjerujemo da nećeš izdati nas.

Mogli bi miševi iz naše priče završiti isto tako ukoliko se novi brodovi domognu krvnikove sjekire, to prije što među brodovima koji dolaze, čini se, ima i onih koji su naši "junaci" već jednom napuštali, samo što sada ti brodovi, radi konspirativnosti, plove pod drugačijim zastavama. •

METAFIZIKA MASONSTVA (IV.)

Masonstvo je zamijenilo komunistički režim najprije u Češkoj i Sloveniji.¹ Hrvatska je posljednja od katoličkih država u redoslijedu kapitulacija.²

Zakulisni vladari preko svojih središta moći u Washingtonu i Londonu bestidno paradiraju s primjnom različitih kriterija u odnosu na istu stvarnost. Tako na primjer zahtijevaju povratak svih izbjeglica iz Hrvatske, a istodobno šute o vraćanju protjeranih Arapa u Izrael. Amerika ima moralno pravo tek kad se pokaje za bacanje atomskih bombi na japanski narod i kada obračuna sa svojim ratovima u Koreji i Vijetnamu suditi drugima za ista (ne)djela.

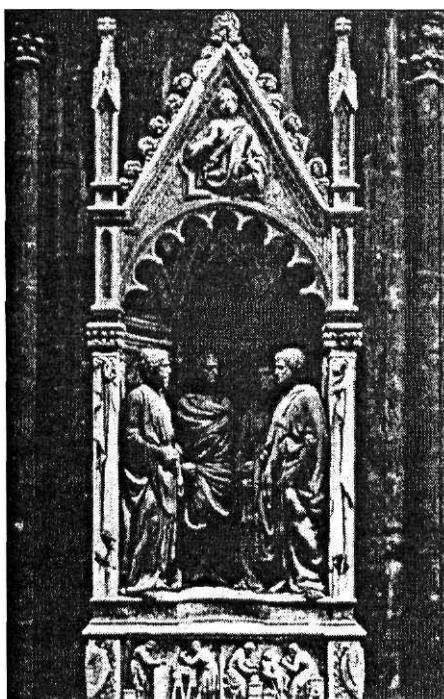
Komunistički režimi su u dvadesetom stoljeću poubijali oko 100 milijuna osoba na način da su mnogi bili žrtve ratnih zločina, ali do danas se nijednom preživjelom komunističkom zločincu nije sudio. Istodobno se sudi svim zločincima koji nisu bili komunisti.³

Danas postaje gotovo jedina stvarnost i na Istoku i na Zapadu realiziranje cilja: uništiti katolicizam kao zamišljennog najvećeg suparnika u zarobljavanju ljudskih duša. Protestantizam i pravoslavlje doživljava se kao snage prošlosti, koje su prema tom mišljenju već prevladane.⁴ Bog se posebno sus-

Piše:

Dr. Ivan MUŽIĆ

tavno izbacuje iz škola. Tako je u SAD 1963. odlukom Vrhovnog suda kršćanska molitva zabranjena u državnim školama. Ustavni sud Savezne Republike

Njemačke dne 10. kolovoza 1995. zaključio je da postavljanje raspela u javnim školama vrijeda vjersku slobodu, kojaje zajamčena ustavom. Ta se odluka

izravno odnosila na Bavarsku u kojoj školski propisi traže raspelo u školskim učionicama, tako da je bavarski premijer Edmund Stoiber odmah izjavio: "Ta je odluka nadahnuta nesnošljivošću te je neshvatljiva za većinu građana."⁵ Oko pet stotina crkava u Londonu u arhitektonskom izgledu ostaju iste, ali se u svojoj unutrašnjosti pretvaraju u prodavaonice odjeće, privatne i debatne klubove, antikvarnice... To je stvarnost, koju je masonstvo u perspektivi namijenilo svim nekad kršćanskim narodima.

Istodobno se provodi neprekidna medijska promidžba svega što je izvan i protiv kršćanstva od urođeničke magije do najvulgarnijega sinkretizma opsjednutoga "Sathya Sai Babe". U tom smislu se stalno pretiskavaju i oni spisi Nietzschea koje je pisao kao umobolnik. I luđakove su misli nekima vrijedne ako pridonose razgradivanju tradicionalne kulture Zapada, kojoj je smisao bio i vjera da Bog ne može biti mrtav. Dekristijanizacija je osobito agresivna u zemljama Južne Amerike. Tako se g. 1993. u Argentini inzistiralo na donošenje zakona o ukidanju vjeronauka u školama, a istodobno se u Kolumbiji forsiralo izglasavanje zakona o priznanju svih prava ezoteriji, magiji i satanizmu. U Africi muslimani nasiljem

1 U dokazivanju masonske prednosti se u Sloveniji. Ljubljanski nadbiskup France Rode žali se kako je država u Sloveniji zauzela javni prostor u cijelosti tako da je Crkva ostala bez uloge u javnosti "gotovo istovjetno kao u proteklom režimu". (Slobodna Dalmacija, broj od 9. ožujka 1999., s. 5.)

2 Hrvatska se dugo odupirala zahvaljujući autoritarnom načinu vladanja Franje Tuđmana, a ne uvjerenju njegovih vodećih stranačkih pristaša. Neki njegovi diplomi pravdaju se u inozemstvu da oni osobno ne misle onako kako u javnosti govore. Zbog toga je razumljivo da se u deset godina vladavine *Hrvatske demokratske zajednice*, od svih ministara zapamtio po djelima kao nepotkupljiv praktičnu katoličku samu profesoricu Ljiljanu Vokić (inače podrijetlom iz nekak uzorne patrijarhalne Hercegovine). Da su svi hrvatski ministri i čelnici vladajuće stranke bili kao Vokića, Hrvatska nikad ne bi došla u nemogućnost da postane zapadna kolonija, niti bi se u njoj pojavili ljudi na vlasti koji su došli sa Zapada, a da se nikad ne raspada Jugoslavije, nisu ni na riječima iskazali kao Hrvati.

... Zanimljivo je da poslije tiskanja jedne redakcije ovoga mog teksta u *Slobodnoj Dalmaciji* (u brojevima od 11., 12. i 13. svibnja 1998.) reagirao časopis Stipe Šuvara *Hrvatska ljevica* u većem članku pod naslovom *Slobodnožidarska katolička arhitektura* i zaključio ovako: "Mi na ljevcima smo bezbroj puta slično tvrdili i upozoravali kamo nas vode ovi tobožnji demokrati. Sada kad je dogorjelo do nokata uzvrpoljili su se i rimokatolici, ali ne zato što im je istinski stalo do naroda, nego jer, kao univerzalna Crkva, gube svjetsko gospodstvo, bivaju marginalizirani i bačeni u prašinu povijesti. Nama kojima svi prijete ostaje tek zadovoljština moralne prirode, da smo na vrijeme upozoravali." (*Hrvatska ljevica*, V/1998., 7-8, 42.-43). Međutim, Šuvanje, makar i nesvesno, školsku reformu provodio u duhu masonske plana zatiranja humanističke naobrazbe. Masonstvo zna daje najlakše manipulirati tzv. "tehničkom inteligencijom".

3 "Iako 'potihu', u zapadnoj se javnosti javljaju glasovi koji ukazuju na činjenicu da dok se sudi nacističkim zločinima i zločincima koji su počinili protiv Židova (zadnji slučaj bio je onaj Priebke osudjenog u Italiji), krive za komunističke zločine kao i njihovi naredvodavci, koji su još živi, ostaju netaknutima i ne samo u zemljama bivšeg SSSR-a, nego i u državama u kojima je donedavno vladao komunistički režim... Koji su razlozi šutnje i nepolaganja računa na svjetskoj osnovi? Postoji ozbiljan razlog, navode neki stručnjaci. Prema shvaćanju nekih utjecajnih židovskih međunarodnih krugova, u čijim se rukama nalaze i konci današnjega globalnoga privrednog sustava, smatraju da bi se postupkom prema komunističkim zločinima sličnim kao i prema njemačkim nacističkim, holokaust relativizirao, bio stavljeno u niz skupnosti zločina koji su počinjeni protiv čovječanstva. Zbog toga, smatraju određeni krugovi, potrebno je apostrofirati i proganjati, i to iz generacije u generaciju, samo zločine koji su protiv Židovstva počinili nacisti, koji su također bili izdanak europske kulture i civilizacije, a koja na takav posredan način vuče krvnju iz generacije u generaciju." (Dr. Božidar Kralj /Koln/, *Zašto svi zločini nisu zločini?* Narod /Zagreb/, IV/1998., 62,17.)

4 "Nije do danas bilo nikakvih neprilika s Evangeličkom crkvom - vrlo mnogo pastora, naročito u skandinavskim zemljama su slobodni zidari-, ni sa židovskim i drugim vjerskim zajednicama, osim s fundamentalističkim Islamom (prije svega u Iranu)." Kurt Baresch, *Freimaurerei und Katholische Kirche nach dem 2. Vatikanischen Konzil*. Ovaj tekst je objavljen u knjizi - katalogu: Gunther Duriegl-Susane Winkler (Hrsg), *Freimaurer*. Eingenverlag der Museen der Stadt, Wien, 1992., s. 376.

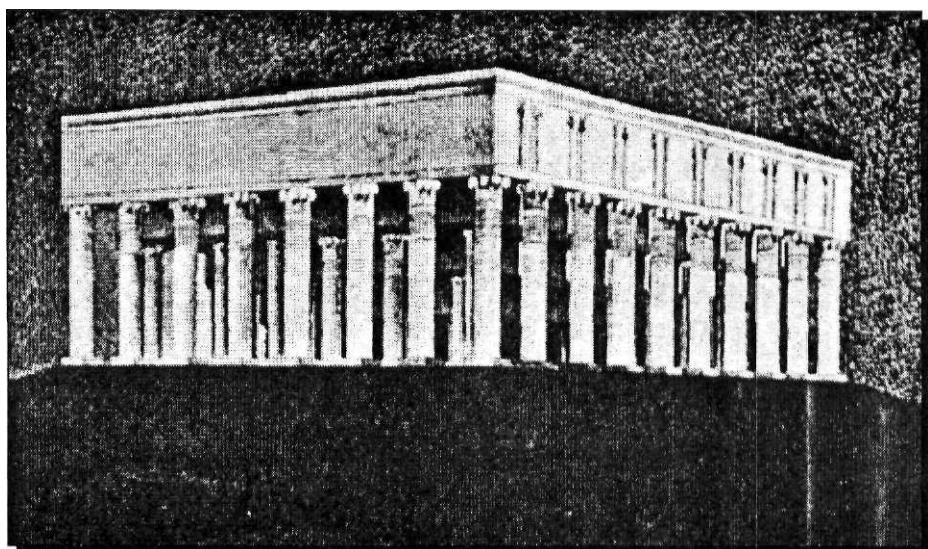
5 Glas Koncila, XXXIV/1995., 34, 3.

iskorjenjuju kršćanstvo, a vladajuće strukture Zapada kao da to s užitkom promatraju. Dvadeseto stoljeće ostat će tako zapamćeno po tome što se u njemu provodio sustavni deicid. Srušena je kruna vladara, koji su od vremena Karla Velikoga makar i verbalno izvodili svoju vlast iz "milosti Božje" ("qui et per misericordiam Dei rex"). Papinska tijara pretvara se u simbol.¹ Novi svjetski poredak užurbano stvarajednu svjetsku državu s jednom nadvladom i jednom sinkretističkom pseudoreligijom i zato svim mogućim ucjenama: vojnim, diplomatskim i financijskim, ruši svaki pokušaj održavanja ili nastajanja manjih nacionalno ili vjerski homogenih država.² Pripadnici Katoličke crkve američku politiku prema Iraku doživljavaju kao genocid.³

Dirigirani mediji neprekidno sugeriraju da je dokaz "procesa" pretvaranje povijesno-državnih realnosti u građansko društvo, koje u biti predstavlja totalno uništenje dosadanjih narodnih i kulturnih identiteta. Vlasnici kapitala lihvarskim kamataima sustavno uništavaju suverenitete svih država dok istodobno preko svojih medijskih sredstava osuđuju Hitlerova osvajanja, a u državama koje tek osvajaju sami sebe proglašavaju zaštitnicima ljudskih prava. Tko su stvarno prvoborci raznih udruga za zaštitu "ljudskih prava" može se lako zaključiti iz činjenice da ni jedan od njih nije nikad osudio do sada u povijesti nezapamćeno porobljavanje kamataima sve više naroda i država. Da je

tzv. parlamentarna demokracija una prijeđ od strane zakulisnih vlastodržaca izrežirana predstava - koju ne može prepoznati jedino neuka masa - dokazuje očita činjenica da su programi **s v i h** većih stranaka na vlasti i onih u opoziciji i beziznimno i totalno u svakoj zemlji Zapada identični. Hitler je htio stvoriti biološki moćnog Nadčovjeka i pogonina neopterećena okultnim tendencijama. Pobjednici u II. svjetskom ratu s uspjehom stvaraju biološkog hermafrodita i okultnog anarchistu, koji ima sve manje

ian Company, New York, 1966.) na temelju neposrednih znanja zaključuje da će u novom svjetskom poretku osobna "sloboda i osobni izbor biti nadzirani unutar ograničenih alternativa, a svaki će se čovjek od samoga rođenja upisati u matični ured, umjesto imena i prezimena, pod brojem. Pod njim će se voditi tijekom školovanja, vojnih i drugih javnih službi, kao i plaćanje državnih obveza, zdravstveno stanje, umirovljenje i death benefits". Quigley zaključuje da insideri rade na ustoličenju "svjetskog

iskonske snage tako da i kao objekt za manipuliranje postaje nezanimljiv. Taj "novi čovjek", prema obrazlaganju Dostojevskoga mjesto zamišljene evolucije u božanstvo može jedino involuirati u -: majmuna. Carroll Quigley (bivši profesor na sveučilištima u Harvardu, Princetonu i Georgetownu) u svojoj knjizi *Tragedy and Hope* (The Macmillan

sustava financijskog nadzora u privatnim rukama" u smislu nadzora političkog sustava svake zemlje i svjetskog gospodarstva kao nepodijeljene cjeline. Quigley dalje opominje da je izbavljenje iz te urote nemoguće i da bi svaki otpor sličio "revoltu neukog protiv obaviještenog i obrazovanog".⁴ Amoralnost onih, koji radi zavođenja

1 Istodobno se u Katoličkoj crkvi živi duh međuvjerskog dijaloga. Ovakav dijalog ima smisla samo ako se nekršćane uči da postoji jedan pravi Bog - Isus i da je metafizička istina jedina što znači daje izvan te istine sve drugo sama zabluda. Uostalom u Katoličkoj crkvi se sve do Drugog vatikanskog koncila, dakle neprekidno gotovo dva tisućječa znalo daje Krist zapovjedio svojim sljedbenicima propovijedanje *Evangelija* i obraćenja na kršćanstvo svih nekršćana. Detaljnije o toj problematici usp. Ivan Mužić, *La Chiesa allaprova. La cultura nel mondo* (Roma), XXXII/1978., 2,35.-38.

Ivan Pavao II. točno shvaća bit moderne civilizacije. "To je civilizacija koja je, uz nedvojbene uspjehe na mnogim poljima, počinila i mnoge pogreške i zlouporebne u odnosu na čovjeka,iskorištavajući ga na tolike načine. Civilizacija koja se uvijek zaodijeva strukturama sile i političkog i kulturnog ugjetavanja (osobito sredstvima društvene komunikacije) kako bi čitavom čovječanstvu nametnula slične zablude i zlouporebne. Kako drukčije objasnitи sve veći raskorak između bogatog Sjevera i sve siromašnjeg Juga? Tko je za to odgovoran? Odgovoran je čovjek: ljudi, ideologije i filozofski sustavi. Rekao bih da je o d - g o v o r n a b o r b a p r o t i v B o g a , s u s t a v n o u n i š t a v a n j e s v e g a k r š ā n s k o g : borba što u velikoj mjeri već tri stoljeća prevladava u mišljenju i u životu Zapada." (Ivan Pavao II, *Prijeći pragnade*. Priredio: Vittorio Messori, ed. Mozaik knjiga, Zagreb, 1994., s. 148./Zanimljivo je da masoni svoju averziju prema Papi Ivanu II. često ne mogu sakriti. Tako su izakazali javno protiviljenje njegovu dolasku u Sloveniju. U Francuskoj su, kad je papa predvodio misu u povodu obilježja kralja Klodviga, u Parizu protiv njega zajedno demonstrirali masoni, anarchisti i drugi ljevičari. Ne čudi stoga daje Ivan Pavao II. u prosincu 1996. odbio primiti orden Galilea Galileja "za širenje idealja bratstva i razumijevanja među ljudima", koji mu je dodijelio *Veliki Orient Italije*.

2 Thomas Patrick Melady (bivši američki veleposlanik u Vatikanu) svjedoči ovo: "Nije više tajna kako sam u Rim poslan s uputama da utječem na Vatikan da ne podrži raspad Jugoslavije." (Slobodna Dalmacija, broj od 16. srpnja 1998., s. 45.)

3 Iračka katolička redovnica s. Lusia Markos Shammash ističe sljedeće: "Embargo je stanovit zločin koji se ne može opravdati. Ako Amerika prednjači u zagovaranju ljudskih prava, američki političari ih u praksi ubijaju... Očekivali smo da zapad ima više duha, ali sve upućuje daje to goli interes bilo koje vrste samo ne one koja štiti običnoga čovjeka. Dovoljan je pokazatelj da u Iraku mjesечно umre 4.500 djece zbog američkih sankcija. Od početka uvođenja embarga, u sedam godina, umrlo je više od milijun ljudi od gladi. I onda se postavlja pitanje: Tko to zagovara ljudska prava? Kome su to nevini ljudi krivi? Kome su kriva tek rodena djeca ili ona školske dobi? Tu nema nikakva opravdanja... Dovoljan je pokazatelj da kilogram brašna u Iraku stoji jedan dollar, a mjesecna je plaća dva dolara. I kako onda preživjeti." (Glas Koncila, broj 45 od 8. studenoga 1998., s. 7.). Ivan Pavao II. je javno upozorio da Amerika nema pravo napadati Irak samo zato što eventualno posjeduje oružje za masovno uništenje dok se to oružje ne koristi. Osim toga oružje za masovno uništenje posjeduju i druge zemlje, ali od toga nitko ne pravi problem.

4 Svi su citati doneseni prema tekstu Marijana Gabelice pod naslovom *Urota tvoraca "Novoga svjetskogporedka"* (II), Politički zatvorenik (Zagreb), VII/1997., 66,4.-5.

prve svesvjetske diktature, posebno u zračnim bombardiranjima ubijaju civile, očituje se u njihovu umišljanju da su pozvani suditi drugima za slične zločine.

Dakako da se ta povjesna stvarnost XX. stoljeća ne zbiva slučajno. Gotovo su svi protagonisti zbivanja bili masoni (Kerenski, Lenjin, Churchil, Roosevelt,

Pokušaj nasilnoga stvaranja bezbožnoga društva nadahnut je antiteizmom, koji potvrđuje da njegovi predvodnici vjeruju u postojanje Boga, jer nitko razuman ne ratuje protiv fikcije. Neki zapadni političari javno upozoravaju daje masonska globalizam gori od nacizma i komunizma.² U literaturi se upozorava da je godina dvije tisuća

Jevreje za Hristovu smrt. U istom smislu bio je organizovan teološki kolokvijum u gradu Tuluz, još u novembru 1996. (ove godine štampan pod naslovom '*Hristov proces ili jevrejski proces*') koji dolazi do istih zaključaka. Ne samo da niko od zvaničnih predstavnika Vatikana ili protestantskih crkava nije ustao protiv te bezbožničke zavere, nego se, prema najnovijim vestima francuske katoličke štampe, saznaje da su u novom izdanju katoličke '*Biblije iz Jerusalima*' - iz *Poslanice Rimljana* Sv. Apostola Pavla izbačena sva mesta koja su na vodno imala 'antisemitski karakter'.³

Iz činjenice da masonstvo izgoni samo Krista sa zemlje može se zaključiti da ono u odnosu na druge vjere doživljava kršćanskoga Boga kao stvarnoga suparnika, a to znači kao jedinoga pravoga Boga. Genij zla osjeća još i to kako osvojiti vlast nad cijelom zemljom ne znači pobijediti i u nadstvarnom svijetu. U viziji kršćanskih mislilaca Bensona i Solovjeva na kraju vremena Antikrist će biti član masonskega bratstva, kojega će nakon njegove kratko-trajne vladavine zauvijek uništiti Krist.⁴ Carstvo Antikrista na zemlji, prema *Svetom pismu*, bit će stvarno uspostavljeno, ali će trajati samo tri i pol godine, kad će Božjom silom svi zakulisni moćnici i njihovi službenici završiti u ognju vječitom. Pokušaj stvaranja "genetskog inženjeringu" i ubrzano uspostavljanje međunarodne vojske, policije i sudstva kao i zajedničkog tržišta s jednom valutom u cilju stvaranja antikristovske svjetske nadvlade upućuje na mogućnost da se *Apokalipsa ostvari u našemu XXI. stoljeću*.

(Ovaj tekst lektorirao
je prof. Ivan Bošković.) •

Enver Hodža, Castro i uglavnom svi sadanji). Masonstvo je za realiziranje svoje misije posebno zahvalno na pomoći "masonima bez pregače", dakle onima koji, - premda su mislili i dje lovani masoni (kao na primjer dio katoličkih svećenika¹) - iz određenih razloga nikad nisu postali članovi loža. Masoni za sve ono što su postigli mogu mnogo zahvaliti i većini onih koji su se samo deklarirali kao vjernici.

datum novoga raspeća Isusa Krista. "U Francuskoj, već u drugoj godini, za čelo vreme pashalne nedelje, u televizijskoj emisiji 'Corpus Christi' ('Telo Hristovo'), istaknuti katolički i protestantski teolozi, u zajednici sajvrejskim, prikazuju Hrista kao običnog čovjeka, a četiri Jevandelja kao naknadne izmišljotine. Jedan od zaključaka je da su, krajem prvog i početkom drugog veka, hrišćanske crkvene opštine preudesile Četvorjevandelje da bi nepravedno optužili

¹ Takvi se svećenici prepoznavaju po tome što politiziraju s oltara, pišu i propovijedaju fraze o ljubavi ili se pokušavaju baviti znanošću (uglavnom oni koji su studirali na Zapadu!). A kršćanstvo nije riječ bez djela, ni diplomacija, ni znanost nego isključivo realiziranje svetosti. Svećenici koji ovu Isusovu istinu ne priznaju najzaslužniji su za suvremeno degeneriranje kršćanstva. Pravi kršćani svuda, pa i u Hrvatskoj, mole za obraćenje tih katoličkih svećenika, koji kao ni masoni, u dubini duše ne vjeruju daje Isus Bog.

² Umberto Bossi zaključuje ovako: "Amerika se koristi i raznim instrumentima kako bi zagospodarila svjetskim gospodarstvom, među kojima je i globalizacija. Tako dolazi do procvata inicijativa masonskega tipa koje potiču veliki međunarodni bankari. Postoji napad na našu kulturu od više ili manje tajnih ili ezoteričnih udruženja. Vidimo veliku aktivnost udruga kao što su Sorooptimist, Lions, Rotar i udruge koje potiču na globalizirajuću kulturu. Ako je borba protiv nacionalizma u ovom stoljeću, onda je borba protiv globalizacije. Ako je borba protiv totalitarizma, onda je borba protiv globalizacije. No, vladavina globalizacije bila bi još gora od bilo kakva nacizma ili komunizma." (Slobodna Dalmacija broj od 23. veljače 1999., s. 19.)

³ Dr. Marko S. Marković, *Večnost Kosova*. Preobražaj, Beograd, 1998., s. 10.-11.

⁴ Usp. Vladimir Solovjev, *Kratka povijest o Antikristu*. (Priredio Josip Mužić), ed. Parsifal, Ljubljana, 1988., s. 95.

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (13.)

2.

Piše:

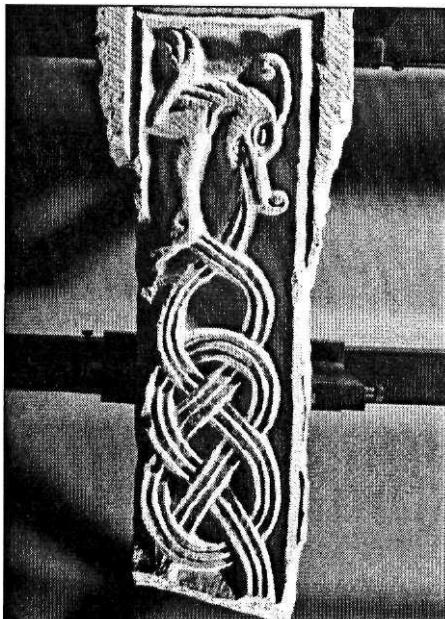
Tomislav HERES

Htajinstvenu imenu Hrvat kao prijepornu pitanju podrijetla I današnjih Hrvata i njihove narodnostne povijesti ukrajinski znanstvenik i diplomat dr. EVGEN PAŠČENKO piše:

"Sadržaj i značaj (hrv. značenje) imena Hrvat svakako je jedna od najzanimljivijih i dominantnih tema povijesne znanosti. Malo je etnonima koji su izazvali takvu pozornost i doživjeli toliko raznovrsnih interpretacija. Ime Hrvat kao da je neka sfinga u znanosti koja privlači pozornost znanstvenika tijekom stoljeća. Mnogi su istraživači različitih vremena prilazili toj sfingi pokušavajući odgovoriti tajnu koja se skrivala iza imena Hrvat. Za taj je problem vezana cijela galerija blistavih poznatih znanstvenih autoriteta: lingvista, povjesničara, arheologa, filologa i dr. Možemo reći da je problem etimologije imena Hrvat sastavni dio razvoja europske historiografije, odnosno slavistike jer se tumačenje tog imena promatra još od ranih vremena pa sve do danas. S proučavanjem tog imena možemo pratiti razvoj problema etnogeneze od ranog srednjovjekovlja preko renesansne znanosti, baroknog doba, potom posebice 19. st. pa sve do suvremene znanosti. Raznovrsna tumačenja imena Hrvat, ponkad čak i proturječna, predstavljala su u neku ruku zakonitost jer su oslikavala različita stanja znanosti u njezinom razvoju a također i različitost škola. To se posebice odnosi na interpretiranje etnonima Hrvat u znanosti 19. st. kad se formira metodologija povijesnih znanosti i nastaju historiografske škole."

"Kada bi se pokušao najednom mjestu sakupiti sadržaj svih interpretacija imena Hrvat, ispala bi šarena, neobična priča, prava epopeja o jednom imenu. Epopeja koja obuhvaća najraznovrsnije pojmove i donosi neku bogatu sliku Hrvata u vizijsama znanosti različitih vremena. Taj mazaični portret Hrvata u znanstvenoj interpretaciji koji se nazire u istraživanjima mnogih autora obuhvaća različite po-

jmove - najprije od onih jezičnih u kojima se ime povezuje s različitim govornim prostorima - njemačkim, slavenskim, iranskim, litvanskim, turkijskim i t.d."

Uломak stupica iz Biskupije kod Knina

"U zemljopisnom smislu ime se vezalo uz različite sredine - za sadašnje lokacije Hrvata, posebice za prijadranski pojas ili otok Krk s odgovarajućim imenom autohtonog stanovništva, zatim za Ilirik i sve dalje prema Karpatima. Zemljopis traganja za Hrvatima poznaje i široku vertikalnu od sjevera katoličkih prostora preko poljskih pa sve do juga Balkana. Ona se širila i prema istoku preko Ukrajine - do iranskih lokacija."

"Srodnost imena Hrvat tražila se u velikom krugu naroda. Upućivalo se na mogućnost podrijetla vezanog s konkretnim imenima ili plemenima, primjerice od bugarskog kana Kurbata ili rimskog vojskovođe Korvina ili se pak to ime zbližavalo s mogućim zajedništvom sa Srbima. Ta je lepeza raznovrsnih naroda koji su mogli dati sebi ime Hrvat veoma široka."

Sadržajno je ime Hrvat bilo interpretirano u prilično velikom rasponu pojmljiva, primjerice: grčki **hora** - zemlja, ili staroslavenski **gora**, **HRIB**, **HREBT**, ili pak životinjskog elementa: Hrvat - **jelen**. Korijen imena Hrvat pokušali su izvaditi i iz konkretnih militantnih pojava kao što je njemačko **HER**, poljsko **KARWAT** - mač. Neovisno o tome militantna se tema povezivala i s onim koji se brani, koji se štiti, nešto čuva ili se pak bori. S druge strane osim **ratnika**, u imenu Hrvat vidjeli su **prijatelja**, **druga** ili izražaj nekog **zanata** - **stočara** na primjer ili pak plesača. Osim konkretnih zemaljskih atributa neki su govorili i o refleksijama nebeskih elemenata u tom imenu."

"Kad bi se sva ta tumačenja pokušala povezati u jednu cjelinu bila bi to jako zanimljiva priča o jednom narodu koji ima toliko mnogo osobina. Te interpretacije potiču s različitih prostora od Irana preko Karpat do Ilirika odnosno Grčke i dragih zemalja. To bi bila predodžba o jednom narodu koji ima mnogo zemlje, vezanje za planine ali je i stočarski narod. Voli se igrati, plesati, ima mnogo prijatelja, a kako umije i voli se boriti on je oklopnik s mačem, zna se braniti, poklanja se svetim životinjama, svetoj gori, svetom drvetu i drugim mitološkim atributima i t.d."

"Ova je slika tek fragment osobina koje se vezuju uz ime Hrvat i izraz je težnje znanstvenika različitih vremena za odkrivanjem tajne imena Hrvat. Ta slika dopunjava se i suvremenim interpretacijama koje su se pojavile zadnjih desetljeća kao težnja za nacionalnim identitetom u hrvatskom društvu. Različitost interpretacija oslikava brojne metodološke principe, razne škole, ideološke predispozicije znanstvenika u različitim vremenima."

"Problem etimologije etnonima Hrvat popraćen je trajnim osporavanjima i diskusijama na visokoj znanstvenoj razini poznatih svjetskih slavista pa i mnogobrojnih entuzijasta - laika."

Problem nije riješen, a kao takav vjerojatno će ući i u 21. stoljeće. Bo-

gatstvo interpretacija imena Hrvat oslikava i neke zakonitosti. Znanost je čvrsto prihvatala da je ime Hrvat, kako kažu etimolozi '**prozirno**', za razliku od nekih drugih etnonima (npr. Srbin). Međutim, tu 'prozirnost' imena Hrvat mogli bismo usporediti s gledanjem u morske dubine pri čemu vidimo kako na njegovu dnu svjetluca nešto zagonetno. Pokušavamo dokučiti tu tajanstvenu blistavost, gotovo nam se učini kako vidimo njezine konture no one se već idućeg trenutka izgube. Stoga bismo znanost u ovom slučaju mogli usporediti s roniteljem, jer ona nastoji s povijesnog dna izvaditi ovu prošlošću prekrivenu tajnu."

"Problem povijesne dubine odnosno vremenske dimenzije konkretna je realnost u odnosu na proučavanje etimologije imena Hrvat. Ime nosi u sebi osnovu koja je vrlo stara i intrigantna (zapletena). Ta osnova za koju se veže etnonim Hrvat, da se promatrati na velikom prostoru koji je mnogo širi od neposrednog hrvatskoga a također i slavenskog područja. Dakle, iza imena Hrvat stoji pojam koji je raznovrsno prisutan u različitim refleksijama i širokom prostoru. U jednom od svojih mogućih refleksija taj se značaj izrazio u etnonimu Hrvat. Bez obzira na sve poteškoće i rizičnost ponovnog bavljenja tim imenom, znanost mora i dalje tragati za odgovorom na ovo aktualno pitanje." (Dr. EVGEN PAŠČENKO, **Etnogeneza i mitologija Hrvata u kontekstu Ukrajine**, Zagreb 1999., str. 61.-63.).

Dr. Paščenko kaže, da se podrijetlo hrvatskoga imena "zbližavalo s mogućim zajedništvom sa Srbima". Nu ništa ne veli u čemu se to zbližavanje sastojalo. Prvi je još u X. st. Srbe s Hrvatima povezivao bizantski car Konstantin VII. Porfirogenet. Ne znajući ništa ni o podrijetlu Srba ni odakle su došli, on ih je jednostavno uklopio u hrvatsku povijest.

U svomu djelu **De administrando imperio - O upravi Carstvom** (dalje u tekstu: DAI) Porfirogenet je najprije u poglavljima XXX. i XXXI. izpričao hrvatsku povijest na temelju još žive hrvatske narodne predaje i povijestnih izprava sačuvanih u carskoj pismohrani. Zatim u XXXII. poglavju DAI govori o Srbima. Za njih veli, da potječu od Bijelih Srba, koji stanovahu od početka tamo, gdje je "Velika Hrvatska, ona nekrštena i

Bijelom prozvana". Te je tobožnje Bijele Srbe bizantski car Heraklije naselio u okolini Soluna, a zatim na njihovu molbu u današnjoj Srbiji. O značenju imena Srbin Porfirogenet piše: "Srbiji se pako u romajskom jeziku nazivlju: **podanici** (Servi). Odavle je i u običnom govoru naziv 'Serbula' za obuću podanika a Serbuljani za one, koji tako prostiju i siromašnu obuću nose. Takav su pako naziv Srbiji dobili, što su postali podanicima cara romejskoga" (Dr. Nikola pl. Tomašić, **Zivot i djela cara Konstantina VII. Porfirogenita**, Vjesnik kr. hrvatsko - slavonsko - dalmatinskoga Zemaljskog arhiva, god.XX.,sv. I.i2., Zagreb 1918.,str. 84.).

Kameni ulomak s prikazom konjića iz Nini

Povijestna znanost nije uspjela na zemljovidu naći Bijelu Srbiju. Englezki bizantinist B. Bury sumnja, da je ona uobiće obstojala. Nije poznato, da su Srbi sebi ikada davali naziv Bijeli. Stoga je očito, daje Porfirogenet izvješće o Bijeloj Srbiji napravio po modelu izvješća o Bijeloj Hrvatskoj kako je to davno zaključio povjestnik Ludvik Hauptmann.

Fantomskom Bijelom Srbijom posebno se pozabavio Anton Zakarija. On dokazuje, da su Porfirogenetovi Bijeli Srbi ustvari Hrvati, koji se nisu **pridružili** ostalim Hrvatima u borbi protiv Avara u Dalmaciji. Oni su prebjegli na bizantsko područje, gdje su izgubili položaj slobodnih, **plemenitih** ljudi, postali su **servi**, **serbi**, bizantski kmetovi.

"Tijekom vremena, klasna oznaka **serbi** dobila je s bizantske strane etničko značenje Serbi, Srbi, ali se taj naziv nije lako nametnuo. Bizantski povjesnici XI. i XII. stoljeća često poistovjećuju Hrvate i

Srbe, pa tako Ivan Skylitzes veli: 'Narod Srba koji također zovu Hrvatima, Ivan Zonaras: 'Narod Hrvata koji neki zovu Srbima'; Nikifor Brieni: 'Hrvati i Dukljani odmetnuvši se opustiošili su čitav Ilirik (dračku oblast)'."

"Ako su Grci tom narodu i davali ime Srbi, on sam se dakle još u XI. i XII. stoljeću nazivao Hrvati. Na hrvatskoj strani drugog naziva nije ni bilo, jer **Hrvatska kronika** (X. st.), **Ljetopis Popa Duklanina** (XII. st.) i **Historia Salomonitana** (XIII. st.) ne poznaju naziva Srbi. A drugih povijesnih spisa nema."

"I sam Porfirogenet naslućivao je filijaciju (svezu) dvaju imena, tako da je u pogl. XXXI. DAI uz Hrvate spomenuo i Srbe u znakovitu redoslijedu: Ti Hrvati prebjegli su rimskom cara Herakliju prije nego što su Srbi prebjegli istom caru Herakliju..."

"Jer Hrvati, nakon što su prebjegli, postali su **servi**, **serbloi**, Srbi. A Srbi, prije nego što su prebjegli, bili su Hrvati. Prebjeglim Hrvatima car ne dodjeljuje zemlju za naseljenje, jer ih više nema, sada su to Srbi. No jedino Hrvati ratuju s Avarima, jer i **serbloi** ili Srbi, čim uđu u rat, ponovno postaju Hrvati, slobodni i **plemeniti** ljudi ..." (Anton Zakarija, **Hrvati i Srbi u svjetlu komparativnog čitanja prvih povijesnih izvora**, "Marulić", god. XXVII., br. 2., Zagreb, ožujak - travanj 1994., str. 199. - 200.).

3.

Mi se ne bavimo proučavanjem podrijetla i prošlosti hrvatskoga naroda samo zbog toga, što je sadržaj i značenje imena Hrvat jedna od najzanimljivijih tema povijestne znanosti. Nego i zbog toga, što nas nepoznavanje prošlosti osuđuje na njezino ponavljanje. Imajmo uvjek na umu riječi Dušana Žanka: "Svi oni, koji prigovaraju Humanizmu, što posvećuje pažnju (pozornost) prošlosti, zaboravljuju, da mi živimo okrenuti prema prošlosti, makar se ona gubi u sjenama mitosa. U uspomenama se kriju odkrića ne naših prošlih života, nego jedna kompletna kulturna forma našega sadašnjega života. Na taj način, ne samo pjesnik, nego i njegov rezonantni (suzvučni) čitatelj doživljava 'ponovnu obnovu'" (Dušan Žanko, **Svjedoci**, Škol-

ske novine - Pergamena, Zagreb 1998., str. 369.-370.).

Gdje treba tražiti podrijetlo hrvatskoga naroda? O tomu Radoslav Katičić piše: "Istinsko podrijetlo naroda treba tražiti u življenju i rastenju iz kojega je proizašao i kojim je ostao obilježen, a ne u maglama nekih pradavnina, o kojima sve ako bi se i moglo nešto pouzdano znati, to s onim što narod i njegova kultura danas jest, jedva da bi imalo bliže veze. Godine 925. stojimo stoga u jednom vrlo bitnom smislu na početku kulturnoga razvoja iz kojega je proizašao hrvatski narod kakav je danas" (Radoslav Katičić, **Na kroatističkim raskrižjima**, Zagreb 1999., str. 50.).

Mi se ne slažemo s iznesenim mišljenjem Radoslava Katičića. Imamo čvrste dokaze i to napisane na kamenu, da je kulturni razvoj hrvatskoga naroda počeo davno prije godine 925. Življenje i rastenje iz kojega je proizašao hrvatski narod i kojim je ostao obilježen dogodilo se u pradavninama, koje nisu baš tako zamagljene kako tvrdi Katičić. To ćemo dokazati upravo njim samim.

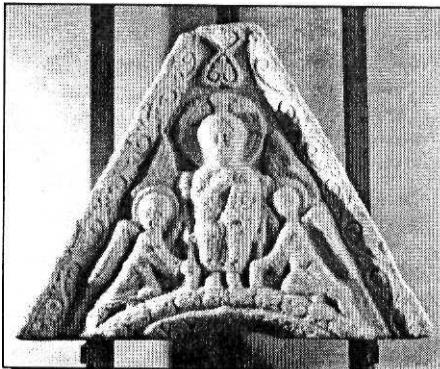
Katičićeva razprava **Etnogeneza hrvatskoga naroda. Ime, podrijetlo i jezik Hrvata**, jedno je poglavlje prvoga svezka Hrvatske povijesti, koji pod uredništvom profesora Franje Šanjeka izdaje nakladno poduzeće "Školska knjiga" Zagreb. Razpravu ovdje prenosimo u cijelosti.

Etnogeneza je, veli Katičić, "postanak naroda, zbivanje iz kojega je proizašao, njegovo podrijetlo. Proučavanje etnogeneze doživljava se stoga kao traganje za korijenima. Povezuje se s identitetom i svime što on znači." O imenu, podrijetlu i jeziku Hrvata Katičić piše:

1. Podrijetlo imena Hrvati -

"Pri razmatranju svake etnogeneze posebno mjesto pripada narodnom imenu. U Hrvata je ono, kako se čini, drevna (hrv. pradavna) baština. Iako Hrvati od kada znamo za njih govore slavenski, a i u povijesti se javljaju kao slavenski narod, ime koje nose očito nije slavensko. Kao imenu naroda temeljni mu je oblik množina jer je ono što se njime imenuje skup ljudi, a ne pojedinac. Taj je oblik prvobitno glasio **H'r'vate**, a pojedini pripadnik toga naroda zvao se **H'r'vatin'**, što nam je poznato još samo kao osobno ime. Obični su međutim tako izvedeni nazivi za pripadnike drugih

naroda, kao što su **Bugarin, Srbin, Turčin**. U današnjem hrvatskom jeziku to bi bilo **Hrvate i Hrvat**. Najviše nas približuje izvornom obliku tog imena prvi njegov očuvani nedvojbeno izvorni zapis iz druge polovice 9. stoljeća, natpis na kojem se hrvatski knez Branimir predstavlja kao **dux Cruatorum**, čemu bi odgovaralo izvorno slavenski **k'nez' H'r'vat'**. Još iz polovice 9. stoljeća potječe zapis **dux Chroatorum**, kako nam se predstavlja knez Trpimir, a pod sam kraj stoljeća predstavlja se knez Muncimir kao **dux Croatorum**, ali je oboje došlo do nas u mnogo mlađim prijepisima. U prvoj polovici 10. stoljeća obraća se papa Ivan X. kralju Tomislavu kao **regi Croatorum**, a oko polovice toga stoljeća bilježi bizantski car Konstantin Porfirogenet

Zabat s prikazom "Maiestas Domini" iz Splita

hrvatsko ime kao **Khrobatoi**, što treba čitati kao **Hrovati**. U 11. je pak stoljeću potvrđeno ime **CRUVVATI**. Kao latinski oblik hrvatskoga imena prevladalo je **Croati**, čemu se poslije pridružilo i **Croatae**."

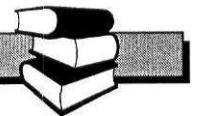
"Hrvatsko je ime potvrđeno u 10. stoljeću u Koruškoj kao **CHROUUATI** i u 11. na Muri u gornjoj Štajerskoj kao **CHROWAT**, u Češkoj u 10. kao **CHROUUATI**. U Njemačkoj se na rijeci Saalach kod Hallea javljaju mjesna imena **CHRUUATI** (u 10. st.) i **GRAWAT** (u 11. st.). Napokon se hrvatsko ime susreće u staro doba i u ruskoj kronici 12. stoljeća i tamo je na jednom mjestu zapisano kao **HROVATE**, što u staroruskom jeziku dolazi od **H'r'vate**. Takav njegov glasovni lik potvrđuju i mlada mjesna imena kao što su **Krottendorf, Krautkogel, Kraut** (nekada **CHROWAT** i **Croat**), te **Krobathen** (slovenski **Hrovače**) - sve to u Koruškoj, a u Štajerskoj **CHRABER-**

STORF, KRAVVERSPACH, CHRAWAT, KCHRAWATHOF, KRAWBATEN, KRAWERSECK, KROVVOT, KROBOTHEN, KROBATHEN, te u Sloveniji **Hrovate** i **Hrovača**. Ima dakle mnogo razloga tvrditi daje hrvatsko ime u svojem prvotnom (hrv. prvobitnom) obliku počinjalo suglasničkom skupinom HR -. To pak što se u staroruskoj kronici mnogo češće javlja lik **Horvati** ne govori protiv takva zaključka jer se u staroruskom prvotno - r' - starocrvenoslavenskih tekstova dosljedno zamjenjivalo s - or - prema glasovnom zakonu ruskoga jezika. Od **Hor'** se pak nikavim russkim glasovnim zakonom ne može dobiti **HRO'**. Izolirani lik **Hro'** - treba stoga smatrati izvornim, odolio je redakcijskom ujednačavanju. Isto tako valja tumačiti kad se u russkim redakcijama legende o svetom Večeslavu, kralju Češkom, pored lika **Kro'at'i** javlja i lik **Hor'vat'i** (oboje akuzativ)."

"Zapis hrvatskoga imena koji imaju samoglasnik između dva prva suglasnika, kao što su **CHURBATE**, što je varijanta već spomenutoga imena **GRAWAT** na rijeci Saalach u Njemačkoj, te **KORBE-THA** u istom tom kraju, kao rubni izuzetci ne mogu promijeniti opću sliku. Zanimljiv je u tom sklopu nordijski naziv za Karpatе **HARVADA FJOLL**, vjerojatno 'Hrvatsko gorje', ako nisu, kako neki misle, Hrvati dobili ime po tome germanskom obliku imena Karpata."

"Mjesna pak imena **CHARVATY, CHARVATCE** u Češkoj, **CHORVATY, CHORVATICE** u Slovačkoj, **KHARVATI, KHARVATA** u Grčkoj pripadaju mlađem vremenu. Takav se glasovni lik hrvatskoga imena uobičajio u mađarskom **HORVAT** i u poljskome **CHORWAT**. S velikom se dakle vjerojatnosti može polaziti od toga da je prvotni oblik hrvatskoga imena na slavenskom glasio **HR'VATE**. Protiv takva se zaključka pozivaju na to da Konstantin Porfirogenet ime **KHROBATOI** tumači kao 'oni koji imaju mnogo zemlje', a zemlja se grčki kaže **KHORA**, pa bi tako tu ipak bilo potvrđeno početno **HOR** -. Na to valja reći da se ta Konstantinova etimologija ima shvaćati jednako ozbiljno kao i ona koju daje imenu **ETADER**, koje on izvodi od latinskoga **iam** erat 'već je bio', jer je Zadar, kao, već postojao kada je osnovan Rim."

(nastavit će se) •

KOMUNISTI IZ HRVATSKE I HRVATSKA DRŽAVA (VI.)

KOMUNISTI NISU PODUPIRALI BORBU ZA NEOVISNOST HRVATSKE

Jnakon skupštinskog atentata središnji dio hrvatskoga narodnog pokreta, predvođen Hrvatskom seljačkom strankom, zadržava reformistički kurs. Prigodom razgovora s kraljem Aleksandrom u siječnju 1929., Radićev nasljednik, dr. Vladko Maček, izlaže federalistički program, ali pritom nastavlja čvrst savez s Pribićevičevim samostalcima, koji će se federalizmu prikloniti tek 1931./32.

Nasuprot toj struji, na hrvatsku političku pozornicu stupa novi naraštaj. Iako se poziva na predaju i političku baštinu Hrvatske stranke prava, koja zbog niza razloga nije znala u novoj državi steći ozbiljniji utjecaj, taj je naraštaj zapravo ponikao na Radićevoj kapitulaciji pred velikosrpskim režimom 1925., ulasku u beogradsku vladu, kao i na kasnijem stvaranju oporbene Seljačko-demokratske koalicije. On se još uvijek kristalizira oko tradicionalnih političkih snaga i stranaka okupljenih u novi Hrvatski blok. Taj blok na mjesnim (*oblasnim*) i parlamentarnim izborima 1927. postaje relevantnim čimbenikom. Ipak, biva očito kako ni formalno savezništvo nekoliko omanjih stranaka više ne zadovoljava težnje zagovornika potpunog osamostaljenja Hrvatske.

Skupštinski je atentat samo ubrzao taj razvoj. Revolucionarna previranja napose u sveučilišnoj i radničkoj mladeži predstavljaju pogodno tlo za ustrojenje organizacije, koja bi se mogla oduprijeti eventualnom srpskom nasilju, te pripremiti teren za stvaranje hrvatske države. Pod vodstvom prvaka Hrvatske stranke prava, dr. Ante Pavelića, već krajem 1928. stvorena je organizacija *Hrvatski domobran*. Istoimenno glasilo, kao nasljednik pravaškoga omladinskog lista *Starčević*, prepuno je borbenih krilatica. Pozivi na borbu za rušenje velikosrpskog sustava

Piše:

Tomislav JONJIĆ

nailaze na simpatije i u komunističkim redovima, iako su ciljevi hrvatskih separatista i komunista bitno drugačiji.

Četvrti kongres KPJ

Malo nakon skupštinskog atentata, u Dresdenu je u studenom 1928. održan IV. kongres KPJ." Središnja tema Kongresa bio je obračun s "desnoopportunističkim skretanjima" i frakcijskom borbom, vođen u duhu Otvorenog pisma Izvršnog odbora Kominterne iz svibnja 1928." U tom pismu Kominterna ističe kako su unutarnje prilike u Jugoslavije pogodne za jačanje komunističkog pokreta. Ograničenja nacionalnih i socijalnih prava "izaziva nezadovoljstvo među radnim masama nacija koje ugnjetava velikosrpski imperijalizam". Povrh toga, agresivna politika srpskoga i francuskog imperijalizma na Balkanu čini čitavu situaciju još eksplozivnjom. Sve to KPJ nije znala iskoristiti. Frakcijska borba i nejedinstvo među glavnim su uzrocima malog utjecaja Partije.⁴ Bijeli teror ne bi sam rezultirao ovako teškom situacijom, situacijom da se "Partija danas nalazi u procesu otvorenog rascepa". To se mora prevladati, savezom s "masama upropasćenog i opljačkanog seljaštva" i ulaskom "dublje u mase".

Na tom tragu, u neobično opsežnoj *Revoluciji o privrednom i političkom položaju Jugoslavije i o zadacima KPJ*, IV. kongres konstatira kako je skupštinski atentat produbio i zaoštrio državnu krizu. Ona je još pogoršana gospodarskom i finansijskom krizom, te opasnošću od rata. U tome Partija treba vidjeti "mogućnost

kombinovanja revolucionarnog radničkog pokreta sa pokretima seljačkih masa i ugnjetenih nacija" radi vođenja "jedinstvene revolucionarne borbe protiv hegemonije velikosrpske buržoazije i njene monarhije". Karakteristično je, navodi se dalje, da je kod srpskog seljaštva u prečanskim zemljama, koje je do 1926. bilo glavno uporište vladajućeg režima, došlo do zaokreta, te se on sad nalazi u koaliciji s hrvatskim seljačkim pokretom.

Međutim, i sporazumaška politika SDK je bankrotirala. Njezine krilatice o samostalnosti Hrvatske unutar jugoslavenske države osudene su na propast i predstavljaju izdaju. Upravo radi toga se Partija mora trsiti za vodeću ulogu u pokretima ugnjetenih nacija. Ona mora isticati pravo samoodređenja do odjepljenja. Što se hrvatskog naroda tiče, "konkretizovanje ove naše parole znači najpunije pomaganje sviju akcija masa koje vode ka obrazovanju nezavisne Hrvatske. Pritom mora Partija parolu nezavisne Hrvatske postaviti izravno nasuprot buržoaskom voćstvu HSS". I dalje: "Za nezavisnost Hrvatske bori se naša Partija bez ikakvog uslova ili rezerve. Zato Partija ne srne ograničiti pravo na samopredelenje samo na predstavnike radničkih i seljačkih masa, niti smemo našu opštu agitacionu parolu radničko-seljačke vlasti i ESalkanske federacije radničko seljačkih republika postavljati kao uslov za naše učešće u borbi masa za nezavisnost Hrvatske..."

Iz ovih se rečenica u kasnijoj jugoslavenskoj komunističkoj literaturi izvodi zaključak kako je KPJ u jednom razdoblju prigrilila politiku razbijanja Jugoslavije i stala rame uz rame sa separatističkim pokretima. Međutim, takva ocjena nije točna. U istome tom dokumentu jasno se kaže kako borba hrvatskoga seljačkog pokreta i pokreta ostalih

1 Jareb će primijetiti, daje to prvi i zadnji put, da je Maček - uvjereni jugoslavenski federalist - taj federalistički program izložio sustavni i cijelovitije. (J. Jareb, *Pola stoljeća hrvatske politike*, n. dj., 78. i dr.)

2 U službenoj povijesti KPJ navodilo se da je kongres održan od 5. do 15. studenog 1928. Zbornik dokumenata *Istoriski arhiv KPJ* datira ga, međutim, u "oktobar 1928".

3 Otvoreno pismo je objavljeno u: *Istoriski arhiv*, n. dj., t. II., 447-453.

4 U vrijeme IV. kongresa KPJ je imala 2034 člana (P. Moračić i dr., *Istorijska Saveza komunista Jugoslavije*, n. dj., 46.). U literaturi se zna naići i na drugačije podatke.

Tako, primjerice, Z. Stipetić, ne navodeći izvora, tvrdi da je Partija tada imala 2202 člana, od čega je 1078 bilo u Hrvatskoj (Z. Stipetić, *Argumenti za revoluciju*, n. dj., 236.) Zovko tvrdi daje u studenome 1928. KPJ imala 2.892 člana. Od toga je 557 bilo u Hrvatskoj i Slavoniji, 892 u Dalmaciji (sic!), a 120 u BiH. (M. Zovko, Kamilo Ilorvatin, n. dj., 114.)

5 *Istorijski arhiv*, n. dj., t. II., 146-166.

ugnjetenih nacija u biti predstavlja "buržoasko-demokratsku revoluciju", kojaje samo prijelazna faza. Tek će "revolucionarna победа radničke klase i seljaštva u Jugoslaviji, zajedno sa revolucijom radnika i seljaka u ostalim balkanskim zemljama (stvoriti) Federaciju radničko-seljačkih republika na Balkanu". Partija svoju suradnju u revoluciji, doduše, ne će uvjetovati tim ciljem, "nego ćemo mi u toku borbe za nezavisnost Hrvatske masama objašnjavati da se konačno oslobođenje, kako hrvatskog tako i ostalih ugnjetenih naroda na Balkanu, može osigurati samo izvođenjem radničko-seljačke vlasti i stvaranjem Balkanske federacije radničko seljačkih republika".

Time je zapravo patetičnoj propagandnoj frazi o borbi za neovisnost Hrvatske "bez ikakvog uslova i rezerve" postavljena krupna rezerva: neovisnost Hrvatske nije cilj, nego je sredstvo, narodnosloboditeljska revolucija samo je poluga za provedbu boljševičke revolucije i stvaranje višenacionalnog, zapravo nadnacionalnog sovjetskog imperija. Upravo zbog jasno izražene rezerve moguće je "dijalektički" naputak da Partija, usporedno s ovom borbom, istodobno "odlučno suzbija nacionalistička nastrojenja, koja otežavaju klasno spajanje proletarijata raznih nacija Jugoslavije, i iskorišćivanje nacionalnog ugnjetavanja od odlučujuće buržoazije i buržoazije ugnjetenih nacija za sejanje nepoverenja između radništva i seljaštva vladajuće i ugnjetenih nacija, da bi na taj način sprečile njihovo ujedinjenje u borbi protiv buržoazije". Jer, "borba protiv nacionalnog ugnjetavanja nerazdeljivo je vezana s borbom protiv vlastite buržoazije".

Dakle, ni u ovom trenutcima KPJ nije bila kadra nadići strančarski, ideologizirani pristup problemu nacionalnog oslobođenja. Za nju pitanje narodne pripadnosti i slobode trajno ostaje samo od instrumentalne važnosti. Dok radi zaoštren-

vanjakrize i podizanjaboljševičke revolucije i može agitirati za poštivanje nacionalnih raznolikosti, Partija od svojih članova traži bezuvjetnu odanost, poslušnost i *monolitnost*, jer samo na taj način ona može preuzeti vodeću ulogu u ostvarenju velikog cilja.

To potvrđuje i *Rezolucija po organizacionom pitanju*, donesena na istome kongresu.¹ U isto vrijeme dok se tobože bezuvjetno zalaže za neovisnost Hrvatske, prva zadaća koju kongres nalaže Centralnom komitetu glasi: "Odmah sprovesti najstrožu centralizaciju Partije, najodlučnije suzbijajući političku rascepkanost

Stalin i suradnici: Josif Visarionovič Stalin s najbližim suradnicima. Na slici Vječeslav Aleksejevič Molotov sjedi desno od Staljina

među pojedinim pokrajinama. Za ovo premiti i sprovesti potrebnu objašnjavajuću kampanju u celokupnoj Partiji, imajući na umu da bez najčvršćeg centralizma, bez jedinstva ideje, volje i celokupne delatnosti nema i ne može biti stvarne boljševičke partie".

Komunisti i Lički ustank

Kako su šestosiječanskom diktaturom bili također teško pogodeni, komunisti su se u svojim propagandnim istupima žestoko okomljivali na diktatorski režim." Niz vodećih komunista ubijen je u doba diktature, a znatan broj je završio u tamnicama, slično kao hrvatski nacional-

isti. I jedni i drugi započeli su otvoreno zagovarati oružani obračun s diktatorskim režimom. Međutim, dok je kod hrvatskih nacionalista takav poziv potjecao iz izvornog opredjeljenja za razbijanje Jugoslavije, komunističko zalaganje za oružani ustank proizlazilo je iz zaključaka Kominteme. Ona je na svome VI. kongresu (17. kolovoza- 1. rujna 1928.), održanom nakon XV. kongresa SKP (b), pozvala radnike i seljake da se, u svjetlu predstojećega svjetskog rata pripreme za njegovu preobrazbu u svjetsku revoluciju.

Tako je odmah nakon proglašenja diktature članovima KPJ upućeno "direktivno pismo", a u veljači 1929. objavljen je proglašenje kojim se radništvo i seljaštvo pozivaju na oružanu borbu radi rušenja apsolutističkog režima, bez obzira na to što Partija za sobom nema većinu radnika.⁵ Komunistički ideolozi naglašavaju kako brutalnost diktatorskog režima otvara perspektivu da mase prihvate revolucionarne metode i oružanim ustankom sruše režim srpske buržoazije, što ne treba isključiti ni u slučaju "da kod nas ne postoje kompartije."⁶ Komunistički poziv na ustank protiv apsolutističkoga režima, a za stvaranje neovisne i samostalne Hrvatske, Makedonije, Crne Gore, Slovenije, Srbije, Vojvodine i Bosne zapravo je poziv, da se prione stvaranju prijelaznog oblika prema uspostavi balkanske federacije radničko-seljačkih republika.⁷

Partija se pritom jasno distancira od emigrantske akcije hrvatskih političara. Komentirajući Pavelićev i Perčecov put u Bugarsku i potpisivanje *Sofiske deklaracije* u travnju 1929., središnji partijski organ, *Proleter*, kritizirao je čin hrvatskih separatista, koji bi "velikosrpsku militarističku diktaturu u Hrvatskoj" htjeli zamijeniti "samostalnom hrvatsko-fašističkom državom".⁸

Iako ne odustaje od ocjene o zaoštvanju situacije, već u svibnju 1929. KPJ napušta parolu oružane borbe. Idućih će

1 Isto, 196-202.

2 Posvemaštva je izmišljotina da je KPJ bila "jedina politička organizacija kojaje odmah osudila diktaturu i najodlučniju borbu protiv nje", kako se tvrdilo u *Povijesti SKJ*, n. dj., 111.

3 Stoga nije posve točna Radićina tvrdnja, kako su u prvo vrijeme šestosiječanske diktature "Krleža i njegovo društvo, kao i svi ljevičari, govorili (su) glasno i otvoreno protiv diktature, a da im nije ni vlas pala s glave!" (Bogdan Radić, *Živjeti-nedoživjeti*, knj. I., Knjižnica Hrvatske revije, n. dj., 306.)

4 *Komunistička internacionala. Stenogrami i dokumenti kongresa*. Knj. 10. Šesti kongres, Donji Milanovac, 1982., 1873.

5 *Povijest SKJ*, n. dj., 112.

6 Tako je ubrzo nakon uvođenja diktature rezonirao Milan Gorkić, (Usp. Nadežda Jovanović, *Milan Gorkić (Prilog za biografiju)*, Istorija 20. veka, Časopis Instituta za savremenu istoriju, god. I., br. 1., Beograd, 1983., 35.)

7 U rezoluciji treće plenarne sjednice CK KPJ, u travnju 1927., upozorenje je na propust, koji je učinjen već nakon oblasnih izbora početkom godine. Već tadaje trebalo ponuditi "platformu jedinstvenog fronta (!) za zajedničko istupanja na bazi samopredjeljenja naroda, nezavisnost Hrvatske republike i saveza radnika i seljaka." (Usp. M. Zovko, *Kamilo Horvat*, 76.)

8 *Proleter*, br. 4/1929., nav. prema: I. Očak, *Gorkić*, n. dj., 139b. Nije potrebno ni napominjati da su hrvatski separatisti u to vrijeme - i još dugo nakon toga - nastupali s izrazito demokratskim zahtjevima i retorikom.

9 *Proleter* je listopadu 1930. pisao: "Parola oružanog ustanka ima da ostane u snazi kao parola široke masovne agitacije, ali ne kao akciona parola, t.j. da već sada treba stupiti u akciju..."

mjeseci Partija trpjeli teške udarce: "usprkos naporima tokom 1930-1931. godine da se obnove partijske i skojevske organizacije i uspjesima ostvarenim u Srbiji, Vojvodini, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Sloveniji, Komunistička partija i SKOJ u 1931. godini nisu funkcionali kao organizacijske cjeline. Centralni komitet KPJ već je u toku 1929. godine prestao djelovati kao jedinstveno rukovodstvo. Od jednog dijela njegovih članova osnovan je u listopadu 1929. u Beču *Zagrančni biro CKKPJ*, dok su članovi Centralnog komiteta u zemlji formirali *Politbiro* sa sjedištem u Zagrebu, a zatim u Ljubljani, koji će u travnju 1930. također prijeći u inozemstvo. Od sredine 1930. do 1932. rukovodstvo KPJ imalo je samo povremene veze s partijskim organizacijama u zemlji".¹ Osobni i frakcijski sukobi u vodstvu KPJ ponovno se zaoštravaju, te broj članova početkom 1932. pada na 300-500.²

Iako bi se iz ovih podataka moglo s priličnom sigurnošću zaključivati i o tome, je li i u kojoj je mjeri komunistički pokret na području tadašnje Kraljevine Jugoslavije bio autohton, oni nedvoumno govore da je politički utjecaj KPJ (unatoč pogoršanju socijalnih prilika u doba teške gospodarske krize) bio posve beznačajan. Usprkos tomu se nakon Drugoga svjetskog rata u hrvatskoj historiografiji i publicistici kao posebno važno pitanje razmatralo pitanje odnosa komunista prema Ličkom (Velebitskom odnosno Brušanskom) ustanku 1932. Politička tendencija takvih rasprava više je nego očita.

U poznatom članku *Hrvatski ustaše i komunisti* (1978.) Bruno Bušić se tražio, navođenjem fragmenata članaka iz *Proletera*, glasila CK KPJ, dokazati kako su komunisti iz Hrvatske bili u cijelosti solidarni s pokušajem hrvatskih nacionalista da oružanom borbom dokrajče velikosrpsku okupaciju, razbiju Jugoslaviju i stvore neovisnu Hrvatsku.³

Iz konteksta izvučeni vatreni poklici protiv diktature "kravog kralja Aleksa-

dra poslednjeg", a pogotovo poziv partijskoga glasila iz prosinca 1932., u kojem se kaže: "Komunistička partijapozdravlja ustaški pokret ličkih i dalmatinskih seljaka i stavla se potpuno na njihovu stranu. Dužnost je svih komunističkih organizacija i svakog komuniste da taj pokret potpomognu, organiziraju i predvode", zgodni su za ostavljanje takvog dojma. Bušić se nije zadržao samo na tome, nego se potudio uvjeriti čitatelja u dosljednu

Božidar Adžija

hrvatsku orientaciju komunista iz Hrvatske, ponudivši čak "dokaze" da je Kominterna na prvome svom kongresu bila protivna jugoslavenskoj državi, a da su prvaci kasnijega partizanskog pokreta u Hrvatskoj (Hebrang, Nazor) također bili borci za hrvatsku državnost. Stoga se žestoko okomio na Bakarićevu izjavu iz 1971., da su samo "frankovci bili tvrdi na pitanju hrvatske države".⁴

Iako iz perspektive prognaničkog beznadna shvatljiva, politička tendencija, kojoj je žrtvovana znanstvena ozbiljnost i sustavno promišljanje, u ovom je tekstu više nego bjelodana. Bušić je nesumnjivo bio previše inteligentan, da ne bi bio svjestan kako je njegov članak zapravo simpatična pripovijest za neupućene, ali je njime htio polučiti drugi cilj: pokazati i

dokazati hrvatskim nacionalistima odnosno Hrvatima uopće, da komunisti nisu posve neupotrebljivi u borbi za nacionalno oslobođenje i državno osamostaljenje. Također je komuniste htio poučiti, da pripadnost komunističkoj ideologiji ne mora nužno značiti nacionalni mazohizam odnosno odricanje od nacionalnog identiteta.

Raščlanjujući način na koji su odnos komunista prema prvoj opsežnijoj ustaško-domobranskoj akciji prikazivali jugoslavenski pisci (D. Lukač, D. Pešić, Lj. Tadić, Z. Nenezić i dr.), a koji se - samo s drugim ciljem i s nakanom kompromitiranja čak i komunista iz Hrvatske - podudara s propagandnim ocjenama B. Bušića ili F. Tuđmana, Boban je posve uvjerljivo pokazao da se ne može govoriti o komunističkoj potpori hrvatskom separatizmu: "Politika 'razbijanja' Jugoslavije (navodnici u izv.) koju je formulirala Kominterna, i vodila KPJ, može se samo uvjetno nazvati razbijanjem Jugoslavije. 'Razbijanje' Jugoslavije nikada nije bilo svrha sama po sebi, cilj sam po sebi. Uvijek je to bilo u funkciji revolucije na dvije pretpostavke: a) klasno-revolucionarnoj (obrazovanje radničko-seljačkih vlada i radničko-seljačkih republika) i b) državnopravnoj (stvaranje federacije balkanskih radničko-seljačkih republika).

Samo uz gornje pretpostavke KPJ se orijentirala na 'razbijanje' Jugoslavije".⁵ Jasan dokaz za to pružaju kako partijski dokumenti, tako i politika Komunističke partije Jugoslavije, koja je dosljedno slijedila smjernice Kominterne i vanjskopolitičke interese "prve zemlje socijalizma".⁶ Upravo zbog takve uvjetovanosti svoje političke taktike, KPJ unatoč svim bučnim frazama o pravu na samoodređenje i poklicima protiv diktature, nije uspjela privući znatniji broj pristaša, niti postati simbolom čak ni socijalnoga, a kamoli nacionalnog oslobođenja.

(nastavit će se) •

¹ *Povijest SKJ*, n. dj., 113.

² Isto, 118.

³ B. Bušić, *Hrvatski ustaše i komunisti*, u: *Jedino Hrvatska*, n. dj., 606-631.

⁴ Isto.

⁵ Ljubo Boban, *Prilog proučavanju odnosa KPJ prema ustašama u vrijeme šestojanuarske diktature*, u: *Kontroverze iz povijesti Jugoslavije*, II. izd. Školska knjiga-Svartnost, Zagreb, 1989., 223-224.

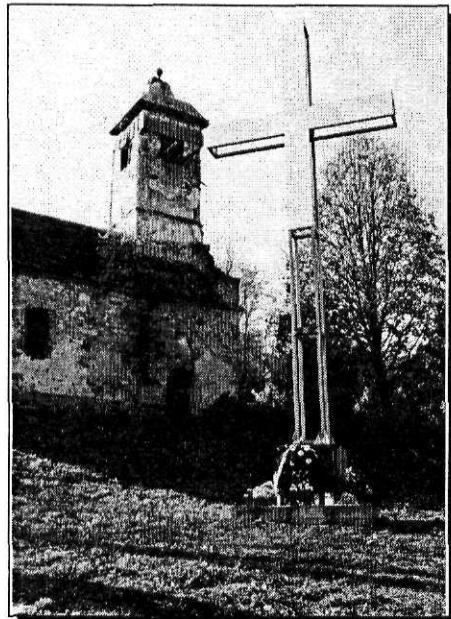
⁶ Treba spomenuti, da Bobanov tekst nastaje pred slom Jugoslavije, u vrijeme kad se iz Beograda Hrvate htjelo prokazati kao separatiste, a Srbe žrtvama "ustaško-komunističke" i "vratikansko-komintemske" urote. Stoga se Boban očito ponukanim obeskrnjepiti takve napadaje i dokazati da su i komunisti iz Hrvatske uvijek bili za Jugoslaviju. U tome je nesumnjivo uspijevalo, puno bolje nego u odhravavanju ideologiziranom pristupu povjesnim zbivanjima, prema kojemu su komunisti "napredni", HSS "reakcionar" i "kontrarevolucionar", a ustaše bezuvjetno "fašisti".

⁷ Ni na kojem se području komunisti nisu uspjeli nametnuti kao predvodnici borbe za slobodu. Iako predstavlja apologiju jugoslavenstvu, nesumnjivo je točna ocjena Z. Stipetić, daje "socijalna literatura i po političkom uvjerenju jugoslavenska, ali ne u smislu integralnog jugoslavenstva - barem ne za najveći dio. U vrijeme krize jugoslavenstva to je izuzetna kvaliteta, tim više što se to zajedništvo gradi na sačuvanim specifičnostima, ali ipak, čini se da njeni pripadnici nisu imali onoliko sluha za nacionalno pitanje koliko je to bilo potrebno". (Z. Stipetić, n. dj., 273.)

POSJET SLATINSKOM DRENOVCU

U organizaciji Hrvatskog domobrana i Hrvatskog društva političkih zatvorenika 13. studenog upriličen je posjet poznatomu slavonskom gubilištu u Slatinskom Drnovcu.

Mnogi su građani uz sudjelovanje predstavnika crkve i političkih dužnosnika, položili cvijeće, zapalili svjeće i pomolili se za pokoj duša 464 žrtve koje je krvava zločinačka ruka lišila života samo zato što su bili Hrvati, kako je u svojem govoru rekao predsjednik HDPZ-a Dragutin Pelikan. Većina njih nisu bili vojnici nego mirni građani koji su u krugu svojih obitelji željeli građiti svoje ljepše sutra. Ti su građani postali žrtve suluđe velikosrpske politike, koja je imala za cilj, a ima i danas, (jer se u glavama vodećih ljudi u srpskoj državi ništa nije promjenilo) istrebljenje hrvatskog naroda na cijelom prostoru koji naš narod naslanja.

Istrjebljenje je počelo odmah 1918. Ubijanje ne samo hrvatski živalj, nego su rušena cijela hrvatska sela i zatirao se svaki trag našeg postojanja. Najveće istrebljenje Hrvata dogodilo se 1945., kada je u Bleiburgu i u kolonama smrti nestalo blizu pola milijuna Hrvata. To je bilo vrijeme kada su četnici zamijenili svoju kokardu za petokraku zvijezdu i udruživši se s partizanima, vršili svoj krvavi pir nad Hrvatima.

Poslije toga za vrijeme vladanja komunista, likvidacija Hrvata bilje nešto smišljenja, ali ne manje opasna. Prevarali su nas u Jugoslavene, da bi najprije

Piše:

Dragutin PELIKAN

nestalo hrvatsko ime, a poslije i mi s njime.

Tako je bilo sve do 1991. kada je velikosrpska soldateska ponovo počela svoj krvavi ples fizičkom likvidacijom Hrvata na svim prostorima gdje su živjeli Srbi ili na prostorima koje su uspjeli zauzeti.

Ovo što se ovdje dogodilo za vrijeme II. sv. rata nije bilo slučajno, jer nam se to ponovno dogodilo u Domovinskom ratu - sjetimo se samo Četeševca, Čojluka, Balinaca, Voćima - Sokana i drugih stratišta, ne samo u papučkim i podpapučkim selima, nego diljem okupiranog dijela Hrvatske.

PITAMO SE, SMIJE MO LI TO ZABORAVITI.

Mi nismo došli ovamo poticati mržnju i osvetu, ali došli smo podsjetiti se, da ne zaboravimo zločine, što su nam u prošlosti za vrijeme zajedničkog života učinili Srbi i komunisti. Na te događaje treba upozoriti naše ljudi pogotovo danas, kada se veliki dio Srba vraća, jer su im grijesi unaprijed oprošteni.

Možda svi oni nisu nosili oružje i pučali po nama, ali su svi bili na neprijateljskoj strani, i svojim odlaskom iz Hrvatske svrstali se na neprijateljsku stranu tvrdeći da su izagnanici-žrtve koje je Hrvatska protjerala. Srbija ih je uredno popisala i predala međunarodnoj zajednici, koja ih ne samo vraća, nego nas njima stalno ucjenjuje, pa tako stvara u Hrvatskoj nova žarišta nemira.

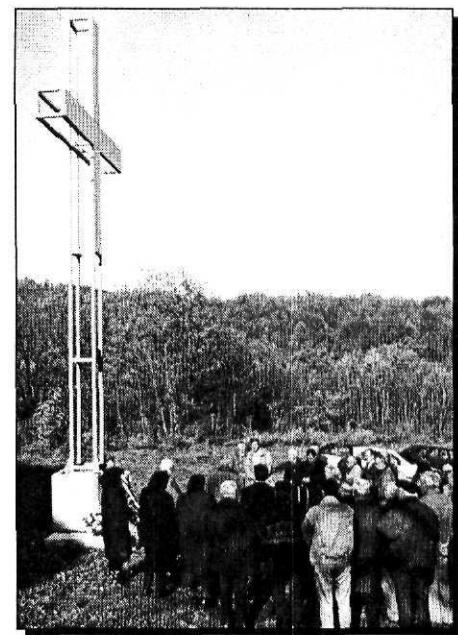
Svi mi znamo da se oni nisu promjenili niti će se promjeniti, već će i dalje ostati oružje velikosrpske politike, spremni da se pobune protiv Hrvatske čim to njihovi vođe od njih zatraže.

Uza sva nastojanja, željeli bismo vjerovati, dobromanjernih Srba u Hrvatskoj da suživot učine mogućim neće se uspijeti dok srpska vrhuška vodi politiku koju vodi i dok ne prestane sanjati ludi san o velikoj Srbiji. To se ne će dogoditi još kako dugo. Čak ako i dođe do smjene vladajuće garniture u Srbiji, danas nema političkih snaga u Srbiji koji o Hrvatskoj dru-

gačije misle. Naprotiv, mnogi pretendenti na vlast agresivniji su od sadašnje vlasti, (a znamo kakva je ova) jer neki od njih javno pozivaju Srbe na ubijanje Hrvata. (Paroški, Šešelj).

To je razlog naše bojazni koja nam nalaže oprez, i ne dopustimo da nam se povijesne nepravde ponove jer će nas tada sigurno nestati. Moramo sačuvati svoju državu i boriti se da u njoj budemo doista slobodni i ne dopustimo nikada više tuđinu da nas zajaši i ubija našu djecu.

Danas u svojim molitvama sjećamo se ne samo ovih 464 pronađene žrtve nego i tisuće onih nepronađenih grobova u gudurama i jarcima Papuka, za koje vjerovatno ne ćemo doznati.

Mi znamo da mnogo toga znadu tadašnji žitelji Drenovca, Srbi koji nisu sudjelovali u likvidacijama, ali oni šute i iz solidarnosti sa zločincima štite zločin i zločince.

Nadajmo se, da će se s vremenom ipak otkriti i drugi grobovi, a mi svim žrtvama izmolimo mir i spokoj duši, da mirno počivaju u svojim znanim i neznanim grobovima uz obećanje da ih nećemo nikada zaboraviti.

Lahka im bila ova Hrvatska zemlja, a svi oni koji su utrli neizbrisiv trag kojim trebamo poći - S NAMA SU.

VAŽNA SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA INTERNACIONALNE ASOCIJACIJE

Nakon održavanja VIII. kongresa Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma, u Berlinu je 6. prosinca održana I. sjednica izabranog predsjedništva. Osim predsjednika Jure Knezovića, koji je predsjedao sjednici, nazočili su i ostali članovi predsjedništva i to: Roland Bude iz Njemačke, Jiri Blatný iz Češke, Balys Gajauskas iz Litve, te Constantin Ticus Dumitrescu iz Rumunjske. Prema zaključcima VIII. kongresa, predsjedništvo je izabralo i dopredsjednika u osobi gospodina Rolanda Bude, člana predsjedništva iz Njemačke.

Sjednica je, za obstanak i boljitet Internacionalne asocijacije, imala odlučujući karakter; na sjednici je dosena odluka da Predsjedništvo pokrene postupak za registraciju Asocijacije u Berlinu, te je kod bilježnika i podpisan akt o registraciji, a od suda se očekuje uskoro i dokument o registraciji. Tako je međunarodna udruga konačno dobila svoje stalno sjelo i to u Berlinu, gdje će biti registrirana kao neprofitabilna i humanitarna udruga, pa će biti u mogućnosti koristiti porezne olakšice koje takve udruge po njemačkom zakonu uživaju.

Financijsku podrštu dobit će i od njemačke Zaklade za savladavanje posljedica komunističke strahovlade. Za razliku od dosadašnjeg lutanja, kad je statutarno sjelo bilo uvijek u državi aktualnog predsjednika, etabiranje Udruge olakšat će kontakte s međunarodnim institucijama što je bitno za postizanje političkih ciljeva iztaknutih u Zagrebačkoj rezoluciji, ali i finansijske potpore međunarodnih ustanova, koja pripada nevladnim udrugama.

Prihvaćanjem promijjenjenog Poslovnika predsjedništvo se obvezalo do idućeg Kongresa, koji takav Poslovnik može prihvati, radi djelotvornosti poslovanja postupati po njemu. Riješeno je i pitanje financiranja ureda u Berlinu, koji će biti otvoren početkom iduće godine, kada završi renoviranje prostorija koje se nalaze u centru Berlina. Na idućoj sjednici, a u skladu s njemačkim zakonom i propisima, bit će riješeno pitanje zaposlenja poslovoditelja Ureda i tajnice. Žalimo da je hrvatski zakon o drugama glede registracije internacionalnih udruga tako restriktivan, pa smo morali propustiti priliku ovu međunarodnu udrugu registrirati u Hrvatskoj.

Na temu *Quo vadiš Njemačka - koliko socijalizma podnosi naša zemlja?* njemačka Zaklada Hannsa-Seidela organizirala je u Berlinu simpozij na koji je kao glavni tajnik Internacionalne udruge bivših političkih uznika komunizma pozvan Jure Knezović. Sudionici simpozija bili su: **Dr. Thomas Goppel (MdL)**, glavni tajnik CSU

Eckhardt Rehberg, (MdL), predsjednik CDU-frakcije u pokrajinskoj vladi Mecklenburg-Vorpommern; prof. dr. Manfred Wilke, **Zajednica za izstraživanje SED-države (komunističke DDR)**, Jure Knezović, **glavni tajnik Internacionalne udruge bivših političkih uznika komunizma**, Freya Klier, **boriteljica za ljudska prava i publicistkinja**.

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

Predavanje i diskusiju moderirao je **Dr. Reinhard C. Meier-Walser**, voditelj Akademije za politiku i suvremena zbivanja Zaklade Hannsa Seidela. Predavanje i diskusija održani su 7. prosinca 1999. u velikoj dvorani Berlinske vijećnice uz nazočnost preko 300 slušatelja od kojih su mnogi sudjelovali u diskusiji, koja se nastavila i na domjenku. Dr. Goppel kao i gosp. Rehberg ukazali su na takтиku bivših komunista, koji nakon 10. obljetnice pada Berlinskoga zida ponovno koriste prigodu za tiho zauzimanje vlasti. Jedno od glavnijih pitanja je, zašto totalitarno mišljenje i postupanje, unatoč propalom komunističkom eksperimentu u Njemačkoj, još uvijek nisu diskreditirani. Uzakano je na propust demokratskih snaga, ali i da uzrok tome leži djelomično u činjenici, da povijestna izkustva i racionalne spoznaje ne mogu naškoditi ni pogrešnim i štetnim mitova. Upravo u vremenima temeljnih promjena ljudi se hvataju za staro i poznato, a koje im se s interesne strane i medija krivo predstavljaju.

Daje PDS (bijvi komunisti) uspjela postati vladajućom alternativom, treba zahvaliti u prvom redu SPD-ovskom (socijaldemokrati) interesu za vlasti, koja u pokrajinskoj vladi u Magdeburgu ovisi o dobroj volji PDS-a, a u Schwerinu vlada opterećena naslijednicom SED-a (komunističke stranke DDR-a). Stanje je pogubno za SPD, jer na nedavnom izborima bijvi komunisti dobivaju više glasova nego socijaldemokrati. U pokrajinama koje su dio bijvećeg DDR-a, a gdje vlada CDU bilježi se najmanja nezaposlenost i najveći bruttonacionalni dohodak dok je stanje u pokrajinama u kojima vladaju socijaldemokrati u spregi sa bijvim komunistima obrnuto. Ipak je fenomen ljudske zaboravnosti i nesposobnosti snalaženja u novim uvjetima, gdje nije sve regulirano kao što je to bilo u komunizmu naveo veliki dio bijvi nezadovoljnika da glasaju za svoje bijve progonitelje.

Postoji li opasnost od povratka komunizma? O tome je govorio Jure Knezović i ukazao na stanja u nekim državama koje su izašle iz komunizma ili se tako prikazuju. U Sloveniji su predsjednik države i Vlade, Kučan i Drnovšek, obadvajaju visoka savezna funkcionara u Savezu komunista Jugoslavije, a slobodni građani koji razsvjetljuju poslijeratne zločine nalaze se u životnoj opasnosti ili počine misteriozna samoubojstva. U Hrvatskoj su bijvi komunisti ostali na svojim radnim mjestima, pa čak na tako delikatnim kao što su profesorska i to ne samo u srednjim školama, nego i na fakultetima. Kako oni mogu odgajati nove generacije za slobodno tržište i demokratski svjetonazor kad su cijeli svoj život djelovali suprotno. Samo se jedan bijvi uđeđa javno izpričao, a mnogi su još u službi ili primaju mirovine za djela koja traže izpriku. Kako ob-

jasniti žrtvama da za njih ne vrijedi pravilo "Tko sa zločincima sklopi mir izjavljuje žrtvama rat". Koliko će te snage u ponovnom oživljavanju komunizma bez obzira krije li se pod magičnim slovima PDS ili SDP biti voljni oduprijeti se ponovno uzpostavi komunističke strahovlade. Primjer Bjelorusije govori o pogubnosti nekažnjavanja počinitelja zločina protiv ljudskih prava. Tamo Lukašenko ponovno puni zatvore, a Ukrajina i Litva zbrinjava bjeloruske emigrante, ako uspiju izmaknuti organima sigurnosti u Bjelorusiji. U Ukrajini slavi se još uvijek dan Oktobarske revolucije, a na ovim izborima, u kandidaturi Simonenka, vidjelo se koliko je još jak komunizam, čiji izbor nije uspio samo zato jer je bio spreman kao i Lukašenko ponovno se ujediniti s Rusijom. Kod ujedinjene Rusije s druge dvije slavenske države a ako Zjuganov dođe na vlast "peti kolona" u Njemačkoj spremna je na ponovno djelovanje zvala se ona SED ili PDS. Svi ovi komunisti imaju novo izkustvo, a to je da demokracija ne poznaje osvete niti kolektivne kazne, ona pozna samo dokazanu osobnu odgovornost, ali ni to se ovaj puta nije tražilo. Budući su sada prošli bez kazne ojačani su u ponavljam djeđovanja koje u konačnici mora imati samo kršenje ljudskih prava, jer je bijvi zapadnonjemački socijaldemokrat Wehner, koji iza sebe ima izkustvo komunističke prošlosti i u Komintemi, jasno rekao da komunisti imaju samo jedan jedini cilj a to je pod svaku cijenu i na svaki način domoći se vlasti, samo vlasti. Zato kada promatramo postupke svih bijvi komunista uočavamo jednu zajedničku crtu, a to je da su nakon predavanja vlasti u državama čija gospodarstva su totalno uništili, jedno vrijeme sasvim tihi, mijenjaju ime, odbacuju odgovornost za svoje prijašnje čine, ali zadržavaju kapital koji su imali pod starim imenom, zatim potiho, pa sve glasnije ukazuju na propuste i pogreške onih snaga koje je narod na izborima postavio na vlast, a koje saniraju to uništeno gospodarstvo, zatim se ponovno nude kao bolje rješenje. U Njemačkoj napr. stalno ukazuju na prednosti komunizma kada nije bilo nezaposlenih, ali prešućuju da je iz toga komunističkog raja pobjeglo 3 i pol milijuna radno sposobnih građana, a danas ih toliko ima u cijeloj Njemačkoj nezaposlenih, dok broj stranaca premašuje tu brojku. I kod nas se proturuju nostalgije krilatice koje kod mnogih ljudi, radi nespretno izvedene privatizacije, nailaze na odobravanje.

Srbski komunizam na čelu s Miloševićem još je u praksi iako opterećen strašnim zločinima dobiva više mrkve nego batine. Zato treba imati na umu: stranke izašle iz bijvi komunističkih partija, nisu stranke bezgrješne prošlosti.

NAŠ STIPE BRKONJA NA PRVOJ CRTI ZADARSKE FRONTE

Ovaj naš hrvatski rat za obranu svoje domovine, stvorio je puno velikih i malih junaka. Neki su poznati i priznati, a drugi, iako su puno toga učinili, ostali su nepoznati i u dubokoj anonimnosti. Rat, iako posve ozbiljna stvar, ima i svoje smiješne strane. Zapamtio sam i zabilježio rat kad se čovjek i u nevolji mora smijati, iako bi najradije zaplakao.

I tako je počelo. Komunizmu je dan snažan udarac, počeo se ljudjati i, kad je posve pao u ovom našem gradu, javili su se i oni koji su cijelo vrijeme bili skruti, u podrumima. Postali su veliki Hrvati. Na sva usta napadali su četnike i domaće izdajice, i na jeziku bili su na prvoj crti fronte.

Tako je i naš gospod Stipe, s velikim ukrućenim brcima, kao neko šiblje, počeo hrvatovati. Imao je pedesetak godina, sijedu kousu, velike brke i staru, crnu torbu. A znate što je bilo u njoj? Bomba. Prava pravcata bomba. Govorija je. Svatko je naoružan. Ja nemam pištolj, ali imam bombu. I ko mene pištoljem, ja će njega bombom. Tako je nosija bombu u toj svojoj staroj kožnoj torbi i zvjerkao je na sve strane po partijskoj hadezeovskoj dužnosti. Ali, taj svoj običaj nošenja bombi i bilježenja u notes svega onoga što bi vidjela i što bi izmislijala, naslijedio je još iz komunističkih vrimena.

Zapravo, iz njegove pronađene biografije, vidjelo se da je još ranije u tom jadnom komunističkom sustavu i on bija neki vrag. Nije, Bog zna kakav, ali bija je. Tamo, di je vlast, tamo je bija i on. I zato nije čudno što se odmah priklonija novoj pobedničkoj partiji, zahvaljujući vezama i poznanstvima, ušao u prve redove vlasti i bija na samom vrhu hadezeovske političke vlasti. Ali, tu je sta i ništa dobrega od njega nije bilo. Na sastancima je vadila onu svoju sitnu bilježnicu i govorila, kad bi mu kapo od hadezeovaca dao rič. A tada bi svih uvatila muka, kad bi on počeo pričati. Ne bi zna ni za početak, ni za kraj. Počeo bi govoriti iz propovijesti pa do naših dana. O svemu i svačemu. Tribalo je imati kuraže čilo ga vrime slušati. Oni pametniji članovi Općinskog odbora HDZ-a nosili su tablete protiv glavobolje, a oni drugi, kad bi ih uvatila glavobolja, hvatali su se za glavu. Bože mi oprosti njegovih brbljarija.

Obično bi počeo ovako. Jutros sam se diga ranije no obično. Svi vi znate da volim puno i lipo spavat. Mislim, što će danas. Oču li u grad ili se vratiti u krevet. Odlučim

Piše:

Bruno ZORIĆ

poći u grad. Uzmem svoju dobru, crnu torbu i krenem u grad. Kako sam penzioner, a fala Bogu, svi vi to znate, imam puno vrimena.

Sidnem isprid Kolone. Vidim jednoga, pa drugoga, zatim trećega. I tako redom. I popričam sa svima njima. Od jednoga doznajem ovo, od drugoga ono, i eto da nije toga, što bi ja mogao govoriti na ovim našim sastancima. Svi članovi 00 graknuli bi na njega, bilo ih je 31, a on se ne da. Govori i dalje. Sve dok mu kapo od hadezeovaca ne oduzme rič i više nije imamo ča govoriti.

Priča o bilom kruhu

Počeo je ovaj nesritni rat. Četnici nadomak Zadru, skoro da rukom ne dohvati kampanel Svete Stošije, tu blizu na Bokanjcu, Crnome i Musapstanu. Pucaju iz topova i tenkova. Gradom tutnji. Ljudi bižu u podrume. Sklanjaju se. Dobrovoljačke brigade pružaju hrabru obranu svojim puškicama i pištoljima. Puškice nasuprot tenkovima i avionima. Grad u plamenu. Kuće se ruše. Zemlja gori. Rat, da gori ne može biti. A naš Stipe Brkonja našao mista u svojoj staroj kući. Prije toga, sve vrijedno sakrio na dobro mesto i za svaku sigurnost uvatija jednog Srba i sakrio ga u kuću. Mislija je, tko zna može li mu zatribati. Kuću zabarikadi daskama, zatvorila se i tko čeka. Prošla su tako tri dana, a od Stipe Brkonje ni glasa ni traga. Kad su doznali da u kući krije Srba, priпадnici dobrovolskih odreda, pokucali su mu na vrata da dade Srba, a on neće i neće. Njegov je, veli. Što je on kriv da drugi nisu uvatili bar jednoga Srba, a ovaj je njegov i Bog, ne da ga i Bog.

On ga drži za sebe, ako četnici dođu u grad i može mu dobro zatribat. Kazat će im kako on nikad nije imao ništa protiv njih i evo sačuvao je i jednoga Srba, da ga ustaše ne zakolju. Nije tija otvoriti svoja željezna vrata i predati Srba, pa su dobrovoljci, bogme, udarali nogama i pucali iz puški, a on se toliko pristršija, da je odmah zva svoga prijatelja Ivu, poznatog zadarskog slikara i sveučilišnog profesora, da ga odmah dođe spašavat kako najbolje zna i može, jer će ga ustaše zaklati, njega i nje-

gova Srba, A Ive, onako dobar, kakav je, uzme 2 kila biloga šiptarskoga kruha, skoči do njegova stana i spasi ga. Kad je Stipe Brkonja vidjija bil friški kruh, nakon tri dana, zaplaka je ko malo dite, počeo ga grliti i ljubiti i govorila mu, kroz suze: "Nikad ti ovo neću zaboraviti." I viruje, nije. Čim je malo prestalo pucati, optužila je prijatelja Ivu, osnivača Dobrotvorne udruge "Pomozi hrvatsko dite", da je popij a dvi crne kave na račun udruge i to onaj dan kad je čili dan bezila i pila besplatno radija za dobrobit dice poginulih hrvatskih vojnika.

Lipo mu se odužija. Za bili kruh, olajavanje po čilome gradu.

Fala mu lipa.

Priča o krštenju diteta ili Stipe Brkonja u ulozi kuma

Jednom našem političkom zatvoreniku, koji je bija osuđen na smrt, a poslin mu je kazna zaminjena za 15 godina teške tamnica, bija je ditetu kum.

Kaže, svak je bliža od njega, bojali su ga se, jer je SUP sve kontrolira i što će naš Stipe Brkonja nego biti kum ditetu. A odigralo se, zapravo, ovako. On je stvarno bija kum, ali čim ga je supovac JURE pozva k sebi, došao je moliti priju Filipa, da ga izbriše iz crkve kao ditetova kuma, jer će ga potirati s posla i zatvoriti. Kad je to čuo pop, izbrisala ga je iz crkvenih knjiga i tako se naš Stipe libera, nu, nije bija više od dva dana kum ditetu sjora Filipa.

A mala kumica sad je došla lipa i velika cura.

Priča o "Biloj knjizi"

Pojavila se u gradu bila knjiga o našim zadarskim direturnima, svim odreda bivšim komunistima. Možda, dva tri i nisu bili baš živi komunisti i možda ih nije tribalo toliko blatiti i olajavati. A autor "Bile knjige", sumnjalo se na našeg Stipu, toliko je izblatila stare komunističke direture, dobro ih je poznava, jer je i on bija jedan od njih, viši diretur, da se ozbiljno posumnjalo kako stranka na vlasti konačno uzima vlast u svoje ruke i obračunava se s direturnima. Jer, mislilo se, tko jema financije, jema i vlast. A što se u toj "Biloj knjizi", koja je jemala crne stranice, sve pisalo. Vadili su se podaci, pa iz desetoga

kolina unazad, koje što bija, što je činija u vreme komunizma, kako se obogatija, ča ima u kući, ima li vikendicu, brod, auto, koliko stanova, kuća ima, ima li ljubavnice i koliko, s kim se druži i sve tako. To je puklo k'a bomba. I sam vrh zadarske političke vlasti vladajuće stranke, raspravlja je o tome. Posumnjalo se u Stipu Brkonju. Odluka je bila van s njim iz partije hadezea. Napravljiva je veliko zlo stranci na vlasti. Neki su ga i branili iz prijateljskih razloga. A on, bidan, branija se na dicu, ženu, unuka i možete zamisliti, na koga još. Na mrtvog čaću. Reka je, vrag mi odnija mrtvog čaću ako sam to ja učinija. A svi su znali da je on autor "Bile knjige".

Presudija je Joža i sve je bilo, pa prošlo, palo je u vodu. Stipe se jopete škupula i dalje je osta u sam vrh partijske vlasti, do prvih izbora, kad je izgublja, pa u zaborav. Sad pije sam samcat kavu u bifeu "KOLONA".

Ostavili ga partijski drugovi, napustila hadezevska družina, od njega bižu općinari. Jedino ga moj bivši prijatelj Hinko katkada otprati do kuće.

Di se god pojavi, sve je čisto i ima dosta mista. Ako ga vidite di piće kavu, ne mojte sisti do njega, jer ćete odmah ući u njegovu crnu bilježnicu.

Priča o Antini Šipku

Zvali su ga Antina Šipak. Kad je trizan, sve lipo govori, pun je informacija, ka' Šipak. Svakoga poštuje i svakoga zna i lipo se gospodski ponaša.

A kad se opije, ne bi vas nikakvo more opralo. Tada pokazuje svoju pravu čud i karakter. Ima puno o njemu reći. Ante je i ženskar. Voli lipe ženske i kad koju vidi, sav poludi, uzjoguni se ko dripac i ne može se kontrolirati. Izgleda k'a vulkan. Tad sliči na ludog Antu. Sačuvaj nas, Bože, kakvi sve ludi šetaju ovim zadarskim ulicama. Jedan od njih je Antina Šipak. To mu nije baš pravo ime, nego ime od dragosti.

A jeste li pitali di Antina radi. Prosvjetni je inspektor. Obilazi škole i direture, s njima piće viski, pravi izveštaje i potpisuje ih. Nikad nije naša nijednu pogrešku u radu ni jednog direktura. Njih se boja ka vragova. Osobito ovih koje je HDZ postavljala na direkturne sidalice. Njegova je filozofija: Dok sam trizan, bolje je biti u miru s njima, a kad se opijem, za svoje riči i dila ne odgovaram. To je čitava filozofija Antine Šipka. A što najviše voli - piti. Sve što se može popiti. A od jila najviše voli pečenu janjetinu. Samo, sada su teška vremena i nema janjetine. Zato se Antina zadovoljava i od Karitasovih konzervi. Bolje išta nego ništa. •

Posećena hrvaca šuma

Piše:

Slavko ČAMBA

1946. leta, vu rano prolet, ob četiri vure zaran, počuli smo lupanje na vulična vrata. Kaj je to sad, što to po vulice krići?

Vu dvoru na zavezanim lancu grlati pesek daje srditoga glasa, dok je več japa raspri vulična vrata. Veli nam mama: - Ne bojte se deca! To su milicajci i odborniki, terajo muškarce na "šaht" vu Papuk i v Biologoro sjeći drva.

Več so se buke i kletve vu dvoru čule. Mama, seljačka kuražna žena odvraća:.. - Sram vas bilo, kletvaši! Tak neso niti Švabe v ratu postupali tak denes vi. Kaj iščete, kaj ocete?

- Dosta baba, trebamo muškarce! Tu so na spisu! Ob osem vur morajo se mladi i stari javiti pred općino. Pojdo dobrovolno vu radno brigado na "šaht". Ako ne dojdo, bodo hapšeni i predani na narodni sud. Sebom nek zemo jelo za dva dneva, sekire i pile. Jasno, drugarice, jasno!

Samo je japa još navek gledal vu plavo visoko gluvo nebo i študeral nekaj, nekaj široko i gliboko. Gospodarstvo, polje, gorice, štala, krave, konji, se to išče svoje, a žena sama? A zakaj je tomu tak? Kuliko sam več vladarov preživel, toga ne je našel...

Složili smo se, rastali se s placom od naše mame, kak i si drugi susedi i meštani. Mene je onda bilo šesnaest mlađi let.

Zastali smo na obronkaj Papuka, vu drevnjem barakaj. Brigade, čete, dnevne norme, opomene - štrafe. Brigadiri prek svoji dovušnikov iskali so neprijatele, "sabotere"

društva. Iskali so one koji so se glasili, prigovarali, iskali pravico. Tako se predavali k OZNE, na pranje mozga. I čez crne nepregledne šume žvenele so seće debeli, trdi, ščuvani stoletni hrastov koji so se pokorno, kak vojska na ratištu od neprijatelja slegali. A mali vlaki "čire" vlekli so den i noć naše ščuvano šumsko bogactvo nekam, nekam daleko vu gladno zemlo Rusijo, kakti poklon komunističkomu bractvu. I si se se glasi spajali vu jedne jadikovke, kak još dugo, čemu i zakaj? Z upravne barake žvenelaje popevka: "Uz Tita i Staljina, dva junačka sina, nas neće ni pakao smest"...

Na večer, na gorne postelege ležaja barake, sedel je vu gačaj tetec Marko, žeklal si svoje sede dlake na prse. Pripovedal je nam mlađem svoje dosetke. Rekel je: "Naši starjoci, pak i mi, nesmo smeli ni zakoračiti vu oto državno šumo, kojo mi danes ništimo. I kuliko pak vekov bode trebalo preći dok ta šuma zraste i naraste tak debela? I jel se onda pak bode zrodil drugi Tito, koj jo bode kak i te naš sredil? Ovo je vele, deca draga, dobrovoljni rad "pod moraš". Dok te petogodišnji plan pređe, dojdo tri novi. Dok vsa stabla vrušimo, onda pojdem doma. Pred vlak nejdi da te ne zgazi! Reci crnomu belo, čkomi i trpi jer baraka ima vuka"...

Čez reske barake nalukavalо se je mesečevu svetio, petalo se vu lučke sudbine i patne. Tek nakon osem meseci robijaškoga dela, žulnjataj rokaj, za sebom smo zaprli vrata od baraki i trudnemi koraci mašerali smo k domu. Za nami so ostali goli obronci Papuka i Bilogore, vništeni, zgažerii, a kesno, zdeno megleno nebo prekrilo je hrvacko bol. •

STRADANJA HRVATA U KOPRIVNIČKO-KRIZEVAČKOJ ŽUPANIJI (XIX.)

PRIPADNICI HOS-a I CIVILI RATNE I PORATNE ŽRTVE II. SVJETSKOG RATA IZ GRADA KOPRIVNICE

*Priredio:**Stjepan DOLENEC*

Red. br.	PREZIME	IME	God. rođ.	Mjesto rod. rođ.
01.	BARTOLIN	Ljudevit	1943.	BOTOVO-DRNJE
02.	BARTOLIN	Vladimir	1926.	BOTOVO DRNJE
03.	BAZMENJAK	Viktor	1924.	KOPRIVNICA
04.	BERUTA	Stjepan	1910.	KOPRIVNICA
05.	BRULJA	Ivan	1922.	KOPRIVNICA
06.	BZIK	Ivan	1927.	KOPRIVNICA
07.	CESTAR	Antun	1909.	KOPRIVNICA
08.	ČESI	Josip	1920.	KOPRIVNICA
09.	ČIKOVIĆ	Nikola	1909.	KOPRIVNICA
10.	ČIPIĆ	Josip	1914.	VELIKI BOK-OVEC
11.	DAMJANIĆ	Teofil	1912.	SPLIT
12.	DOLENEC	Ignac	1907.	PETERANEC
13.	DOLENEC	Josip	1904.	PETERANEC
14.	DUGA	Duro	1924.	KOPRIVNICA
15.	DUJMOVIĆ	Mladen	1926.	BRINJE - OTOČAC
16.	ĐELEKOVČAN	-	1909.	KOPRIVNICA
17.	ĐURDIC	Tomislav	1919.	KOPRIVNICA
18.	FERENC	Josip	1909.	KOPRIVNICA
19.	FIČKO	Karlo	1909.	IMBRIOVEC
20.	FIŠTROVIĆ	Anđelko	1923.	KOPRIVNICA
21.	FIŠTROVIĆ	Branko	1922.	KOPRIVNICA
22.	FIŠTROVIĆ	Krunoslav	1921.	KOPRIVNICA
23.	FLATZ	Ivan	1914.	KOPRIVNICA
24.	FLUKSI	Franjo	-	KOPRIVNICA
25.	FIBEN	Barbara	1896.	PETERANEC
26.	GAJSKI	Viktor	1905.	KOPRIVNICA
27.	GAŠPARIĆ	Đuro	1927.	KOPRIVNICA
28.	GEM	Vinko	1922.	KOPRIVNICA
29.	GIZDAVEC	Ivan	1911.	STRUGA - SV. ĐURĐ
30.	GOLČIĆ	Ernest	1915.	MOTOVUN-1STRA
31.	GORBA	Florijan	1912.	KOPRIVNICA
32.	GREGORKO	Vladimir	1904.	KUZMINEC-RASINJA
33.	HAJMAN	Branko	1919.	KOPRIVNICA
34.	HALUŽAN	Josip	1905.	Zagorje

Red. br.	PREZIME	IME	God. od.	Vljesto rođ.
35.	HANZELIĆ	Ivan	1919.	KOPRIVNICA
36.	HEMETEK	Antun	1930.	KOPRIVNICA
37.	HEMETEK	Valko	1925.	KOPRIVNICA
38.	HIRŠMAN	Franjo	1927.	KOPRIVNICA
39.	HIRŠMAN	Stjepan	1918.	KOPRIVNICA
40.	HORVAT	Antun	1927.	KOPRIVNICA
41.	HORVAT	Franjo	1928.	KOPRIVNICA
42.	HORVAT	Ivan	1912.	KOPRIVNICA
43.	HORVAT	Ivan	1913.	KOPRIVNICA
44.	HORVAT	Mijo	1920.	REPAŠ
45.	HORVATIĆ	Otto	1907.	GORNJA VOĆA
46.	HRUBEC	Vilko	1921.	ČAKOVEC
47.	HRVOJ	Stjepan		Nepoznato
48.	HUHA	Karlo	1922.	KOPRIVNICA
49.	HUHA	Srećko-Rudolf	1925.	KOPRIVNICA
50.	IVAČIĆ	Dragutin	1921.	KOPRIVNICA
51.	IVAČIĆ	Viktor	1921.	KOPRIVNICA
52.	IVANČIĆ	Stjepan	1914.	KOPRIVNICA
53.	JAKUPANEĆ	Mijo	1902.	DONJA VOĆA
54.	JANEŠ	Ivan	1922.	HLEBINE
55.	JEMBREK	Franjo	1914.	KOPRIVNICA
56.	JEMBREK	Ivan	1926.	KOPRIVNICA
57.	JUG	Dragutin	1914.	KOPRIVNICA
58.	JURANEC	Josip	1909.	PETERANEC
59.	JURATOVIĆ	Mirko	1923.	KOPRIVNICA
60.	KAJZER-BERGER	Karlo	1922.	KOPRIVNICA
61.	KANIŽAJ	Martin	1923.	KOPRIVNICA
62.	KANIŽAJ	Stjepan	1921.	KOPRIVNICA
63.	KARLOVIĆ	Stjepan	1909.	DONJARA - SOKOLOVAC
64.	KEĐO	Milan	1914.	DONJI PLANJANI-DRNIŠ
65.	KELEMENEC	Dragutin	1919.	HRASTOVEC-NOVI MAROF
66.	KEMF	Feliks	1918.	VRŠAC-SRBIA
67.	KENDA	Petar	1910.	ZAGREB
68.	KENIG	Tonko	1927.	KOLAŠIN-CRNA GORA
69.	KERŠUN	Dragutin	1924.	KOPRIVNICA
70.	KERŠUN	Ignac	1900.	KOPRIVNICA

DOKUMENTI

Red. br.	PREZIME	IME	God. rod.	Mjesto rođ.	Red. br.	PREZIME	IME	God. rod.	Mjesto rođ.
71.	KETIŠ	Dragutin	1928.	KOPRIVNICA	116.	PRVČIĆ	Vlartin	1909.	KOPRIVNICA
72.	KETIŠ	Mihajlo	1927.	KOPRIVNICA	117.	PUHALO	Stjepan	1927.	KOPRIVNICA
73.	KNAPIĆ	Antun	1902.	PRUGOVAC	118.	PUŽ	Mijo	1900.	KLENOVNIK
74.	KOLARIĆ	Mijo	1880.	KOPRIVNICA	119.	RIBIĆ	Andrija	1922.	KOPRIVNICA
75.	KOSMAČ	Josip	1918.	KOPRIVNICA	120.	SABADI	Alojz	1902.	KOPRIVNICA
76.	KOŠUTA	Božidar	1913.	KOPRIVNICA	121.	SABOLOVIĆ	Josip	1923.	LIPOVLIJANI
77.	KRAUS	Stjepan	1901.	KOPRIVNICA	122.	SEIDL	Franjo	1900.	KOSKA - SLAVONIJA
78.	KRLEŽA	Nikola	1900.	KOPRIVNICA	123.	SENJAN	Viktor	1905.	VIR.IE
79.	KROPAJ	Ivan-Josip	1921.	KOPRIVNICA	124.	SINKOVIĆ	Dragutin	1928.	ZAČRETJE-KRAPINA
80.	KUČERA	Andelko	1920.	KOPRIVNICA	125.	SOČEV	Franjo	1917.	KOPRIVNICA
81.	KVAKARIĆ	Martin	1919.	KOPRIVNICA	126.	SOMOĐI	Đuro	1914.	KOTORIBA
82.	LESAR	Miroslav	1916.	KOPRIVNICA	127.	SRČEK	Zvonko	1922.	KOPRIVNICA
83.	LESAR	Oto	1910.	KOPRIVNICA	128.	STIPETIĆ	Josip	1927.	Nepoznato
84.	LINDTNER	Kristijan	1905.	SLOVENIJA	129.	STUBIČAR	Cvijetko	1919.	PLEŠE - TRAKOŠČAN
85.	LONČAR	Franjo	1905.	SREDNJI MOSTI-KAPELA	130.	SABAT	Ivan	1924.	DONJARA-SOKOLOVAC
86.	LOVRENC	Ivan	1924.	TURANOVAC	131.	ŠAVOR	Đuro	1917.	KOPRIVNICA
87.	LUKAČEK	Ivan	1898.	VARAŽDIN	132.	ŠEF	Franjo	1923.	KOPRIVNICA
88.	LUKAČEK	Ivan	1926.	KOPRIVNICA	133.	ŠČERBAK	Stanko	1895.	KOPRIVNICA
89.	MASTELIĆ	Ivan	1920.	SINJ	134.	ŠČETINEC	Franjo	1891.	KOPRIVNICA
90.	MEDIMOREC	Ignac	1927.	Drnje	135.	ŠIJAK	Ivan	1922.	KOPRIVNICA
91.	MEGLA	Mirko	1912.	KOPRIVNICA	136.	ŠIJAK	Stjepan	1918.	KOPRIVNICA
92.	MILIČKI	Josip	1923.	KOPRIVNICA	137.	ŠIPEK	Josip	1910.	KOPRIVNICA
93.	NEGRO	Ivan	1913.	KOPRIVNICA	138.	ŠKUTIN	Ivan	1918.	KOPRIVNICA
94.	NEMEC	Josip	1903.	KOPRIVNICA	139.	ŠOPER	Stjepan	1922.	KOPRIVNICA
95.	NEMEC	Martin	1896.	KOPRIVNICA	140.	ŠVELEC	Pavao	1930.	KOPRIVNICA
96.	NEMEC	Martin	1922.	KOPRIVNICA	141.	TKALČEC	Zvonko	1920.	KOPRIVNICA
97.	NEMEC	Martin	1918.	KOPRIVNICA	142.	TUCKOVIĆ	Kazimir	1917.	KOPRIVNICA
98.	NEMEC	Mihovil	1911.	KOPRIVNICA	143.	UDBINEC	Mijo	1905.	KOPRIVNICA
99.	NEMEC	Stjepan	1914.	KOPRIVNICA	144.	VIDAS	Marijan	1899.	HRELJIN-RIJEKA
100.	NEMEC	Vinko	1924.	KOPRIVNICA	145.	VIDRAČ	Ivan	1928.	KOPRIVNICA
101.	OGRINEC	Andrija	1900.	KOPRIVNICA	146.	VINCEK	Mihovil	1916.	KOPRIVNICA
102.	ORLOVIĆ	Pavao	1907.	KOPRIVNICA	147.	VINCEKOVIĆ	Antun	1926.	KOPRIVNICA
103.	OSTRIŽ	Stjepan	1919.	KOPRIVNICA	148.	VLAŠIĆ	Josip	1905.	Nepoznato
104.	PAVLOVIĆ	Karlo	1915.	KOPRIVNICA	149.	VOLARIĆ	Andro	1914.	ŽDALA
105.	PAVLJAK	Josip	-	Nepoznato	150.	VRATARIĆ	Stjepan	1918.	KOPRIVNICA
106.	PETREKOVIĆ	Mirko	1921.	KOPRIVNICA	151.	VRBAN	Stanko-Antun	1916.	KOPRIVNICA
107.	PETRIČEVIĆ	Ivan	1904.	KUNOVAC	152.	VRTIPRAH	Alojz	1920.	KOPRIVNICA
108.	PISATIĆ	Ivan	1918.	KOPRIVNICA	153.	VUTUC	Stjepan	1926.	KOPRIVNICA
109.	PISATIĆ	Mirko	1925.	KOPRIVNICA	154.	ZBODULJA	Marcel	1909.	doselio iz Zagorja
110.	PISATIĆ	Stjepan	1898.	KOPRIVNICA	155.	ŽGANJAR	Ivan	1923.	KOPRIVNICA
111.	PODUNAJEC	Đuro	1908.	KOPRIVNICA	156.	ŽGANJAR	Josip	1902.	KOPRIVNICA
112.	PODUNAJEC	Ivan	1910.	KOPRIVNICA	157.	NOVOSEL	Alojzije	1897.	VELIKI BUKOVAC
113.	POLANČEC	Vlado	1928.	KOPRIVNICA					
114.	PRVČIĆ	Đuro	1923.	KOPRIVNICA					
115.	PRVČIĆ	Josip	1920.	KOPRIVNICA					

SREDNJA BOSNA U DOBA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Qvaj je prostor omeđen sa sjevera rijekom Savom, sa zapada riječkom Vrbas, s juga rijekom Lašvom, te rijekom Bosnom na istoku, što će reći obuhvaćao je teritorijalno skoro jednu trećinu Nezavisne Države Hrvatske. Teritorijalno je podijeljen između šest velikih župa:

Posavlje sa sjedištem u Slavonskom Brodu, Usora i Soli, sa sjedištem u Tuzli, Lašva i Glaž sa sjedištem u Travniku, Pliva i Rama sa sjedištem u Jajcu, Luka i Sana sa sjedištem u Banja Luci, te Livac i Zapolje sa sjedištem u Novoj Gradiški. Svaka velika župa bila je podijeljena na kotareve, a poslije na općine. Uzet ću ovdje radi primjera župu Lašva i Glaž, koja je bila podijeljena na kotareve (5), a potom na općine svakog kotara (28), s gradom Travnikom.

1. KOTAR TRAVNIK, obuhvaćao je 4 općine i to:

1. Bila (sjedište Guča Gora)
2. Bučići (sjedište Slojkovići)
3. Turbe
4. Vitez

2. KOTAR FOJNICA, obuhvaćao je pet općina i to:

1. Brestovsko (sjedište Gromijak)
2. Busovača
3. Fojnica
4. Kisieljak
5. Kreševo

3. KOTAR VISOKO, obuhvaćao je devet općina i to:

1. Gračanica (sjedište Veliko Čajno)
2. Kvalupi (Čifluk)
3. Kraljeva Sutjeska
4. Mokronoge (sjedište Donje Mostre)

Priredio:

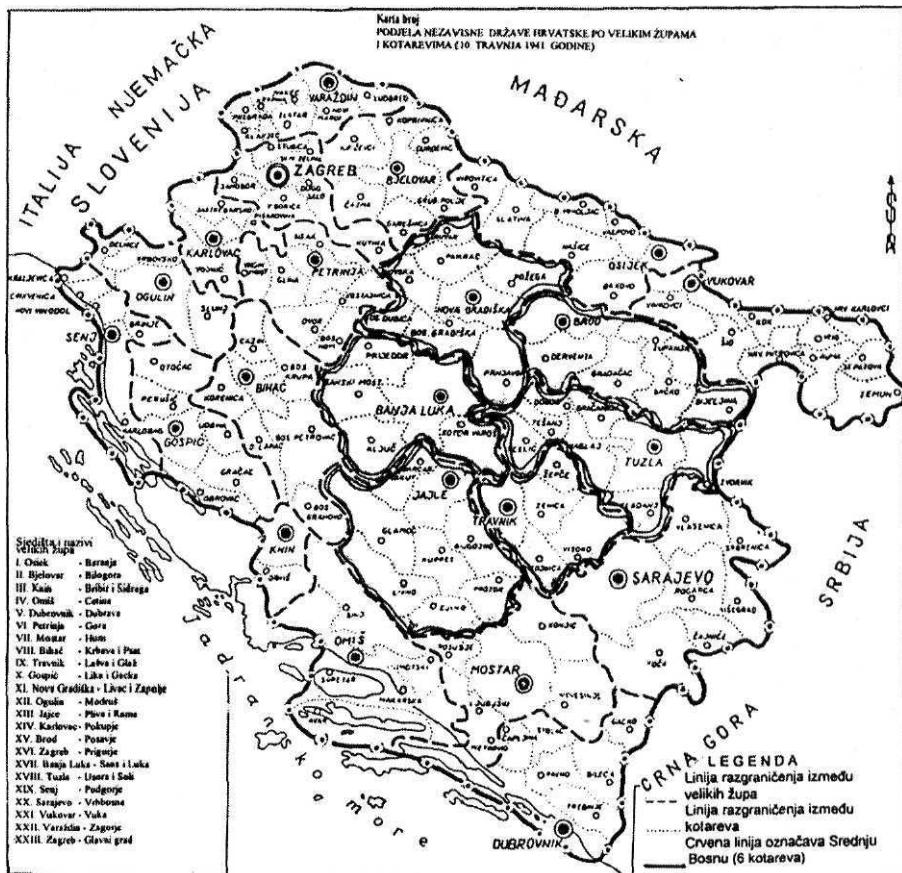
Mr. Vjenceslav TOPALOVIĆ

5. Planina (sjedište Kovačići Okruglica)
6. Podgora (sjedište Župča)
7. Vareš
8. Visoko
9. Zgošća (sjedište Kakanj - majdan)

5. KOTAR ŽEPČE, obuhvaćao je 4 općine i to:

1. Novi Šeher
2. Vozača (Sjedište Save)
3. Zavidovići
4. Žepče

Ovaj prostor Bosne kroz svoju je davnu prošlost raznoliko teritorijalno

4. KOTAR ZENICA, obuhvaćao je šest općina i to:

1. Biljševo
2. Brinje (sjedište Seoci - Vrpolje)
3. Gornja Zenica
4. Grahovica (sjedište Nemila)
5. Stranjani (sjedište Podbrježe, Strankosi)
6. Zenica

podijeljen: tako je u vrijeme bosanskih vladara podjela uvijek bila na župe, u vrijeme otomanske okupacije na sandžake, Austro Ugarske na oblasti, županije, okruge, a u vrijeme NDH, kako vidimo, na velike župe. Mnogi pitanju zašto je uzet naziv od ovih 6 velikih župajedinoj od njih, Velika župa Lašva i Glaž. Evo iznosim povijesne činjenice ove župe.

VELIKA ŽUPA LAŠVA I GLAŽ

Velika župa Lašva i Glaž, kao i ostale velike župe iz vremena NDH vuku krije i nose nazive iz naše davnje prošlosti. Poznato je, da su župe čisto hrvatske velikaške i upravne jedinice, na koje je bila podijeljena srednjevjekovna panonska i dalmatinska Hrvatska.

I bosanski vladari hrvatske krvi vladali su područjem, koje je bilo podijeljeno na župe, kojima su stajali na čelu velikaši - župani.

Oblast oko rijeke Lašve prvi put se spominje 1244. Nešto kasnije spominje se župa Lašva, na čijem se području za vremena vojvode Hrvoja spominju tri mjesta: Trebeuša (i danas mjesto kod Goleša). Bila u području lijeve Lašvine pritoke Bile i Lupnica u poriječju Lupnice, koj a kod Viteza uvire u Lašvu.

Ova naša stara župa nazvana je po Lašvi, koja ima dva izvora, jedan ispod Komara, a drugi ispod Radalja planine, pa se vode ovih dvaju izvora sastaju u Turbetu u jednu rijeku Lašvu, koja protječe kroz Travnik i utječe u rijeku Bosnu

kod željezničke postaje Lašva. Dužina Lašvina toka je 49, 4 kilometara, a poriječje joj zaprema površinu od 949, 7 km².

U povjesnim podacima i izvorima često se spominje mjesto Lašva, koje je uništeno za provale Turaka, jer se je nalazilo na važnom prometnom raskrižju i jakom udaru vojski, koje su poduzimale ratničke pothvate dolinom rijeka. Spominje se i franjevački samostan Lašva, koji je po svoj prilici bio između današnje tvornice žigica u Docu i brda Tarabovca. Do nedavna jedna ravnica na ovom prostoru zvala se je "Crkvište", pa bi to mogao biti putokaz za nekoć glasoviti samostan u Lašvi.

Župa Glaž spominju povjesni izvori godine 1446. Te godine darovao je župu Glaž bosanski kralj Toma Ostojić ključkim knezovima Dragišićima. Kralj Toma pisao je darovnicu u gradu Vranduku na rijeci Bosni. U toj se darovnici spominju mjesta, koja se nalaze na području župe Glaž, a to su: Srida, Podgradje, Batun, Batar, Vrana, Ščabnica, Gvoznica, Dobro Polje, Tvrdi, Lazarići, Dubnica, Kožuhi, Gra-

dišić, Rakovac, Rilevac, Uskoplje i drugi.

Povjesni izvori spominju također i grad Glaž, a ispod njega se je navodno nalazila i varoš Srida. Gdje se je nalazio ovaj povjesni grad, to se do danas nije moglo točno utvrditi. Za ovo mjesto i župu zanimali su se mnogi naši stari povjesničari kao Rački, Klaić i Šišić, a u novije vrijeme zanimali su se, danas već pokojni gg. dr. Krunoslav Draganović, dr. Nikola Bilogrivić, dr. Mato Filipović, Stjepan Pavišić i drugi.

Dok jedni povjesničari zastupaju mišljenje, da se je stari grad Glaž nalazio na području Prnjavora kod Kulaša, dотle drugi drže, da se je morao nalaziti negdje kod Kotor Varoša.

Vjerojatno će najnovija povjesna istraživanja uspjeti, da konačno unesu svjetlo znanja u tamu davnih vremena, pa će se tada moći točno odrediti položaj i značenje ove stare župe i povjesne utvrde.

(nastavit će se) •

PRIZNANJE SIME DUBAJIĆA U BEOGRADSKOM TISKU

(Je li Milka Planine suodgovorna za pokolj u Kočevskom Rogu?)

"Komandovao sam u Kočevskom Rogu - izjavio je prvi put za javnost Simo Dubajić u listu 'Svet' jula 1990. godine - Učestvovao sam u likvidaciji ljudi po naređenju. To danas govorim, jer sam shvatio da je savest jača od pobjede. Kada sam 25. maja 1944. (1945!) godine došao u Ljubljani, referisao sam Titu o zarobljavanju ustaša, fon Lera (von Loehra, op. prir.) i zapleni zlata. Pre toga sam trinaestog maja dobio od Tita depešu da nikao ne sme dirati nijednog zarobljenika. Mi tada nismo znali da će ti zarobljenici biti pobijeni. Govorilo se da ih treba vratiti u Sloveniju, da bi im se sudilo po međunarodnim konvencijama. Ja sam imao tu Titovu depešu, imali su je i svi ostali komandanti..."

Onda sam iznenada dobio nalog da se 30.000 tih domaćih izdajnika pobije u Kočevskom rogu. Naređenje su izdali Ivan Malija Maček, Maks Baće i Jovo Kapičić. Sve Rankovićevi pomoćnici. Takvu odluku niko nije mogao doneti sem Tito. Samo je on mogao da opozove svoju raniju depešu. Bio sam šef i kontrolisao da se to izvrši do kraja.

Taj masakr je izvršila XI. dalmatinska brigada u kojoj je komesar bila Milka Planine. Ona je za streljanje tražila dobrovoljce i najpoverljivije komuniste. Bilo ih je 85 ili 90, ali više od 100 nije. Strojem je komandovao drug po imenu Periša. Zvali smo ga još Dinko i Ljubo. Sedeo sam ispred jedne krčme i pio 'Bakarsku vodicu'. Imao sam dvadeset i jednu godinu. I vojnici

su bili mladi. Dolazili su kod mene, potezali iz flaše, povraćali i padali u nesvest. Bio sam pijan, pa nije isključeno da sam baš ja dao naređenje da se posle streljanja baci eksploziv u te jame, kako niko ne bi iz njih izašao živ. Za te jame u Kočevskom Rogu rekao nam je Ivan Maček, ministar slovenačke policije. On je poznavao taj kraj, tu se, uostalom, tokom rata skrivaо Glavni štab Slovenije".

(Priredio: M. N., prema: Marko Lopušina, *Ubij bližnjeg svog I. Jugoslovenska tajna policija od 1945. do 1997.* Drugo izdanje, Narodna knjiga - Alfa, Beograd, 1997., str. 122.-123.) •

ENVER ČOLAKOVIĆ /1913.-1976./

rešućivan i zaboravljen hrvatski književnik, pjesnik i prevoditelj, autor uzbudljivog romana **Legenda o Ali-paši**, Enver Čolaković rođen je u Budimpešti 27. svibnja 1913. god. Otac Vejsil-beg bio je industrijalac i vlasnik brojnih nekretnina, a majka Ilona /Fatima - Zehra/ potječe iz ugledne madžarske plemićke obitelji Mednyanszky. Materinski jezik bio mu je madžarski na kojem objavljuje mladenačku liriku. Piše i na njemačkom jeziku koji mu je bio blizak. Kasnije objavljuje svoje radove na hrvatskom jeziku.

Kada u zagrebačkom časopisu "Svijet sedam dana" u razdoblju od 1939. do 1940. objavljuje 10 priповједaka, počinje razdoblje Čolakovićevog književnog otkrivanja hrvatskoj javnosti. Godine 1942. u Zagrebu, tada još u rukopisu, podarjuje hrvatskoj literaturi dragulj-roman **Legenda o Ali-paši** za koji odmah dobiva nagradu Matice hrvatske za 1943., za najbolji hrvatski roman.

Roman, **Legenda o Ali-paši**, hrvatska književna kritika dočekala je s oduševljenjem i prema mišljenjima J. Benešića, Lj. Markovića, S. Lasića i Miroslava Krleže, tom romanu pisanom u najboljoj tradiciji europske proze pripada povjesno mjesto u hrvatskoj književnosti. Te godine objavljuje i autobiografsko djelo **Knjiga majci** iz kojeg doznajemo više o pjesnikovim radovima od kojih je iz 1928. sačuvana poema **Samrt umjetnika**. Doznajemo da je 1936. pjesnik ponudio svoju prvu zbirku pjesama M. Begeviću na tiskanje.

Zbirku međusobno povezanih priповјedaka **Lokljani** objavljuje 1943.-1944. Te iste godine objavljuje i roman **Melun**.

U Sarajevu u Hrvatskom narodnom kazalištu izvode njegovu komediju **Moja žena kripi čarape**, a na poziv tadašnjeg intendantu ovog kazališta Ahmeda Muradbegovića prevodi Schilerovo klasično dramsko djelo **Razbojnici**.

Iz ovog razdoblja osobito su zanimljivi politički osvrti o bosansko-hercegovačkim muslimanima koje Čolaković pod pseudonimom Alija Kopčić objavljuje u sarajevskom časopisu "Osvit", te potom u zagrebačkom "Hrvatskom narodu". Tako, godine 1943. piše Bajramski prilog u "Hrvatskom narodu" u kojem obrađuje temu "Muslimanski Hrvati u našoj narodonosnoj problematiki" iz kojeg prenosim djelove.

"Ilirska, sveslavenska, odnosno jugoslavenska nacionalno-politička konцепција imala je za cilj - ujedinivši sve slavenske narode na Balkanu u prvom redu Hrvate i

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ

Srbe - pojačati hrvatsku liniju otpora i osigurati položaj hrvatskog naroda uopće. Međutim, ova se zamisao već pri svom rođenju pokazala neizvedivom. Protagonisti ilirske, odnosno jugoslavenske konceptije smetnuli su naime s uma, da pred sobom imaju dva potpuno oprečna mentaliteta /Hrvati i Srbi/, što je osobito na Balkanu veoma važno, različite konfesionalne skupine - Hrvati vječito nacionalno i politički ugroženi, gledali su u ilirstvu, odnosno jugoslavenstvu jako defenzivno sredstvo za samoobranu, dok su Srbi koji su bili u mnogo manjoj opasnosti za svoju narodnu samobitnost koji su imali izgrađen državni i nacionalni program - osobito u jugoslavenstvu vidjeli veoma pogodno oružje za provođenje svojih ofanzivnih planova koje je još početkom prošlog stoljeća srpski narodni pjesnik formulirao /F. Višnjić: Početak bune protiv dahija/.

U Hrvatskoj je međutim bilo vrlo malo dalekovidnih pojedinaca, koji su odmah u početku mogli prozreti i ispravno uočiti ovu grubu istinitost jugoslavenske pojave. Jedan od tih je bio i otac modeme hrvatske nacionalne misli A. Starčević, koji je na mjesto slavenstva odnosno jugoslavenstva - poniklog iz nepoznavanja vlastitih narodnih snaga - postavlja načelo okupljanja svih narodnih jedinki bez obzira na vjersku i političku opredjeljenost na bazi širokogrudnog i sveobuhvatnog hrvatskog nacionalizma. Oslanjujući se samo na vlastite snage hrvatski je narod - uočio je Starčević - u stanju održati se na ovom opasnom dijeliću Europe. Zato je potrebno sjediniti sve hrvatske povjetsne pokrajine i čitav narod. Trojedinica i Herceg Bosna, katolici i muslimani zajedno sa svim drugim pripadnicima hrvatskog narodnog tijela, jedino u međusobnoj uskoj povezanosti i razumjevanju u mogućnosti su sačuvati svoju narodnu osebujnost.

Starčević prelazi ovu tužnu unskosavsku granicu i smjelo diže veo tajanstvenosti s vječno tajanstvene i zagonetne Bosne.

Starčević prvi ističe ulogu i značenje Bosne i Hercegovine i njenog osobito brojano najačeg muslimanskog pučanstva za Hrvatsku... Prema najopćenitijim brojčanim podatcima jasno se vidi, daje Bosna i Hercegovina toliko hrvatska koliko su njezini muslimani Hrvati. A da su potomci Bošnjaka Dobrijeh - potomci onih čudnih i

fanatičnih pripadnika još čudnovatije sa-mostalne bosanske crkve, koju nazvaše patarenstvom - zaista Hrvati, mislim da je suvišno dokazivati. Čitav niz učenih i objektivnih rasprava napisano je o tome, čitav niz činjenica iz svakodnevног života daju nam dovoljno dokaza.

...Jer bez ove pokrajine ostali hrvatski krajevi nemaju izgleda da se narodno-politički održe. Trojedinica je samo Ijuska, a Bosna i Hercegovina je jezgra hrvatskih zemalja. Bez Bosne i Hercegovine Trojedinica nemože ni živjeti niti se razvijati, nego se mora i u narodnom i u gospodarskom pogledu osušiti kao odsječena grana.

Usporedo s gospodarskim napretkom hrvatskog pučanstva u Bosni i Hercegovini rasti će i udio bosansko-hercegovačkih muslimana u općem kulturnom stvaranju hrvatskog naroda. Ovaj udio - to moramo osobito istaknuti - nije ni do danas bio neznatan, unatoč teškim prilikama, pod kojima su desetljeća živjeli naši muslimani. Sva ona široka raznolikost tekovina hrvatske kulture ima dobrim dijelom svoje podrijetlo u ovom kulturnom doprinisu bosansko - hercegovačkih muslimana. Ova raznolikost, a sumnjamo daje posjeduje i jedan drugi europski narod, jest naša posebna odlika "kojom se - kako kaže dr. Ante Radić - možemo ponositi i koja više nego ikakove rasprave najočvidnije dokazuju naš doista izvanredan položaj među kulturama i nardima, nego i neobičnu plemensku i kulturnu snagu naroda, te nije čudo da nas nisu rastocili, da se nismo raspršili."

Živeći gotovo punih pet stoljeća pod Turcima od onih koji su islam primili, bosansko-hercegovački muslimani spojili su u svom kulturnom životu dva svijeta: unutarnji svijet, koji je hrvatski i vanjski svijet, koji je orijentalni. Na taj način hrvatski muslimani - spajajući u krilu hrvatskog naroda zapad sa istokom - doveli su u divan sklad tekovine zapadno-europske, rimske i kršćanske kulture i civilizacije s kulturnim tekvinama istoka, osobito Islamom. /Da nas krivo ne razumijete, moramo ovdje naglasiti, da zapad ne ustaje protiv istočne uljudbe i civilizacije, nego jedino protiv bizantsko - istočnjačkog duha, koji je i njemu i nama stran/...

Kulturna i politička uloga hrvatskih muslimana, kao uostalom i čitavog našeg naroda, nije međutim ograničena samo medjama našeg državnog područja, jer hrvatski muslimani, kao gotovo najbrojnija i najkompaktnija muslimanska zajednica u Europi, u prvom su redu pozvani i dužni ostati islamski svijet, s kojim su povezani is-

tim vjerskim osjećajima, upoznati i dovesti u kulturnu i političku vezu sa svojom domovinom."

U sarajevskom "Osvitu" 1944. piše članak o potrebi sloge među katoličkim i muslimanskim vjerskim zajednicama te o "ravnogorskim" Četničkim odredima.

... "Ali ideja osvajanja bosansko - hercegovačkog tla putem biološkog uništenja njezinih autohtonih posjednika i stanovnika može zagrijati samo uski krug ravnogorskog vodstva. Da se raspire mračni i zločinački nagoni gomile, treba naći mnogo jače i efikasnije načine.

I smisljena promidžba, koja je raspirivala stare vjerske strasti mržnje protiv islama i muslimana, a malo kasnije i protiv katolika, koja je širila upravo fantastične vijesti o nekom tobožnjem pokretu protiv Srba, te napokon - što je najvažnije - koja je otvarala mogućnost za pljačku i haračenje - takva promidžba je brzo prodrla u pravoslavne, posebno seljačke mase. I radio i novinarstvo i razni letci - sve je stavljeno u službu propagande, koja je usadivala misao pokolja u vrlo plodno tlo. U pravoslavnoj sredini je nastalo jako gibanje i talasanje. Elementi, žedni krvi i pljačke, pošli su napred. Ravnogorski pokret je u njima našao svoje najaktivnije pobornike... Osjećaj čovječnosti, razbora i susjedske dužnosti, koji je neosporno postojao u našoj pravoslavnoj sredini, nije bio u stanju suzbiti i paralizirati jaki plamen propagande, koja je nosila miris krvi i veličala misao pokolja nevinih. Zločinačke instinkte sirovih i fantaziranih masa nije teško raspiriti, posebice nije to teško učiniti u sredini, koja je hajdučija, čak i za vrijeme Jugoslavije, bila ne samo uzdizana na pjestestal nacionalnog božanstva, nego je i djelatno vršena.

Masa je prvenstveno rušilački i zločinački faktor. Posebice pak masa, koja nema višeg idealja od pljačke i ubijanja. Ovu destruktivnu i ubilačku moć masa ravnogorske vođe su stavili u službu svoje ideologije. Ubojice i konjokradice imale su osigurati moć u Herceg-Bosni. Poslije tri godine krvavog haračenja ravnogorski pokret nije u našim krajevima postigao svog cilja. Hrvati katolici i muslimani dali su brojne žrtve, ali se nisu odrekli svog tla, dapače, njihova volja da očuvaju svoju zemlju postala je prekaljena u borbi, još jača...

Ovako je pisao Enver Čolaković pod pseudonimom Alija Kopčić. Ovaj njegov članak iz 1944. aktualan je i obostrano uputan a poglavito zaključak koji je svevremen. "Poklane muslimanske žene, starci i djeca, te zgarišta dviju krasnih džamija, najbolji su dokaz da ubojice i konjokradice ne mogu biti u isto vrijeme i čuvari reda, života, časti i imanja..." / "Osvit" Sarajevo 1944. /

Njegovi članci objavljeni između 1943. i 1944. pokazuju daje imao ne sao pjesničkog

i pripovjedačkog dara već i političkog sluha i njegove političke raščlambe događaja i pojava otkrivaju smisao za realnost bez nacionalne ili vjerske isključivosti.

Ostaje stoga zaključiti, daje predviđanje pojavnosti koje će u našoj sadašnjosti uslijediti, osobina doista posebnih. Metode postizanja nasilničkih ciljeva, koje nam razotkriva, utvrđuje doista propalim jer ta djela pripadaju ljudima koji osim ubijanja, silovanja, rušenja i pljačke ne mogu ništa drugo niti ostvariti. Stoga, iako se ponekad čini da su postigli cilj, sigurno je, da su ciljevi neostvareni i da kratko traju takvi ljudi i njihovi ciljevi.

Imenovanjem godine 1944. za povjerenika hrvatske vlade za kulturnu razmjenu, u kolovozu odlazi u Madžarsku. Tada mu se događa osobna nesreća kada mu u bombardiranju Sarajeva pogibaju roditelji. Ukop njegovih roditelja obavio je Hamid Dizzar. Sam kraj rata doživio je kao slomljen čovjek. Pješice se vratio u Zagreb, a potom u Sarajevo gdje biva uhićen i prebačen u Zagreb. Mak Dizzar šalje mu pismo da se ne vraća u Sarajevo jer da će izgubiti glavu. Ostaje u Zagrebu u kojem je u to vrijeme bio uhićen više puta. Godine 1946. piše zbirku pjesama **Iz moje samice** i prozu **Zatvorske novele**. Teško ga muče sudbine mnogih nevinih koji su poslije rata bili nepravdno osudivani, proganjani i ubijani.

Kako bi mogao preživljavati, zarađuje za život davanjem instrukcija iz matematike, fizike, latinskog, povijesti i iz svega što je znao, a znao je mnogo. Prevodi sa madžarskog, ali cijelo vrijeme marljivo radi pišući nova djela u nadi nastupanja boljih vremena. Neko vrijeme radi u Leksikografskom zavodu u Zagrebu. Od 1953., pa sve do svoje smrti, Čolaković živi kao profesionalni pisac koji ne može objaviti gotovo ništa. Sve do 1965.

Krajem ovog razdoblja navršava se punih dvadeset godina Čolakovićeve prisilne šutnje. Kao pisac potpuno je zaboravljen. Tijekom ovog razdoblja ipak je uspio objaviti par pjesničkih minijatura, nekoliko eseja, veći broj prepjeva, ali od proze ništa. U tom razdoblju pisao je uglavnom lirsku prozu: **Pisma nepoznatom i Mrak - Simfonijski riječi u a-molu**, te započeo pisanje autobiografskog romana u stihovima **Jedinac**.

Pjesništvo mu dostiže punu zrelost. Piše **Bajke nadahnute svetom knjigom Kuronom** i dopunjuge **Lokljane**.

Kako su mu prigovarali da nije završio fakultet, upisuje na Filozofskom fakultetu u Zagrebu povijest i diplomira 1959. Sa svojom suprugom Stellom Podvinac Čolaković, glazbenim pedagogom i piscem, priprema niz radio emisija o povijesti glazbe.

Nakon 1965. nastupa razdoblje oživljavanja Čolakovića u javnosti. Dobiva

putovnicu i puno putuje, radi na antologijama madžarske, austrijske lirike. Postaje članom Društva književnika Hrvatske i Društva prevoditelja Hrvatske. Doživljava i drugo izdanje romana **Legenda o Ali-paši** 1970. u nakladi zagrebačkog "Znanja". U časopisu "Republika" predstavlja suvremenu austrijsku, a u "Razlogu" i "Možućnostima" madžarsku liriku. Objavljuje više pjesama, osam pripovjedaka i novela. Prima i priznanja za svoj književni i prevodički rad od Madžarske - Pro Litteris Hungaricis i Petefi odlikovanje, a od Republike Austrije Križ časti za znanost i umjetnost I. reda.

Prevodi i libretu Wagnerove opere **Majstori pjevači** za svečanost otvaranja Hrvatskog narodnog kazališta.

Nakon 1971. ponovno nastupa teško razdoblje prinudne šutnje, a oni koji su mu mogli pomoći također se nalaze na "nepostojećim" no doista egzistentnim listama proskribiranih hrvatskih književnika. Teško razdoblje gotovo potpune rezignacije provodi u redakciji Hrvatske književne revije "Marulić" u kojoj je član uredničkog vijeća i koja mu pruža utočište.

Iako je dobio od tadašnjeg RSIZ-a za kulturu dotaciju za roman **Mali svijet** izdavači odbijaju tiskanje ovog romana, a ne polazi mu za rukom niti tiskanje Velike antologije madžarske poezije, koja je ipak na poslijetu tiskana u izdanju Nakladnog zavoda Matice hrvatske 1978., ali nije doživio taj trenutak.

Umro je od posljedica srčanog udara 18. kolovoza 1976.

Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda objavljuje god. 1990. **Izabrane pjesme**, koje je pripremio i uredio njegov sin dr. Zlatan Čolaković.

Godinu dana kasnije u izdanju istog društva i Nakladnog zavoda Matice hrvatske izlazi mu roman **Mali svijet**.

Pišući u "Vjesniku" 1990. osvrt na roman **Legenda o Ali-paši**, Stanko Lasić će reći:.... "Taj je roman objavljen već dva puta 1944. i 1970., u suvremenoj je hrvatskoj književnosti ostao bez pravog odjeka. Poslijeratna je kritika Čolakovićev roman, kao i cijelo njegovo književno djelo, uporno preskakivala: današnja čitalačka publike za njegajedva da zna. Velika šteta, jer je riječ o odličnoj prozi iz pomalo idealiziranog, ali i privlačnog života starog Sarajeva i Bosne. To je roman s nekim likovima koji su vrhunac prozogn umjeća i s dramskim scenama koje mogu stati uz bok najboljih scena u povijesti hrvatskog romana."

GENERAL PORUČNIK VITEZ FRANJO ŠIMIĆ PAO JE OD ČETNIČKIH HITACA

Potaknut različitim i manje-više nepouzdanim verzijama, pa čak i nagađanjima o atentatorima i umorstvu general poručnika viteza Franje Šimića, evo se odlučih da na 55-tu obljetnicu njegova ubojstva, objelodanim javnosti svoja svjedočenja, iz toga vremena, o tomu podmuklom zločinu. Mene je to njegovo ubojstvo zateklo u svojstvu djelatnika Velike župe Hum u Mostaru. U to isto vrijeme zajedno sa mnom službovali su u istoj župi: dr. Jakiša Milković, pravni savjetnik; Mate Barišić, školski nadzornik i Ivan Soldo, također, školski nadzornik. Ovu trojicu župskih dužnostnika, inače mostarskih uglednika, navodim radi toga, jer je general Šimić sjedio s njima u družtvu za vrijeme atentata. Oni su sva trojica stanovali na Rondou u bloku kuća poznate mostarske obitelji Smoljan. Tu je stanovao i general Šimić. Dakle, bio im je prvi susjed.

Kobne večeri 09. kolovoza 1944., dok su Milković, Barišić i Soldo sjedili zajedno u družtvu u kućnom dvorištu sa svojim suprugama i s gospodom Anom ud. Smoljan, stigao je tu oko 23,00 sata, bez ikakve pratnje, general poručnik vitez Franjo Šimić, te pozdravivši se s njima i raskomotivši se u stanu, sjeo je u zatečeno družtvu, koje se uz susjedsko čakulanje osvježavalо u večernjoj tišini od poznate mostarske ljetne jare.

Dvorište, u kojem je general sjedio s družtvom, ograđeno je od ulične strane. Zbog ratnog stanja, grad je bio u zamračenju. Atentatori su negdje u mraku oko dvorišta čekali dolazak generala u zasjedi. Oni su motrili njegov dolazak, ulazak u kuću, dalje njegovo kretanje i sjedanje u zatečeno društvo u dvorištu između kuće i ograde. Zatim su se neprimjetno

Piše:

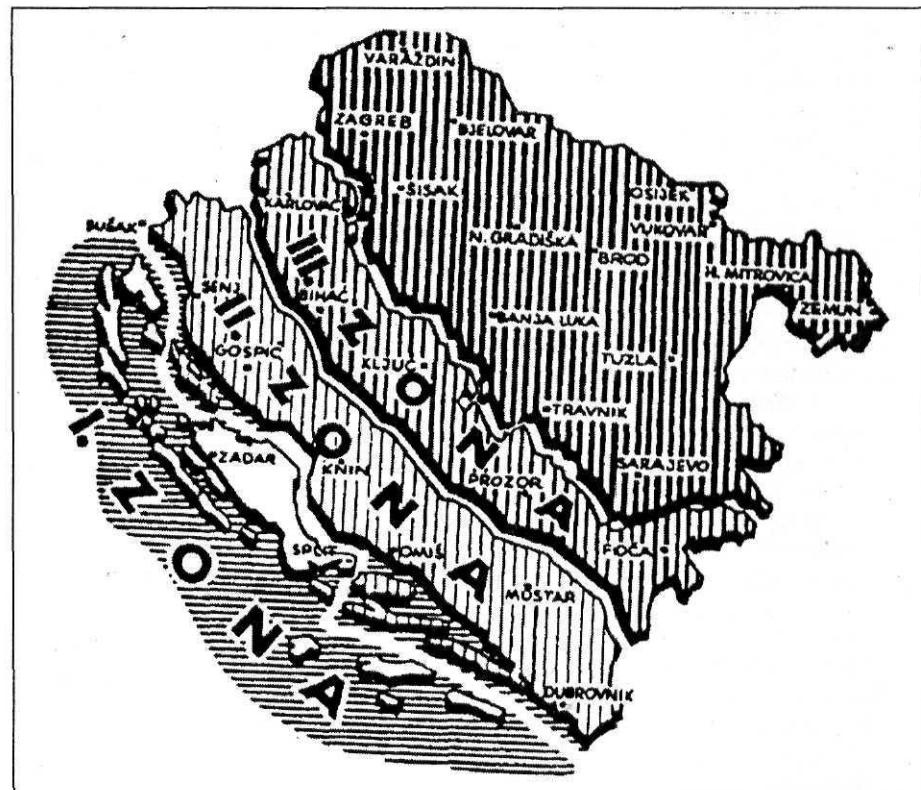
Josip Jozo SUTON

prišuljali do ograde iza koje je družtvu sjedilo, te s uperenim samokresima, nakon što su osvijetlili družtvu, zapucali po društву, gađajući generala Šimića. U toj izbezumljenosti, general je skočio iz družtva i pokušao umaknuti u kuću, ali mu to nije uspjelo,

rati samo generala Šimića, što su i uspjeli.

Nakon te strave, atentatori su se izgubili u mraku, a družtvu, iako u šoku, težko ranjenog generala, izvelo je uz stubište dvorišne kuće u stan Nikole Smoljana i tu mu pružilo prvu pomoć.

General je još uvijek bio pri svjesti. Stoviše, pitao je gdje su njegovi momci i gdje je njegov zastavnik, valjda

Podjela Hrvatske na tri zone 1941.-1944.: posljedica talijansko-četničke suradnje

jer je, na žalost, smrtno pogoden neprijateljskim hitcima. Tu je general poručnik vitez Franjo Šimić pao pred kućnim ulaznim vratima. Pogoden je s više hitaca. Od ostalog družtva jedina je lakše ranjena Slavka Barišić, supruga Mate Barišića. Dakle, to sve kaže, i osvjetljavanje družtva i lakše ranjavanje Slavke Barišić u nogu, da su atentatori imali glavni zadatok likvidi-

osobni pobočnik. U više je navrata i uskliknuo: "Hrvatska će ostati!"

Zatim su tako ranjenog generala Šimića prevezli najžurnije u mostarsku državnu bolnicu, u kojoj je, i unatoč ukazane pomoći i pokušaja spašavanja, izdahnuo nakon četrdesetak minuta iza ranjavanja.

Zbog nedvojenja u istinitost o svemu ovome što sam ovdje iznio o iz-

vršenom ubojstvu general poručnika viteza Franje Šimića, posebno ističem da se sve to temelji izključivo na neposrednom kazivanju ljudi koje sam slušao na svoje uši i to odmah sutradan po izvršenom antentatu, ljudi s kojima sam bio u svakodnevnom doticaju, ljudi s kojima sam zajedno radio, ljudi koji su bili prvi generalovi susjedi, ljudi koji su te stravične večeri sjedili u družtvu zajedno s generalom za vrijeme atentata, ljudi pred čijim je očima general smrtno ranjen i pao, ljudi koji su mu prvi pritekli u pomoć i pružili prvu pomoć i ljudi koji su ga najzurnije prevezli u bolnicu.

Mrtvo tijelo general poručnika viteza Franje Šimića prevezeno je iz bolnice u franjevačku crkvu u Mostaru. U crkvi je lijes postavljen na odar oko kojega su se okupljali mnogobrojni građani iz Mostara i s drugih okolnih područja, te se poklanjali i odavali posljednju počast svomu generalu i narodnom junaku, koji ih je godinama branio od nasrtaja četničko-partizanskih horda.

Sutradan je lijes s mrvim tijelom legendarnog junaka generala Šimića, uz veličanstven izpracaj od množtva građana, položen u samovoz postavljen ispred Franjevačkog samostana u Mostaru, u kojem je bila smještena i Velika župa Hum, i upućeno za Zagreb. Izpracaj je bio i veličanstven i dirljiv. Ljudi su bili snuždeni, a mnogi su i plakali. Od mrvoga generala oprostili su se ganutljivim riječima ustaški stožernik Velike župe Hum Tomislav Mesić, te zapovjednik Vojne uprave obalnog područja Neretva general pukovnik vitez Vilko Begić. Izpracaju sam osobno prisustvovao, pa sam svjedok tога čina, koji se ne zaboravlja.

Građani su glavnoga grada NDH Zagreba, najdostojanstvenije dočekali samovoz s mrvim tijelom svoga voljnog generala poručnika viteza Franje Šimića. Isto su ga tako izpratili s najvećim državnim, vojnim i građan-

skim počastima na vječni počinak na zagrebačko groblje Mirogoj.

TKO SU DE FACTO ATENTATORI - UBOJICE GENERAL PORUČNIKA VITEZA FRANJE ŠIMIĆA?

U predhodnom sam tekstu prikazao kada, gdje i kako je ubijen general poručnik vitez Franjo Šimić. Međutim, tu nisu prikazane ubojice, tko su oni? Nitko iz družtva u kojem je general Šimić sjedio, kad su atentatori iza ograda iz mraka na njega zapucali, nije ništa kazao, tko su de facto atentatori. Nu, obzirom da je izključena svaka sumnja da je netko iz družtva bio umiješan u atentat, onda nije ni bilo za očekivati da družtvo ili bilo tko iz njega, kaže nešto određenije o atentatorima, osim da su bila dvojica, pogotovo da kaže tko su oni. Zato je iztraga krenula u drugom smjeru, u smjeru izvan družtva.

Iztraga je u rukama Župske redarstvene oblasti u Mostaru, ili de facto u rukama trojice djelatnika te oblasti Andrije Leke, Stjepana - Stipe Milasa i Ljube Perića, koje je Ustaška nadzorna služba - UNS-a iz Zagreba rasporedila na dužnosti u tu redarstvenu oblast. Oni i njihove službe rade i po danu i po noći na odkrivanju atentatora. U tu su akciju uključene sve strukture vlasti, i civilne i vojne. I građani pomažu iztragu, jer su ogorčeni zbog umorstva generala Šimića. Štoviše, energično zahtijevaju da se što prije odkriju počinitelji tога podmuklog zločina, kako bi ih stigla zaslужena kazna.

Nu, iztraga nije dugo potrajala. Atentatori su otkriveni, ali ne i uhvaćeni. U ustima su građana, bez naglašanja i spominjanja drugih imena, dvojica braće Golubovića, po nacionalnosti Srbi iz Mostara, inače zakleti četnici.

I osobno sam bio upućen u tijek iztrage. Prvo, kao djelatnik Velike župe, i drugo, preko Stjepana - Stipe Milasa, budući smo zajedno stanovali kod supruge i majke četvorice hrvatskih časnika, Marice Kramer.

Golubovići su se odmah iza izvršenog atentata izvukli uz Velež iz Mo-

stara, te se te iste stravične večeri našli među svojima, tj. među četničko-partizanskim hordama, po čijem su nalogu i izvršili taj krvavi čin.

Posebno iztičem da su bez ikakve utemeljenosti prozivanja pojedinaca iz ustaških i drugih redova za ubojstvo generala Šimića. Sva su takva prozivanja i obtužbe neprijateljski obojene, a siju ih neprijatelji hrvatskog naroda, pa čak, nesvjestno, i po koji Hrvat. Neprijatelji, ne samo što su vodili oružani rat protiv hrvatskog naroda, oni su vodili i vode i promičbeni rat. Ti neprijatelji, pogotovo tijekom II. svjetskog rata, smisljali su kojekakve intrige s naumom da izazivaju netrepeljivost i razdor između domobrana i ustaša, navlastito među časniciima.

Zar nije smisljena neprijateljska ujdurma lansiranje umiješanosti hrvatskoga legendarnog generala Rafaela Bobana u atentat, na, isto tako, hrvatskoga legendarnog generala Franju Šimića; da je to Boban izveo preko "braće" Primoraca, koji, ne samo što nisu braća, nego nisu ni u rodbinskim odnosima, pa čak nisu ni iz istoga mjesta. Oni su imali isto prezime, a to ne znači da su i braća. Istina, obojica su bili ustaški časnici i to Frano u činu bojnika, a Mate, koliko mi je poznato, u činu satnika.

Osim toga, poznato je daje general Boban u vrijeme izvršenog atentata na generala Šimića, bio sa svojim postrojbama u Koprivnici, pa i to izključuje svaku sumnju za njegovu umiješanost u atentat. Prema tome, svaku sumnju u umiješanost generala Bobana u atentat na generala Šimića treba izključiti. To su oba častna, proslavljeni i legendarna hrvatska generala viteza, koji su se borili protiv istoga neprijatelja, u istim oružanim snagama, s različitom taktikom, ali za iste ciljeve. Dakle, ta su oba pok. generala, među hrvatskim narodom, hrvatski narodni junaci, te ostaju sakrosanktni kao svjetli uzor svima hrvatskim naraštajima, kako se trebaju boriti za slobodu hrvatskog naroda i za hrvatsku državu. •

Svjedok proglašenja NDH u Bjelovaru, 8. travnja 1941.

Roden sam 1917. u selu Vukosavljevići, općina Virovitica, po narodnosti Hrvat, katolik, državljanin Republike Hrvatske.

Završio sam 5 razreda osnovne škole, 4 razreda gimnazije i Vojnu dočasničku školu 2,5 godine 1937. u Beogradu.

Kao dijete siromašne obrtničke obitelji u 17. godini života, otišao sam od kuće u vojnu školu, a to mi je i jedino bilo moguće dobiti.

Po zavрsetku iste 1937., velikom srećom dobio sam službovanje u našoj Hrvatskoj, jer sam ispunio sve uvjete za planinare i to u 2. Planinski puk u Kraljevicu, a zimi na skijanju u Gerovu i Platku, te u Sušak.

Zbog oboljenja na pluća 1939., sam početkom 1940. premješten po potrebi službe u tadanji BJELOVARSKI VOJNI OKRUG U BJELOVAR, zapovijedi Inspektora pješadije Pov. br. 40/40. g, s prinadležnostima kod tadanjeg štaba 42. Pješadijskog puka u novčanom pogledu.

U tom Bjelovarskom vojnem okrugu raspoređen sam u službu pričuvničkog odjela, kapetanu I. klase g. Hrdi Franji, a zapovjednik toga vojnog okruga, a ujedno i zapovjednik Komande mjesta Bjelovar bio je pukovnik Mihajlo Georgijević.

Moј Šef g. Hrdi i ja dobro smo surađivali i brzo se sprijateljili, jer smo bili Hrvati i sumišljenici, iako različitih činova i dužnosti.

Jednom zgodom pred kraj 1940. godine, došao je k meni u ured g. Hrdi, noseći u ruci tiskano na više stranica pišačim strojem spise i rekao mi u strogoj tajnosti, da je to proglašenje Poglavnika Dr. Ante Pavelića za skori dolazak vremena o uspostavljanju Nezavisne Države Hrvatske i što se ima činiti u to vrijeme.

U to vrijeme u Bjelovaru od ranije postojala je kadrovska operativna jedinica i to:

1.) 42. Pješadijski puk, koji je u svome sastavu imao 3 bataljuna i 1 topničku bateriju, te sam stožer Pukovnije s vojnom glazbom, sa slijedećim rasporedom:

a) Jedan bataljun u Filipović vojarni s vojnom radio postajom,

Piše:

Stjepan CRNČIĆ

- b) Jedan bataljun Albort vojarni, (sada vojarna Preradović),
- c) Jedan bataljun u Koprivnici,
- d) Jedna topnička baterija s konjskom vučom u vojarni na Vojnoviću,
- e) Konjušnice i pekarne bile su na Matičevom trgu,

Stjepan Crnčić, djelatni domobranski narednik, 1941.

2.) Žandarmerijska četa u Bjelovaru.

42. Pješačka pukovnija uglavnom se sastojala od djelatnih časnika i dočasnika, te vojnika koji su bili na odsluženju vojnog roka.

3.) Bjelovarski vojni okrug i ujedno Komanda mjesta u Bjelovaru u svojoj posebnoj zgradi na parku, kao pozadinska popunidbena postrojba.

4.) Pirčuvne pješačke pukovnije i to 40. i 108. bile su samo planom zacrtane i evidentno su se vodile za potrebe ratnog stanja.

Budući se nazirao rat Njemačke s Jugoslavijom, došle su zapovijedi za pozivanje pričuvnika u vojnu službu i to:

a) Popuna 42. Pješadijskog puka u puni sastav, a to je bilo 1. i 2. mjeseca 1941., sa pričuvnim časnicima, dočasnicima i vojnicima, a nakon toga odlazak iste pukovnije u 2. mjesecu 1941. na položaje oko Pčelica.

b) Iza toga u 2. mjesecu 1941. formirana je 108. pričuvna Pukovnija u Filipović vojarni u potpuni formacijski sastav, većinom od pričuvnih časnika, dočasnika

i vojnika, te sa nešto djelatnih časnika, dočasnika, te vojnika na odsluženju vojnog roka, pa je početkom 3. mjeseca 1941. upućena na položaje oko Vel. Grdjevca, Vel. Pisanice prema Bilogori.

c) Isto tako je u 2. mjesecu 1941., nakon formiranja 108. pješačke pukovnije, formirana također u Filipović vojarni i 40. dopunska pričuvna pješačka pukovnija u puni formacijski sastav s pričuvnim časnicima, dočasnicima i vojnicima, te upućena prema Severinu oko 7. ožujka 1941., za potrebe popunjavanja na prije navedenih pukovnija.

Radove na formiraju naprijed spomenutih pukovnija izvršio je pozivima u vojnu službu Bjelovarski vojni okrug u Bjelovaru, preko područnih Općinskih vojnih referada.

Pričuvne pukovnije 40. i 108. prilikom odlaska iz Bjelovara, pokazivale su veliko nezadovoljstvo za ratovanje u korist biv. Jugoslavije i stvarale pobunu među sobom, vikajući stalno: "Živio Maček", "Živila Hrvatska" i samim time pokazao se početak kraja rata s Njemačkom.

Kada se pročula vijest o bombardiranju Beograda dana 6.4. 1941. i početak rata, pobunile su se sve tri pukovnije na položajima i to najprije 108., zatim 40., te na kraju i 42. (dio), jer nisu htjele braniti Jugoslaviju.

Kako sam čuo od očeviđaca 108. Pješačke pukovnije, pojedini srpski oficiri strogo su se suprostavljali pobuni i vikanju "Živio Maček" i "Živila Hrvatska" i uoprabom oružja sprječavali pobunu, pa su pobunjeni vojnici otvorili paljbu i jedan srpski oficir je poginuo i dosta ih je zarobljeno od strane vojske 108. Pješačke pričuvne pukovnije, a koja se vraćala u Bjelovar i oslobođivši ga 8. travnja 1941. oko podneva pucnjavom sa svih strana i u toj pucnjavi poginulo je nekoliko vojnika.

U vrijeme prije povratka ovih pukovnija u Bjelovar u okolnim šumama grada Bjelovara i okolnim selima pojavile su se neprijateljske vojne formacije (kao na primjer 2. Konjički puk iz Virovitice), a koje su pripadnici Seljačke zaštite i to seljani Donji Mosti i drugih obližnjih sela pokušali privoliti, da ne idu na Bjelovar, ali, na žalost, ti naši nenaoružani ljudi bili

su brutalno odbijeni i koliko se sjećam (kako je došla vijest) jedanaest ih je poubi-jano.

U toj praznini, takorekuć bez vojske u Bjelovaru, zavladao je veliki strah i panika u gradu, jer trenutno nije bilo neke veće vojne postrojbe, a neprijatelj je bio oko Bjelovara.

Ja sam stanovao u istoj zgradi gdje sam i radio, jer sam bio neoženjen.

Odmah po bombardiranju Beograda po njemačkom zrakoplovstvu, ulice u Bjelovaru ostale su potpuno prazne, sve se nekuda posakrilo tako, da se nije moglo nigdje vidjeti žive duše, a zgrade, kao na primjer oficirski dom u susjedstvu imao je sva ulazna vrata otvorena, a pun razne robe.

Ja sam se malo prošetao ulicama oko parka sa željom da nekoga sretнем, ali bez uspjeha, nije bilo nigdje nikoga, pa sam se vratio u svoj ured, te nakon kraćeg vremena počeli su dolaziti pred zgradu gdje sam boravio, mnogo mladića s brzim pokretima i u dobrom raspoloženju.

Od njih jedan dio ušli su k meni u radnu sobu i zapitali me kako se zovem i šta sam po narodnosti, a ja sam im odgovorio, da se zovem Stjepan Crnčić, po narodnosti Hrvat i katolik. Oni su me gledali veselog lica i rekli mi da sam njihov, pa su se predstavili da su Ustaška mladež i da su po zadatku skupljanja rasutog oružja, streljiva i vojne opreme po gradu i okolicu, te da održavaju red i mir s ostatkom već manje lojalne vojne postrojbe i Seljačke zaštite.

Nadalje su mi priopćili, da sam ja njima potreban za preuzimanje i spremanje tj. skladištenje prikupljene vojne opreme u skladište Vojnog okruga i to viška koji bi oni meni donosili i tako je i bilo, a o čemu sam se dogovorio s g. Hrdjem, mojim šefom.

U vrijeme povratka pobunjenih Pukovnija u Bjelovaru 8.4.1941. i to 108. i dopunska 40. prije podne, a dio 42. poslije podne, po mome viđenju dočekali su ih:

- 1.) Ivan Mrak, zrakoplovni pukovnik,
- 2.) Đuro Mravunac, pukovnik,
- 3.) Leopold Supančić, nadporučnik,
- 4.) Dr. Julije Makanec, gradonačelnik,
- 5.) Dr. Švarcer, odvjetnik i dr.

Pričuvnu 108. pješačku pukovniju predvodio je u Bjelovar djetalni narednik Ivan Cvek.

Gradonačelnik g. Dr. Julije Makanec pred večer 8.4.1941. s balkona Gradske vijećnice proglašava NEZAVISNU DRŽAVU HRVATSKU, nakon što su već bile u Bjelovaru pobunjeničke vojske 108,40. pješačke pukovnije i dijelovi 42. pješačke pukovnije i zauzele vojarne i osiguranja oko grada, bez ikakve strane vojske i bilo kakve pomoći sa strane.

Nijemci su došli u Bjelovar iz Podravskog kraja 10. travnja 1941. i to tako, da se jedan manji tenk pojавio u pola dvanaest sati prije podne, prekrstareći oko parka cestom i potom nestao, a za kratko vrijeme nailazile su njemačke motorizirane postrojbe, koje su prolazile kroz grad Bjelovar nekoliko dana, prema Zagrebu.

Sjedeći u uredu i slušajući krugovalnu postaju Zagreb, najednom je prekinuto emitiranje nekoliko minuta prije šesnaest sati.

U šesnaest sati i 10 minuta napokon se iz krugovalnika čula najava: "Dajemo posebno priopćenje za sve građane Hrvatske!"

"Božja providnost i volja našega saveznika, te mukotrpna višestoljetna borba hrvatskog naroda i velika požrtvovnost Poglavnika Dr. Ante Pavelića, te Ustaškog pokreta u zemlji i inozemstvu, odredili su danas, pred dan uskrsnuća Božjeg sina, uskrsne i naša Nezavisna Država Hrvatska.

Pozivam sve Hrvate u kojem god mjestu bili, a naročito sve časnike podčasnike i momčad cjelokupne oružane snage u Zagrebu, da se prijave u mjestu gdje se sada nalaze, te da sva oružana snaga smješta položi zakletvu vjernosti Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njenom Poglavniku.

Bog i Hrvati! Za dom spremni! U Zagrebu 10. travnja 1941. godine, zamjenik Poglavnika, zapovjednik cjelokupne vojne snage Slavko Kvaternik."

Prigodom preuzimanja i uskladištenja vojne opreme donesene od Ustaške mladeži g. Hrdi i ja dobili smo pismeno pohvalno priznanje vojskovođe Slavka Kvaternika.

Odmah nakon proglašenja Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941., po prvom čovjeku iza Poglavnika, Slavku Kvaterniku, pristupilo se osnivanju DOMOBRANSKOG POPUNIDBENOG ZAPOVJEDNIŠTVA U BELOVARU, po prvom imenovanom zapovjedniku pukovniku Mravunac Đuri, a u djelatnu

službu preuzeti smo Vjesnikom vojnih naredaba i propisa br. 24/41. i to:

- 1.) Djetalni nadsatnik g. Hrdi Franjo i
- 2.) Djetalni narednik Crnčić Stjepan, te drugi.

Prvi zadatak Domobranskog popunidbenog zapovjedništva Bjelovar bio je:

a) Odmah sastaviti plan novačenja novaka po područnim općinama,

b) Odmah pristupiti novačenju novaka za vojnu službu u domobranstvu, po područnim općinama,

c) Odrediti novačko povjerenstvo.

U novačko povjerenstvo imenovani su:

a) Stejskal, pukovnik iz Zagreba, kao predsjednik,

b) Hrdi Franjo, bojnik, kao član,

c) Dr. Ivančić iz Zagreba, član - lječnik i

d) Crnčić Stjepan, narednik zavođenje administrativnih poslova povjerenstva.

Povjerenstvo putuje po područnim općinama vojničkim kolima s konjskom zapregom.

Nakon povratka novačkog povjerenstva iz područnih općina u Bjelovar, po završenom novačenju i dovršenih radova na ustrojavanju Popunidbenog zapovjedništva Bjelovar, došlo je do postavljanja novog zapovjednika Domobranskog popunidbenog zapovjedništva Bjelovar i to pukovnika g. Josipa Štefanovića, umjesto pukovnika Đure Mravunca, koji je otišao na novu dužnost, a za pobočnika je postavljen satnik Zdenko Dobrinić.

Iza toga je u Bjelovaru oformljena i Oružnička škola u vojarnama na Vojnoviću.

U ovu školu pozvani su pričuvni časnici za nastavnike po Domobranskom popunidbenom zapovjedništvu Bjelovar.

Domobransko popunidbeno zapovjedništvo Bjelovar, pored poslova pozivanja novaka i pričuvnika u vojnu službu, pristupilo je osnivanju nove evidencije iz knjiga u matične listove novaka i pričuvnika za vojnu službu.

Zbog pomanjkanja časničkog i dočasničkog osoblja u borbenim postrojbama, koncem rujna 1941., privremeno sam poslan u Gorski zdrug područja Zvornik - Srebrenica - Višegrad za narednika satnije.

U listopadu sam ranjen u lijevu podkoljenicu od granate bacača, a u siječnju 1942., opet mi se na položaju

smrzla lijeva podkoljenica, pa sam rješenjem Ministarstva Hrvatskog domobranstva IV. odjel broj: 20034/1942. određen samo za uredsku mjestnu službu i vraćen odmah nazad u službu Domobranskog popunidbenog zapovjedništva u Bjelovar, a iza toga odmah počeli su dolaziti u Zdrugove iz Domobranksih zastavnih škola domobranci zastavnici i Hrvatsko domobranstvo stasalo je kao glavna obrambena oružana snaga u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Dana 1. 1. 1943. premješten sam po potrebi službe u Domobransko popunidbeno zapovjedništvo Sarajevo, gdje sam također radio u povjerenstvu za novačenje novaka po općinama područja Domobranskog popunidbenog zapovjedništva Sarajevo.

Dana 1.1. 1944. premješten sam opet po službenoj dužnosti iz Sarajeva u službu Popunidbenog odjela Ministarstva oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske u Zagreb na pisarničkim poslovima oko formiranja raznih postrojbi i na tim poslovinabio sam sve do 9. svibnja 1945., tj. do kraja rata.

U to vrijeme imao sam prilike vidjeti i čitati razne poslovne obavijesti, zapovjedi i druge regule.

Oko raznih poslova dosta vremena je dato po Glavnom stožeru oko uvađanja naziva postrojbi kao na primjer sat umjesto satnija, ali do kraja rata upotrebljavalo se oboje.

Pa i u činovima su se mijenjali nazivi od narednika na nadnarednika, pa onda narednika 1. stupnja i t.d.

Poglavlјnik shvaćajući, da je za budućnost Hrvatske vojske bilo domobranstvo, nasuprot Ustaškoj vojnici, postajalo sve čvršćim temeljem, odlučio je domobranstvu smanjiti autoritet, smjenjivanjem visokih časnika- generala, osobito biv. Austro-Ugarske vojske, kao i ostalih, kako bi time usporio razvoj domobranstva, a podigao Ustašku vojnicu.

Smijenjen je vojskovođa Slavko Kvaternik s položaja ministra domobranstva, a na njegovo mjesto postavljen je ustaški pukovnik Ante Vokić, a Ministarstvo domobranstva je dobilo naziv Ministarstvo oružanih snaga.

Sve to nije bilo za dugo i po malo počelo se vraćati na staro, jer je za ministra domobranstva došao domobranci general Stanić i time se domobranstvo

opet počelo naglo razvijati i postati sve čvrše.

Ministar Vokić i Lorković loše su završili zbog pregovaranja s Englezima, jer su se Nijemci zaprijetili.

U Zagrebu su često bile uzbune zbog nadletanja neprijateljskih zrakoplova i bombardiranja vojnih objekata, pa smo se selili kojekuda i na koncu završili na Jelačić placu.

Sjećam se upita Glavnog stožera, da se izjasnimo, što odabrati i krenuti tim putem, jer je rat izgubljen:

- Da li da se povlačimo na zapad ili
- Da li da se povučemo u šume, radi nastavljanja borbi.

Nakon višekratnih sastanaka, razgovora i razmišljanja bile su u većini ove izjave:

ad a) Ako se povlačimo na zapad, kako će nas primiti Englezi. Nije sigurno, da će nas tretirati kao zarobljenike, jer nisu nam skloni, a pogotovo ako nas natjeraju da se razoružamo i onda mora biti kako oni žele, to tim više jer nisu uspjeli pregovori.

ad b) Ako se povučemo u šume, postavlja se pitanje, tko će nas podržavati, jer nemamo saveznika, ostali bismo sami, a što će biti s našom obitelji, sigurno veliko zlo.

Kada smo dobro razmislili i raspravili o svemu, zaključili smo da nemamo što biti, nego krenuti na zapad, pa kako nam dragi Bog dade, iako smo nepobjedena vojska, ali smo izgubili rat.

Nismo težili ni za pedalj tuđe zemlje, već smo željeli svoju Hrvatsku grudu, da budemo svoji na svome.

Zadnje večeri ostali smo u uredu od 6 na 7. svibnja 1945. cijelu noć ja i g. General Dollezil, a drugi su otišli svojim kućama, da se oproste od obitelji, te da se vrate u ured 7. 5. 1945. u 3 sata ujutro radi uključenja u kolonu i da svi zajedno krenemo s ostalom vojskom, naravno pješice, prema Sloveniji i dalje na zapad.

Ja i g. general Dollezil bili smo u uredu cijelu noć do polaska i razgovarali o svemu i svačemu. On je bio u uvjerenju da ćemo se za 8 dana vratiti nazad u Zagreb, jer da se dobilo uvjerenje od Engleza po g. Vokiću i dr. Lorkoviću, da će se s nama postupati po međunarodnim propisima za zarobljenike.

Ja sam izrazio sumnju, jer sam mislio, da to nije do kraja utanačeno, pošto se Poglavlјnik tome suprotstavio, zbog Njemačke, a poslije smo i čuli, da su Vokić i Lorković smaknuti.

Budući da je došlo vrijeme našeg polaska na put, a to je bilo 7. svibnja 1945. u 3 sata ujutro, ja i g. general Dollezil krenuli smo sami (bez ikoga iz našeg ureda, jer se nisu vratili) iz ureda u spomenuto vrijeme iz zgrade na Jelačić placu i uključili se u kolonu vojske i civila pješice prema Sloveniji, s težnjom dalje na zapad.

Prije našeg polaska, dana 6. svibnja 1945. u 19 sati vidjeli smo na Jelačić placu Poglavlјnika u crnoj pelerini, gdje je stajao i promatrao Zagreb, te je za kratko vrijeme došla limuzina tamne boje u koju je sjeo i otputovao prema Sloveniji.

Budući daje naše povlačenje bilo doista kasno planirano, pa u tom povlačenju naša kolona od mnogo vojske i naroda nastale velike gužve na cestama, pa su nas stalno neprijateljski zrakoplovi mitraljirali iz zraka i mnogo je ljudstva poginulo, a i razbjegžali se, pa sam tako i ja slučajno ostao živ. Lutajući po šumama i poljima, vratio sam se u Zagreb negdje od slovenske granice, a došao u Zagreb 8. svibnja 1945. ujutro u moj stan u ulici Stjepana Kosaće br. 5 (sada Hercegovačka).

Samo što sam došao kući, za nepuna pola sata već je došla vojna patrola u stan, naoružana strojnicama i uzela mi osobne podatke, te me je odvela u Ljubljansku ulicu, gdje su me zatvorili s ostalim narodom, a primjetio sam i g. Paspu, vlasnika Tvornice žarulja iz Zagreba. Tamo je bila OZNA i prijek sud i saslušavali su me 3 puta na noć u vremenu od 9 dana, ali velikom srećom uspio sam se nekako izvući i deveti dan sam pušten, a puno i puno naroda iz toga podruma po noći su odvodili u nepoznato.

Nakon puštanja kući dobio sam pismani nalog da se moram odmah prijaviti u Komandu grada Zagreba, radi daljnog Križnog puta.

Uvidjevši kakva je situacija, dao sam se u bijeg, ali, na žalost, velika nevolja za suprugu i djete. Izbacali su ih iz stana na ulicu, uzeli stan, namještaj, posteljinu i svu moju odjeću, peć i radio aparat. Supruga je otišla s djetetom bez ičega na selo kod rodbine u Dišnik i dalje kod raznih prijatelja, ali na kratko, jer je stalno moralna mijenjati boravak.

Ja sam se skrivao kojekuda po šumi, kod rodbine i prijatelja, ali svugde kratko, da me ne pronađu.

Kada je koncem mjeseca kolovoza 1945. objavljena amnestija, vratio sam se svojoj obitelji. •

Dragi naš jezik hrvatski

"De mortui nihil nisi bene". To bi bilo kršćanski, no čim doznamo da je netko plivao lijevim vodama, postajemo sumnjičavi. No, nismo uvijek u pravu. Svugdje ima ispravnih i poštenih ljudi, kao i ljudi koji vole Hrvatsku.

Nedugo nas je ostavio Petar Šegedin. O njemu piše Dubravko Jelčić: "U vrijeme najžešćeg ideološkog terora agitpropovske provencijencije i soc. - real. dogme, ovaj pisac smjelo je prihvatio prometejsku vatrnu lučonošć slobodnog mišljenja i izražavanja."

Procitavši njegovu knjigu "Svi smo odgovorni?", najviše me je zanimalo što piše o hrvatskom književnom jeziku.

Iz 18. st. ušli smo u 19. st. pišući na 3 književna jezika: čakavskom, kajkavskom i štokavskom. O stvaranju jedinstvenog knjiž. jezika razmišljalo se već stoljeće ranije za Bartola Kašića, P. Rittera Vitezovića, Šime Starčevića i dr. Sva ta tri jezika nazivala su se hrvatskim, ali i slovenskim i ilirskim sve do 19. st. do Ilirskog preporoda. Ljudevita Gaja je Vuk S. Karadžić učio štokavštinu, a Jan Kolar panskavizmu.

Štokavština je izgledala najpraktičnija. Gajeve ideje prihvatao grof Janko Drašković, koji u "Disertaciji ili razgovoru" 1832. traži jedinstvo svih Slavena na Jugu pod imenom Ilira. U "Danici" Gaj već piše pravopisom u štokavštinu. Najblizi suradnici Gaja, kajkavca, su A. Mažuranić, čakavac i Babukić, štokavac. Tu je začetak naše novije lingvistike. Vukov utjecaj je bio od početka jak. Zgb. lingvističku školu uz već nabrojene čine: Kurelac, Demetar, Šulek, Weber Tkalčević. Tu se razmatrao knjiž. jezik i svi ostali vidovi jezika: novinarski, liturgijski, naučni, vojnički. U atmosferi rješavanja naše jezične problematike, nastala je "Smrt Smail age Čengića". Mažuranić primjenjuje dubrovačku književnu štokavštinu kao u dva pjevanja Gundulićeva Osmana, kojeg je dopunio. Imbro Tkalac kasnije preinačuje "Smrt S. age Č." u narodni štokavski jezik.

Vuku je bio osnovni problem: omogućiti srpskom narodu književnost na jeziku koji narod razumije. On nameće isključivi jezični koncept prema svojim političkim koncepcijama: "Srbi svi i svuda." Čisti Vukov lingvistički koncept i nije ostvaren u Srbiji već u Hrvatskoj.

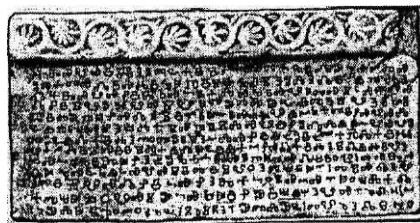
U Beču dolazi do dogovora 1850. Sa hrv. strane sudjeluju: Kukuljević, Demetar, Mažuranić, Pecev, Pejaković, a sa srp.

Piše:

Ruža SEVER-PLEŠNIK

strane Vuk i Daničić. Vuk nameće svoju koncepciju.

1867. u Zagrebu se osniva Jugoslavenska akademija. Tajnik postaje Đuro Daničić i odmah piše "Rječnik hrv. ili srp. jezika", koji izlazi od 1880. do 1882. Rječnik je rađen u Vukovom duhu i tako jedna isključiva lingvistika, koja je strana u mnogočemu hrv. književnom izrazu, zanemaruje hrv. stvaralačku književnost. Tu nema ni Šenoe, ni Kumičića, ni Gjalskog. Kasnije ipak ulaze neka knjiž. djela nekih hrv. književnika 1882. izlazi Brozov "Pravopis" napisan za škole u istom duhu, a 1889. Maretić objavljuje gramatiku opet

u Vukovom duhu. Bunio se jedino Antun Radić. 1901. izlazi Broz Ivezovićev "Rječnik hrv. jezika" s 80 posto riječi uzetih iz štokavske narodne pjesme. U njemu nema hrv. književnosti. Čakavski i kajkavski rječnik izbačen je iz tog "Rječnika hrvatskog jezika". Miroslav Krleža je napisao i "Na grobu žive Reči knjiga se zidati ne da!"

Naši književnici su stvarali na dijalektima. Jezik Držića postao je već naš jezik. Kajkavsku poeziju pišu Galović, Matoš, Domjanić, Pavić, Krleža, Balota, Franičević, Gervais, Crnje, Ivanišević, Nazor, Ujević. Dijalozi u knjigama R. Marinkovića su na čakavštini. I tako se službena lingvistika udaljila od knjiž. stvaralaštva. Petar Šegedin pita: "Jesmo li sredili stvari u svom vlastitom jeziku da bismo mogli s drugima razgovarati?" Na drugom mjestu kaže: "Isključivost Vuk-Mareticeve lingvistike vodi u sklerozu."

Moramo uzeti u obzir da je Bečki dogovor nastao u vrijeme Bachovog apsolutizma, s pritiskom austrijske politike prema južnim Slavenima. To je razdoblje Khuenove madžarizacije, doba romantike Ilirizma i razvijanja bratskih osjećaja prema budućim tlačiteljima. Tu je i Strossmayerov doprinos u osnivanju Jug.

akademije i izboru Daničića za tajnika, doba Supila i osnivanja "Jug. odbora" i ulaska u državu SHS-a i srpsko hrv. koalicija.

Pomalo su književnici počeli shvaćati i ozbiljnije se vraćati starim dijalektalnim izražajnim oblicima. Novosadski i zagrebački jezični dogovor je revidiranje nastale jezične situacije.

1964. je u našem sada herojskom gradu i simbolu hrvatske državnosti postavljena spomen ploča:

"U ovoj kući uglednog vukovarskog građanina, trgovca i publiciste Justina Mihajlovića boravio je češće Vuk Stefanović Karadžić, koji je u ratu za srpski jezik i književnost u Vukovaru imao najbolje prijatelje, pristalice i najtvrdi bedem."

Nazor je pred 2. svj. rat pisao:

"Naša štokavština postaje sve manje hrvatska, na čakavštini je možda da je, uz kajkavštinu, ne pusti preko plota, koji biva uвijek slabiji: ovdje, iznutra snižen, onde, izvana, provaljen."

Stipe Šuvan, sekretar za prosvjetu i kulturu, ističe potrebu borbe protiv nastojanja hrv. nacionalista da se stvari poseban hrv. nacionalni jezik.

Učitelji, koji su služili u Beogradu, morali su polaziti šestmjesечni kurs srpskog jezika i polagati ispit iz istoga. Prigodom popisa stanovnika 1981. zastupao je tezu kako bi bilo dobro da se u Hrvatskoj što više ljudi proglaši Jugoslavenima ili anacionalistima. Glavni urednik Komisije za prevodenje na hrv. knjiž. jezik, degradiran je u korektora, a zatim umirovljen.

Petar Šegedin piše: "Hrv. knjiž. jezik je davno stvoren i kršten, davno mu je Marko Marulić dao ime, davno on već ima svoje rječnike, svoje gramatike, svoj pravni, filozofski, religijski, znanstveni rječnik. Ne stvaramo mi svoj književni jezik, nastojimo ga obraniti protiv imperijalne ideologije i od naših neznalica" /g. 19877.

I tako smo mi Hrvati kao janjad umiljato prihvaćali s povezom na očima i pritisak Austro-Ugarske, Madžarske i konačno Srbije, koje ne samo da su nas tlačile, novac odvlačile i krv našu proljevale za svoje interese, već su nam oduzimale osnovni atribut koji čini narod, a to je jezik. Čudo kako smo se održali i došli do svoje države. Nisu nam je darovale velike sile i donijele na svojim bajonetama, već stoljećima pritisnjivana ogromna energija koja se oslobođala, naravno, na silne žrtve.

ZBOG IDEALA SLOBODNE HRVATSKE VINKOVAČKI GIMNAZIJALCI SUĐENI 1947. (II.)

Juzetno je bilo mučno podnijeti vrijeme istražnog zatvora u Vinkovcima i Slavonskom Brodu, budući da je istraga bila brutalna, podjednako psihički kao i fizički, nasilna, posve bezobzirna, nimalo baš ne uzimajući "olakotnom" gimnazijalnu, mladenačku dob uhićenika. Nu, za vinkovačke su gimnazijalce njihovi zatvorenički dani tako rekavši odmah potvrđili ono protiv čega su digli svoj glas: zatvori su bili prepuni Hrvata kao "političkih" kažnjenika, krivih zbog hrvatstva ili pristajanja uz ideju samostalne i neovisne Hrvatske, zatorenika, bivših hrvatskih vojnika, domobrana, ustaša i legionara, ljudi koji su preživjeli Bleiburg i Dravograd bježali s "križnih putova" ili se, posve nedužni, skrivali u zavičaju pred "oslobodilačkom" novom jugoslavenskom i komunističkom vlašću. Bio je to susret s ljudima koji su nerijetko bili suđeni na smrt, pa nazimjence, u okrutnoj "igri", nekoliko puta "pomilovani" na 20 godina i ponovno suđeni na smrt, te nakon toga ili ponovno "pomilovani" ili egzekutirani.

Kriminalaca je bilo u gotovo zanemarivom broju, osim nekih teških slučajeva grabežnog ubojstva, ubojstva iz osvete, teške provale s nasiljem. Ne treba pomisliti kako je to bilo vrijeme bez kriminala. Baš naprotiv. Ali kriminal i bezakonje svake vrste u to doba je rijetko bio uopće neki crimen s kojim se izlazilo pred sud. Postupak je prema kriminalcima bio neprikriveno blaži nego prema političkim kažnjenicima, kako "pod istragom" tako i za vrijeme izdržavanja kazne, podjednako za najmlađe i za one u zrelijoj dobi, kao i prema onima već kad god u relativno vrlo visokim godinama.

Stradanja kroz koja su prošli vinkovački gimnazijalci, od trenutka uhićenja, tijekom istrage i cijelo vrijeme izdržavanja kazne, čine posebna poglavљa njihovih sudsibina, njihovih upravo hrvatskih sudsibina, isprepletenih s premnogim individualnim i kolektivnim sudsbinama praktično bezbrojnih ondašnjih okrivljenika "krivih" zapravo jedino i samo zbog hrvatstva.

O svemu tome bi valjalo napisati još mnogo dokumentarnih i literarno sugestivnih stranica, jer predočbe su o stvarima ovde prikazanim kao i mnogim drugim događajima iz tog vremena očito u svjestima mnogih zapravo mutne, vrlo blijeđe, netočne i nejasne. Neistinite, lažne, krov-

Piše:

Dr. Zlatko POSAVAC

vorene. Dakako, namjerno ih se gura u zaborav. Već desetljećima. Nema dovoljno jasnijih plastičnijih točnijih slika o svemu tome u hrvatskoj historiografiji, ali ni u umjetnosti (romani, novele, film, TV) pa ni u novinskim feltonima. Kasniji naraštaji u Hrvatskoj gotovo jedva i slute mračnu, zastrašujuću atmosferu opstanka za one koji su neposredno poslije drugog svjetskog rata i nestanka Nezavisne Države Hrvatske bili optuženi zbog hrvatstva. Stradanja uostalom nisu prestala ni nakon istrage, ni nakon presude, ni nakon izdržane kazne. Cijeli život, punih pola stoljeća putovat će za svakim od vinkovačkih gimnazijalaca (kao i za mnogim drugim Hrvatima iz tog vremena), "karakteristike", bilo da su informacije isle tajno, iz njihovih leđa, bilo da su sami morali u zatvorenoj koverti prenositi mišljenje o sebi na svako mjesto gdje su se oficijelno pojavljivali... Postali su obilježeni, a ta zlosretna obilježenost, ako je kad god i gubila na intenzitetu, nije izbrisana nikada... i čini se kao da ih prati još i sad, svršetkom XX. stoljeća. Oblik "obilježenosti" poprima najprije formu grubog onemogućivanja, zatim zaborava, zanemarivosti, potisnutosti u drugi plan, do u položaj "građana drugog reda", "onih bivših", "nepotrebnih", koji su, makar i živi, samo "prošlost", premda su baš oni svojim životima "trasirali" budućnost.

Nakon izlaska iz zatvora, što je u životopisu svakoga iz skupine BAH vinkovačkih gimnazijalaca bio poseban datum, trebalo je da svaki od njih kao bivši politički zatočenik mukotrplno nastavi vlastiti život iznova. Ono što je u danim prilikama svima bilo koliko toliko normalno za njih je bilo trostruko ili pterostruko teže. Uvijek sa vidljivim ili nevidljivim zaprekama. Svi su, naime, vinkovački gimnazijalci bili izbačeni iz gimnazije pod zabranom upisa u bilo koju školu na teritoriju Titove Jugoslavije. Školovanje je tada za te mlade ljudi bilo pitanje modaliteta opstanka, egzistencije, pa je preživjeti u Jugoslaviji značilo i osobno i hrvatsko preživljavanje.

Slavica Vinković nije mogla nastaviti gimnazisku školovanje nego je upisala i završila Srednju ekonomsku školu u

Vinkovcima, te bila knjigovođa u Vinkovcima do kraja svog radnog staža, punih 30 godina. (1) Udana Ham, Slavica Vinković, danas živi u Zagrebu. (2) Osinivanjem obitelji kao i s dugogodišnjim naporima briga za obitelj, no i vlastitu egzistenciju, Slavica Vinković je svojim životom pokazala i dokazala ono što joj se željelo najprije osporiti, a onda i onemoći sudskom presudom.

Tomislav Lukačević uspijeva se ponovno upisati u gimnaziju privremenim odlaskom u Osijek, Zlatko Posavac odlaskom u Zagreb, što je upisavši Srednju tehničku školu, nakon Osijeka učinio i Miroslav Herceg. Jedino je Tomislavu Janošiću pošlo za rukom nastaviti gimnazisku školovanje u Vinkovcima, dok je Tomislav Lukačević tek poslije početnog izbjivanja u Osijeku uspio srednju školu završiti u zavičajnom gradu.

Tomislav Lukačević je studirao u Zagrebu medicinu. Diplomirao 1959. Do godine 1968. specijalizira urologiju u Osijeku i Zagrebu. Kao urolog radi na urološkoj klinici u Osijeku, gdje kasnije postaje voditelj Kliničkog Odjela, da bi 1980. dobio naslov Primarius! Objavio je više od trideset stručnih radova u zemlji i inozemstvu. Za vrijeme Domovinskog rata bio liječnik dragovoljac koji dvije godine zbrinjava kao kirurg hrvatske ranjenike. Godine 1997. odlikovan redom Danice Hrvatske s likom Katarine Zrinske. (3)

Zlatko Posavac završio je Filozofski fakultet u Zagrebu, i osim nastavne i znanstvene djelatnosti, nastojao, koliko mu je bilo moguće javno djelovati na kulturnom polju (književnost, likovne umjetnosti, filozofija). Doktorirao tek 1980. Za vrijeme "hrvatskog proljeća" 1971. bio je član Uprave Matrice hrvatske i urednik za filozofiju (matičinog!) "Hrvatskog tjednika". Premda je dugo vremena posebice ometan i onemogućavan u radu, što je bilo praćeno jedva savladivim elementarnim uvjetima života, ipak je predavao petnaestak godina estetiku na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu. (Akademija mu odkazuje ugovorenu suradnju 1999.). Po zvanju je znanstveni savjetnik Instituta za filozofiju.

U vrijeme Domovinskog rata bio aktivnim suradnikom tjednog *Glasnika HDZ-a* dok je njegov urednik bio popularni (pokojni) filmski kritičar Vladimir Vuković, kada im je uzajamnom suradn-

jom i slobodom uređivanja pošlo zajednički za rukom podići rang i tiraž *Glasnika* do najviše razine koju je *Glasnik* uopće dospio dosegći. Pisati je počeo još za studentskih dana tako da je dosad publicirao preko tri stotine članaka, studija i eseja. Na znanstvenom planu Zlatko Posavac objavio je četiri knjige o hrvatskoj estetici. Honorarni je predavač na Hrvatskim studijima (estetika i hrvatska estetika) od njihovog osnutka.

Miroslav Herceg je po završetku Srednje tehničke škole otišao na odsluženje vojnog roka, poslije čega se poslao najprije kao tehničar na hidrocentrali Jablanica. (4) Prešavši u Sarajevo (Energoinvest) dobio 1954. stipendiju s kojom odlazi na studij u Zagreb. Tehnički fakultet (građevinski odjel) završio 1961. nakon čega se vraća u Energoinvest-Sarajevo da "odradi" prema tadašnjim propisima, dobivenu stipendiju. Radi "na terenu" kao pomoćnik glavnog inženjera na izgradnji hidroelektrana Trebinje i Dubrovnik, a 1965. postaje šef građevinskog nadzora u izgradnji hidrocentrale Rama.

Godine 1969.-1970. dolazi u Zagreb, najprije u Industrogradnju, a zatim u Hidroelektaru gdje vodi radeve izgradnje HE na Dravi: Čakovec, Varaždin, Dubrava. (5)

Za cijelo vrijeme izgradnje Nuklearne centrale Krško glavni je inženjer za izgradnju. Prelaskom 1981. u poduzeće INGRA završava kao direktor gradenja nekoliko bolница i poliklinika u Rusiji, Alžiru i Keniji. Godine 1992.-1993. u vlasti Republike Hrvatske Direktor agencije za obnovu nakon čega se vratio u INGRU. Sada je u mirovini.

Tomislav Janošić je po završenom gimnazijskom školovanju upisao Veterinarski fakultet Zagrebu. Poslije diplomiranja kratko vrijeme radio na vinkovačkoj Veterinarskoj stanici, a potom kao veterinar u Poljoprivrednom industrijskom kombinatu (PIK Vinkovci), gdje provodi čitav životni vijek u savjesnom i predanom radu. Za vrijeme Domovinskog rata skribi u najtežim, pravim ratnim uvjetima za očuvanje stočnog fonda govedarskih farmi u Vinkovcima, djelujući poslije također kao veterinar sve do odlaska u mirovinu 1998.

Pokazalo se, iako je stajalo mnogo muke, napora, truda i žrtava, da su svim osuđeni vinkovački gimnazijalci iz skupine BAH postali časnim, korisnim, p-o-z i t i v n i m članovima društva i hrvatske nacionalne zajednice, suprotno riječima presude što ih je izdiktirao 20. lipnja 1947. sudac Miljenović kao Predsjednik sudskog vijeća nazivajući optužene "izrodima" tvrdeći da "ovakve osobe, kao što su optuženi ne mogu živjeti danas među zajednicom", dodajući tome, što je već na-

prijed citirano, još "kao otegotno njihov loš karakter, te cilj i pobudu koja ih je rukovodila da učine opisano krivično djelo". (Presuda 20. lipnja 1947., str. 3.).

Upravo je o cilju i pobudama za djelovanje skupine BAH vinkovačkih gimnazijalaca 1946. i 1947. najmanje bilo govora u istrazi kao i na sudu pa napokon i u spisu presude koji bi trebao važiti kao argumentacija i dokumentacija kazne. Ničega od toga nije bilo, pa je i presuda ostala samo traumatski dokumenat povijesnog vremena, i manje ili više stradalničkih osobnih životopisa suđenih gimnazijalaca. O tome se ne govori više, nije se govorilo ni prije ni poslije, a, na žalost, ne govori se ni danas. O tome i o mnogim sličnim slučajevima ne govori ništa novija hrvatska historiografija, pa ni "hrvatski pogledi" na *Povijest Jugoslavije*. Istragu, a ni sud, nije zanimalo da je pobuda i cilj djelovanja

Reprezentativno pročelje gimnazijalne zgrade u Vinkovcima

vinkovačkih gimnazijalaca bila prije svega Hrvatska i hrvatstvo, samostalna Hrvatska država, te želja da slobodan Hrvat u slobodnoj Hrvatskoj može afirmirati svoje vlastite ideale, vlastitu kulturu, sve životne, materijalne i duhovne oblike opstanka i egzistencije. Smisao djelovanja skupine BAH izvirao je iz težnje da Hrvati u Hrvatskoj ne budu - kao što su bili i postali vinkovački gimnazijalci skupine BAH - građani drugog, trećeg ili petog reda kada su htjeli kao pravi Hrvati afirmirati svoja hrvatska osobna, nacionalna i ljudska prava, svoje hrvatske i ljudske vrijednosti. Založivši sebe i svoju mladost za interesu i časne, ljudskom dostojaranstvu primjerene uvjete života svoga naroda, vinkovački su gimnazijalci, poput mnogih tisuća Hrvata toga doba suđeni upravo cinički "u ime naroda" za "djelo protiv naroda i države". Sud se pobrinuo kvalificirati vinkovačke gimnazijalce slovom presude da su "fašistički klerikalno nastrenjeni", premda nikada nije bilo zajedničkog s fašizmom i klerikalizmom u njihovim nakanama i djelovanju. A to da "žale za usataškom vladavinom", što znači za Nezavisnom Državom Hrvatskom, nije se

ni dopustilo ni pokušalo pozitivno interpretirati, objasniti, pa možebitno dovesti u svezu sa povijesnom zbiljom i starčevičanskim idejom hrvatske državnosti, te idejom o slobodi za Hrvate i slobodnoj, samostalnoj Hrvatskoj kao biti pobude svih akcija skupine. U tekstu ni optužnice, ni dviju presuda o tome nigdje niti slova. (6)

Može se činiti kako je u općim nevoljama Europe i tragediji hrvatske države i hrvatskog naroda velikih razmjera, događanje u Vinkovcima 1946. i 1947. što su ga inicirali, a kao svoju sudbinu ponijeli vinkovački gimnazijalci, samo jedna - premnogi bi to htjeli - mala i zanemariva sloboda. Iz perspektive svršetka XX. stoljeća pored svih stradanja koje zadesiće tisuće i tisuće Hrvata u Domovinskom ratu, malo kome je danas jasno kako su strašno vrijeme bile godine u Hrvatskoj poslije drugog svjetskog rata za svakoga tko se u ono doba usudio eksponirati za Hrvatsku. Vinkovačke gimnazijalce, za koje se i nije u to vrijeme moglo reći jesu li bili još djeca ili su baš u tim danima postali odrasli, jugoslavenski "osloboditelji" su tada vezali lancima, ne ulaštenim "lisicama" kako se danas gleda iz udobnih naslonjača na televiziji, nego zaista lancima. Zašto? Zbog idealne neovisne, slobodne, samostalne Hrvatske. Za razliku od hrvatske historiografije mladenački "eksces" vinkovačke skupine jugoslavenski je režim uzimao ozbiljno. Baš zato ta tobože "mala" vinkovačka epizoda, u kojoj se hrvatske gimnazijalce vezalo doslovno lancima, kao dio "male hrvatske povijesti" nije nikako samo zanemarivo "sitna" epizoda nego podjednako integralni dio prave, zbiljske hrvatske povijesti. A jer ta "epizoda" u dijelu hrvatske povijesne zbilje neposredno poslije 1945. nije bila ni jedina ni zadnja, već jedna između najranijih, to i ona čini njen autentični, općerelevantni dio. Skupina je vinkovačkih gimnazijalaca, učući u svoje djelovanje svoje živote, svoju snagu, mladost i svoju tadašnju, no i kasniju egzistenciju, djelatno, a ne pasivno, doprinijeli na svoj način da se ne ugasi svijest hrvatstva i da ne utrnupostulati hrvatskih prava na slobodu, na hrvatsku državu, na jedan za sve Hrvate i za sve časne ljude u Hrvatskoj čovjeka dostojan život, s tim daje baš mladež tog doba, egzemplorno pak grupa vinkovačkih gimnazijalaca te ideale i vrijednosti kao nacionalnu svijest integrirala u povijesni sadržaj oblikovanja hrvatske budućnosti.

Hrvatska historiografija već pola stoljeća uporno prešuće uđio hrvatske mladeži u modernom političkom životu Hrvatske, hrvatska historiografija prešuće i vinkovačku "epizodu" iz 1947. kao što prešuće i druge skupine hrvatske

mladeži koje su također stvarale hrvatsku povijest. Posebnu dionicu, naime, čini upravo tadašnja gimnazijama mladež iz svih dijelova Hrvatskog etnileuma (Zagreb, Split, Vinkovci, SI. Brod itd, Istri, posebice još u Bosni i Hercegovini, Srijemu i Vojvodini itd.), čemu se poslije naknadno pridružuje i studentska; (prvi je naraštaj studenata ili u emigraciji ili je već bio likvidiran ili pak silom ušutkan ili je pak dijelom bio na "drugoj strani"). Šutjeti o tome, o tim davnim teškim danima i bezbrojnim sudbinama osim opasnosti obnovljenog, perpetuiranog falsificiranja hrvatske povijesti ne samo kao prošlosti nego i krivotvorene povijesti kao sadašnje svake moguće zbilje, buduće zbilje, pa dakle i (hrvatske) budućnosti, daje također naslutiti mogućnost ponovnog prešućivanja no i destruiranja Hrvatske, ponovnog negativnog stava spram hrvatstva i ponovnog stvaranja situacije da istinski, iskreni Hrvati opet postanu građanima drugog i trećeg reda, čak i u Hrvatskoj, no i u Hrvatskoj nesklonim dijelovima Europe i svijeta. To se ipak ne bi smjelo dogoditi ni u kojem pogledu, ma koliko uporne bile protuhrvatske aktivnosti. Gorka iskustva insuficijencije nimalo nisu zanemariva. Jedna je od neispunjene zadaće hrvatske historiografije da zabilježi, pa interpretira navlastiti udio hrvatske mladeži, posebice gimnazijalne, u hrvatskoj političkoj povijesti nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske i završetka drugog svjetskog rata.

Sudbine vinkovačkih gimnazijalaca stigmatizirane njihovim uhićenjem 1947. hrvatske su sudbine, a hrvatske sudbine kao životi pravih hrvatskih ljudi čine integralni dio prave, istinske i zbiljske hrvatske povijesti.

Bilješke

(1.) Opća "rehabilitacija" i omogućavanja daljnog školovanja stupilo je na snagu 01.01.1960. dajući priliku školovanja za kažnjene do 3/tri/godine, dok su neki mogli nastaviti školovanjem i ranije na temelju pozitivno rješenih pojedinačnih vlastitih molbi. Sačuvan je dokument o onemogućavanju daljnog školovanja Slavice Vinković, bivšoj učenici VII. razreda realne gimnazije Vinkovci, kao i Karakteristika njenog brata Luke Vinkovića izdana od Narodne Omladine Vinkovci/kovrtirane/s kojom se nije mogao upisati na fakultet, iako je maturirao s vrlo dobrim uspjehom, u obitelji bez oca, koji je umro 1944.

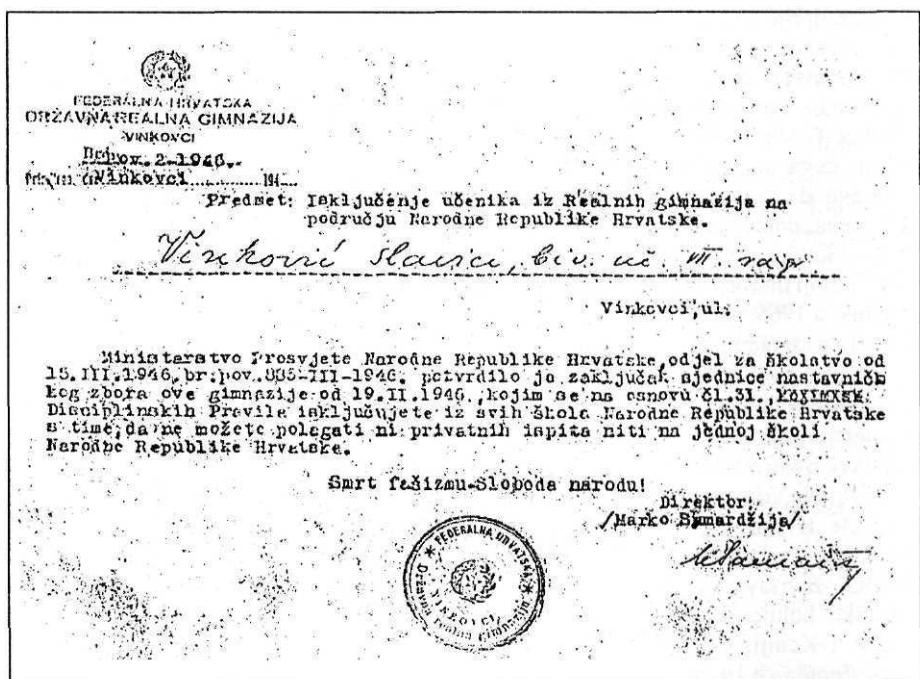
(2.) Leonardo Haim, rođen 16.VIII.1926. u Srijemskoj Mitrovici, (gdje je i suđen), suprug Slavice Vinković, osuđen na 4 godine, prošao je također svoj

osobni "križni put" po raznim logorima i u Borskom rudniku u Srbiji, budući da gaje 1944. "oslobodenje" zateklo u Hrvatskoj Mitrovici 1.XI.1944. (Hrvatska Mitrovica = Srijemska Mitrovica! Cijeli Srijem kao "istočni dio Slavonije" do Zemuna bio je od 1941. integralni teritorij Nezavisne Države Hrvatske. Op.Z.P.) - Crimen Leonarda Haima sastojao se u tome što je bio član organizacije Ustaške Mlađeži podnavigom "Hrvatski junak". Imao je navršenih 18 godina.

(3.) Valja dodati, što je važna osobno

ziju, nego na srednju tehničku školu građevinskog smjera.

(5.) Karijera Miroslava Hercega s obzirom na gradnju elektrana u Hrvatskoj - posebice Nuklearke Krško kojoj je svelasnik Hrvatska na teritoriju Slovenije - premašuje okvire ovoga teksta o političkom radu i horizontu vinkovačke skupine jer otvara i potiče niz problema i pitanja još neartikuliranih povijesno i neintegrirane u ideoološku perspektivu nekadašnjeg rada vinkovačkih gimnazijalaca; tiče se, recimo to tako, ekologije.

Faksimil dokumenta o isključenju iz gimnazije

biografska i historiografska činjenica, da su također i supruga dra Lukačevića kao i njegov pokojni sin bili dragovoljci Domovinskog rata.

(4.) Dakako da ni školovanje Miroslava Hercega nije bilo jednostavno. On je već u vinkovačku gimnaziju došao s hipotekom preživjelog na "križnom putu" povratka nakon tragedije kod Bleiburga, Dravograda i Maribora. Sudsku kaznu (što ju 1947. izriče Okružni sud u Slavonskom Brodu, (na koju se nije žalio!) započeo je izdržavati u Lepoglavi do prosinca 1947. kada je premješten kao fizička radna sanga na izgradnju "dobrovoljnim radom") "Omladinske pruge" Šamac-Sarajevo gdje je radio do lipnja 1948, kada je pušten uvjetno, s tim da živi u zavičajnoj Babinoj Gredi, a svakih sedam dana mora se javljati na policiju tzv. "miličiji" u Županji. Tek u takvim okolnostima uspjevši priskrbiti pozitivnu "karakteristiku", odlazi u Osijek, ne na, kako se nekad smatralo, "elitno" školovanje u Gimna-

(6.) Svi petero članova skupine BAH nekadašnjih vinkovačkih gimnazijalaca (uz međusobni respekt različitih manjih individualnih pojedinačnih objekcija) suglasni su s ovim sada napisanim i objavljenim teksem (druga verzija iz 1999.) svjedoči o točnosti navoda i prikaza činjenica, te autentičnosti korištenih policijsko-pravnih i sudskeh dokumenata. Tekst i jest koncipiran više kao dokument vremena i životopisa, manje kao memoarska proza i evokacija doživljajne pune i dubine. Izostavljeno je spominjanje imena i stavova odnosno držanje školskih kolega koji su znali za rad skupine i pozivani na rad, ali joj nisu pristupili, niti su sa skupinom sudjeni; (od onih koji nisu ni uhićivani)! Za tekst u cjelini kao i formulacije prikaza s prizivom na suglasnost svih članova skupine odgovoran je, dakako, ipak podpisani autor. Inicijativa za nastavak teksta uz podršku i suradnju izrade zasluge su Slavice Vinković. *

S majkom RUŽOM ŠARČEVIĆ u komunističkim kazamatima: ROBIJALA JE I RUŽICA, "STARA" SVEGA DEVET DANA !

Ruža Šarčević iz Rame (nekad Prozor) za vratom dobro nosi svojih osamdeset godina, premda je život nije ni malo mazio. Vremenom zacijelile su joj tjelesne rane zadobivene u komunističkim kazamatima, ali one na duši ostat će s njom do kraja života.

Piše:

Tomislav BOŽINOVIC

Kasnije će Ruža zbog daleko ozbiljnijih razloga odležati na dugogodišnjoj robiji u Travniku, Sarajevu, Banja Luci, Slavonskoj Požegi, Indiji, Zenici, Stolcu i Bileći.

Ruža Šarčević

Svaka priča robijaša drama je za sebe. Ružina je to dramatičnija, što se više nego za sebe bojala za svoju djevojčicu Ružicu, koja je skupa s njom, vjerovali ili ne, počela robijati samo devet dana nakon što se rodila.

Nakon što joj je u Drugome ratu sve popaljeno u Rami, Ruža je pobegla u Sarajevo gdje su je udomile časne sestre. Tu se po prvi put našla u zatvoru samo zbog toga što je na javnom mjestu zaplakala! Bila je nazočna u skupini žena kad su don Ivana Čondića i još jednog svećenika osudili na smrt vješanjem. Nad tim prizorom Ruža nije mogla suzdržati suze i za tu "drskost" odmjereno joj je prvih 15 dana zatvora u životu.

Ružin djever, njegovi rođaci i njihovi hrvatski suborci nakon završetka rata ostali su u šumi. Ruža je tada, zajedno s inim hrvatskim rodoljubima za njih prikupljala lijekove i hranu. Sve je to preko organiziranih punktova slano u šumu, a uz lijekove na dogovorenoduredište proslijedena je ijedna radio-postaja. Nu, Ružina je djelatnost otkrivena. Došli su je uhitići kad joj je, kako rekoso, kćeri Ružici bilo tek devet dana. To krvnike, međutim, nije zbumilo. Skupili su i majku i dijete i nemilosrdno ih bacili u zatvor u kojem će mala Ružica ostati punih 14 mjeseci svoga tek započeta života.

Sve to ipak nije do kraja slomilo Ružu. Kako je hrabro radila na spašavanju hrvatskih vojnika, tako je hrabro

podnosila sva mučenja pod istragom u Centralnom zatvoru u Sarajevu. Za devet mjeseci mučne istrage ona nije odala ni jednu osobu koja je s njom radila na prikupljanju lijekova, niti tko je sve znao za taj njihov organizirani rad.

Premda u dubokoj starosti, Ruža se jasno prisjeća nekih snažnijih fragmenata koji su je se duboko dojmili u istražnom zatvoru.

- Nikad ne ču, kaže, zaboraviti kad su noću neke intelektualce vodili na strijeljanje. Poneki su izvikivali svoja imena i prezimena i slali svoje posljedne poruke. Jedan je uzviknuo: "Tko me čuje, neka kaže mojima da sam noćas odveden na strijeljanje i neka se majka ne nuda mom povratku!"

Posebno je Ruži u sjećanju ostao i jedan upravitelj zatvora:

- Bio je to "Čituf" (Židov) Albahari Altarac. Pitao me je, je li mala Ružica gladna, a kad sam ja odgovorila potvrđeno, on je nervozno promrmljao kako moje dijete i u tim uvjetima dobro napreduje, a njegovu kod kuće ne nedostaje ništa, pa svejedno nazaduje.

CIPELE

Kako je na posao morala ići bosa, djever joj je u zatvor donio nove cipele, ali je Ruža i dalje ostala bosonoga. S njom je, naime, na robijanju bila Anka Azinović koja je pripadala ustaškoj mladeži, pa je morala pobjeći u šumu. U šumi su joj obje noge promrzle i s njih otpali svi prsti. Ruža jadnicu nije mogla gledati kako pati. Darovala joj je svoje jedine cipele.

Ružica Maduna na Bleiburgu 1995.

Iz Sarajeva prebačena je u Banja Luku, gdje je i osuđena. S njom u ćeliji bile su još četiri zatvorenice koje su proumjele glas da će Ruža biti osuđena na smrt. Bilo je tu i časnih sestara koje su zbog te vijesti plakale i smisljale što će učiniti s malom Ružicom ako joj se majka ne vrati. Srećom, te se priče nisu obistinile. Ruža je osuđena na 15 godina robije. Nakon izjavljena priziva, kazna je smanjena na 7 godina koje je Ruža u cijelosti odrobijala, čak i nekoliko dana više.

- Za razliku od istražnog zatvora, priča Ruža, na izdržavanju kazne nisu me tukli. Ali kad bi god došla neka amnestija, bivale su puštane Srpskinje i Muslimanke, a Hrvatice su ostajale do kraja. Jedna je Srbijanka uspjela pobjeći, ne osvrćući se na svoje dijete koje je ostalo u zatvoru.

A Ruži je najteže bilo kad se u zatvoru u Indiji morala rastati od svoje četrnaestomjesečne kćeri, po koju je došao njezin djever, jer u to vrijeme nije znala gdje joj se muž nalazi. Stražari su nju i dijete sproveli na željezničku postaju. Kad je vlak s djetetom krenuo, rastužena Ruža otglila se stražarima i bacila se na tračnice pred vlak. S tračnicu ju je odvukao jedan partizanski oficir.

U Indiji je u logoru ograđenom žicom bilo 250 žena. Njih je po pedeset bilo raspoređeno po sobama. Svaki dan se išlo na posao koji je bio težak, a žene su bile gladne i bose. Ruža je tada imala tek nešto više od 30 kilograma.

Dok priča, Ruža pravi kratke stanke, zagleda se u jednu točku i razmišlja. Bijaše nam žao što u mislima još jednom proživljava sve strahote robianja u komunističkim kazamatima. Ali trebalo je sve to pribilj ežiti. Nek' se ne zaboravi. Ne smiju se zaboraviti ni brojne žene koje su umrle u Stolcu, a nisu dostoјno ni pokopane na groblju, nego na jednoj livadi zvanoj Vidovo polje.

Kraj robianja Ruža je dočekala u Bileći gdje je dvije godine i četiri mjeseca radila u čilimari. Direktor čilimare bio je Miljenko Vuković, a njegov otac je bio četnik koji je ubijao i palio po Ružinoj rodnoj Rami.

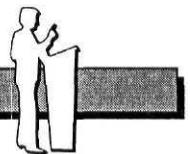
Nakon što je puštena iz zatvora, bila je lišena svih građanskih prava za sljedeće dvije godine. No, Ruža, kao ni svi ina politički zatvorenici, ni na slobodi nije bila slobodna. Pratili su ih i tlačili udbaši sve dok nije osvanula neovisna Hrvatska. •

RUŽICA

Jedna od najmladih robijašica na svijetu, Ružica, sad udana Maduna, živi u Splitu i kao viša medicinska sestra radi u KBC Split. U svojoj nesreći imala je i sreću što se svojih prvih 14 mjeseci života provedenih na robiji ne sjeća. Sudbina je, međutim, htjela da uspomenu iz tih teških dana nosi cijelog života. U zatvoru ju je, također mali zatvorenik, Fadil Prodo gurnuo na peć o koju se opekla. I danas taj ožljak od opek-line ima na ruci. Ostale strahote ispričalajoj je majka Ruža, a sama se sjeća da je tek u sedmoj godini života shvatila tko je, i odakle je. Tada je po prvi put upoznala i svog oca.

- Sjećam se, kaže Ružica, da sam jedno vrijeme dok je majka bila u zatvoru živjela kod strica u Žepču. Bio je glad i djeca su išla u šumu brati gljive kako bi preživjela. A ja, zatvorsko dijete, imala sam rahitis i nisam mogla ići brati gljive. Zbog toga sam često ostajala gladna.

Bila su to teška vremena, ali žrtve su se isplatile. Dobili smo slobodnu i neovisnu Hrvatsku. Ružica je nastavila majčinim stopama. Aktivna je u humanitarnim udrugama. Trenutno je na čelu Hrvatske katoličke udruge medicinskih sestara Split.

Iz uspomena jednoga hrvatskog robijaša (XXI.)

KAO PROGONJENA ZVIJER

Počeli su me ispitivati tko sam, odakle sam, kamo idem tako kasno itd. Na sve sam uspio dati zadovoljavajuće odgovore, ali na glavno pitanje, zašto se krijem, odgovor im nije bio uvjerljiv.

Pregledali me drugovi od glave do pete, ali nisu našli ništa sumnjivo. Pre-gledali su i mjesto skrivanja i opet ništa. Onda rekoše da će me poslati u komandu, pa neka oni sutra sve razjasne.

Smrklo mi se pred očima kad sam se sjetio onog podruma i dolazeće zime, kao i sve one moje sirotinje, koju su mi isti dan oduzeli, tako da sam ostao samo s onim što je bilo na meni i u meni.

I još su mi drugovi obećali da će se u tom podrumu predomišljati do proljeća. Tu se podrazumijeva i skidanje obuće, pa i druge "lijepo stvari", kad je netko tako "tvrdoglav". Ne, to si nikako ne smijem dopustiti da se vratim u taj pakao; jurišat će pa makar i u smrt.

"Koje si godište, druže?"

Naopako, kažem istinu. Dakle, već sam morao odslužiti vojsku.

"Pa, onda si morao odslužiti vojsku."

"Jesam", lažem mu ja.

"Pa onda znaš da je ovo narodna vojska, a ti se kriješ od vojsku."

Uzalud su svi izgovori i objašnjenja.

"Da nisi kriv, ne bi se krio od vojsku."

"Pa, vidite, drugovi, da sam ovdje domaći, poznam svu okolinu, tu odmah blizu imam rođake i poznate. Oni vam mogu posvjedočiti tko sam."

"Dobro, dobro, sve ćeš ti to sutra objasniti u komandi."

"Hajde, vas dvojica sa šmajserima, ovedite ga u komandu i na prvi sumnjivi korak pucajte!"

I tako, jedan ispred mene, a drugi iza mene sa "šmajserima" na "gotovs", povedoše me u komandu. Srce mi tuče kao u uhvaćenog vrapca. Da pokušam bježati, teško bih uspio. Uz ta dva "šmajsera", šanse su vjerojatno jedan prema milijun. Neiskusan, nisam znao da oni vjerojatno, nemaju oštru municiju na vježbi. A ako i nemaju, njih su dvojica, vjerojatno u dobroj vojničkoj kondiciji, a ja izglednju i u gumenim čizmama, ne bih daleko stigao.

Piše:

Augustin TOMLINOVIĆ - SAMAC

Bit će dobro ako budu prolazili pokraj ujakove kuće. Tamo su na ogradi drvena vrata, osigurana slabom drvenom "škeljkom". Nahrupit će na ta vrata, provaliti ih, pa u staju i na druga vrata van. Noć je, meni je situacija poznata, mogu se lako snaći i u mraku, a oni vjerojatno ne će moći.

Imao sam sreću. Pošli su upravo prema ujakovoj kući. Srce mi je još burnije zakucalo. Kad smo stigli do tih sretnih vrata, svom snagom sam se bacio na njih i ona su se poslušno širom otvorila. Uletio sam u mračnu štalnu, pa brzo na draga vrata van. Da, sjećam se: "drugovi" su vikali za mnom da će pucati, ali ja se nisam namjeravao zaustaviti, taman da su zaista pucali. Zatim sam preskočio dvorišnu živicu, pa prema Brozovićevoj bari i tu se opet prikrio u grmlju, skinuo sa sebe izdajničku, gotovo bijelu bluzu. Jer, lopov-mjesec je sve jače upirao svoj kažiprst u tu bijelu bluzu. Nisam smio riskirati da me ona još jednom izda, kao što je to vjerojatno skrivila tamo pod bedemom, jer na mjesecini je bila na daleko vidljiva. Smotao sam ju u klupko i ponio sa sobom u namjeri da ju obojim u neku tamnu boju, kako me više nikada ne bi izdala. Još jednom sam se ogledao okolo i požurio prema selu R. i kući kuma Ante. Kad sam već podaleko odmaknuo, pogledao sam prema ujakovoj kući i video da se u štali pale svjetla. Dobro, mislim, samo vi mene tamo tražite! Znači uopće nisu shvatili da sam odavno odmaglio. Kasnije mi je ujak potvrdio da su ga digli iz kreveta i natjerali ga da u štali pali svjetla, a oni su me tražili po staji, štaglju i ostalim gospodarskim zgradama.

Kumovoj kući stigao sam kasno. Zapravo, u kuću nisam ni ulazio, nego odmah u štagalj, gdje sam se zavukao u svoju već iskopanu rupu u sjenu, ali dugi nisam uspio zaspasti. Razmišljao sam o svojoj situaciji i izgledima da se iz svega toga izvučem. Jer, opasnosti su vrebale sa svih strana. Brinula me i ujakova sudbina. UDB-a će sigurno shvatiti o kome se

radilo, pa će možda i njega maltretirati. Razmišljao sam i o ovim dečkima kojima sam umakao. Ni njima neće biti ugodno kad budu morali raportirati kako sam im pobegao. Možda će dobiti i neku stegovnu kaznu. U svakom slučaju, izgubit će ugled dobrih, budnih čuvara "drage" nam domovine, premda ovakvi poslovi uopće ne spadaju u vojničke dužnosti. Ali tko je onda, te 1950. znao i smio razlikovati vojne i policijske dužnosti. Svi koji su nosili oružje, morali su čuvati državu od svih neprijatelja i "sumnjivaca".

Međutim, koliko god mi ih je bilo žao, nisam smio mnogo vremena trošiti na brigu za njih, jer su meni moje nevolje bile mnogo veće i važnije. Trebalо je misliti kako dalje spašavati svoju kožu, kako napuniti prazan želudac, kako dočekati proljeće. A zima i glad su tako nemilosrdni. Ipak, ni časak se nisam kolebao da li se vratiti u onaj strašni podrum sa svim pripadnim komforom, ili se i dalje boriti za svoju slobodu. Jer dokle god se čovjek bori, dotle i samo dotle, ima pravo nadati se slobodi; inače je izgubljen. Kad se jednom predra, sve je izgubljeno.

I ovdje mi je hladno i gladujem, ali znam da mi nitko neće namjerno zadavati bol, da mi neće uzeti pokrivač, da mi neće skinuti odjeću i obuću, da mi neće namjerno naliti vodu u spavaonicu.

Znam, jednom će mi netko reći: "Bilo bi ti bolje da nisi bježao, brže bi izašao na slobodu". To je možda istina, ali samo možda. Ali ondajejoš mnogo veća i vrjednija istina, da bi mi bilo bolje da u zatvor nisam ni došao. Bilo bi bolje, da sam udahnut u početku sagnuo šiju, ili da sam znao mjeru, pa da sam to učinio bar neposredno pred katastrofu, tj. pred zatvor. Bilo bi bolje... Mnogo bi toga bilo bolje, daje bilo drugačije nego što je bilo. No, bilo je onako kako je bilo. A daje bilo drugačije, to onda ne bih bio ja. Bio bi to netko drugi, a taj drugi mi se ne bi svidio. Mene nitko nije tjerao da idem u zatvor. Ja sam tu došao dobrovoljno i svjesno. I tko uopće može prisiliti nekoga da učini nešto što ne želi? Uvijek postoji mogućnost da se čovjek odupre zlu, pa makar za to platio i najvišu cijenu.

(nastavit će se) •

NEČUVENO LICEMJERSTVO

Piše:

Bruno ZORIĆ

Gospoda, kao što je većina čelnika iz oporbe, proizašla su iz partijskih inkubatora i sada nam prodaju maglu o svojoj velikoj stručnosti, podmeću tezu građanstvu da oni nisu bili proizvod i čuvari "crvenih" nego vrhunski gospodarstvenici i demokrati.

Oni imaju još tragikomičnu naviku, koju baštine iz ranijeg komunističkog sustava, da nam propagiraju o svojoj agresivnoj nametljivosti, neki svoj socijalizam u naš demokratski život, i to samouvereno i samodopadno, bez ikakva temelja i realnosti.

Drznici propagiraju laž i daju lažna obećanja o medu i mlijeku, kad oni dođu na vlast, jer potrebna je samo pamet koju oni imaju, a sadašnja vlast je bez nje.

To su po njihovu mišljenju samo lopovi, amoralne ličnosti i koristoljupci.

Oni će, tvrde, biti nešto drugo, jer su to i dosada pokazali svojim moralnim životom i svojim, tobože radnim uspjesima, u pedeset godina njihove vlasti.

Za njihove vladavine, tvrde, nitko nije bio gladan i nitko nije bio bez rada.

Kakva drskost!

Mi politički zatvorenici bivšeg političkog komunističkog sustava znamo kakva je bila njihova moralnost, kakva stručnost i tko je sve imao pravo na rad i život dostojan čovjeka. Svi ostali bili su u Lepoglavi, Staroj Gradiški, Tropolju, Golom otoku i na desetke drugih robijašnica diljem Hrvatske.

Znamo, da imenovani oporbeni čelnici nisu odveć hrabri ljudi (Tko je od njih bio u Domovinskom ratu?), a niti neprikosnoveni stručnjaci (lansirani od komunističkih struktura i subjekata kao podobne i odane osobe jugo-komunizma, jugoslavenstva i "Bratstva i jedinstva"), ali očigledno je da se i sada osjećaju jakima i zaštićenima.

Tu svoju samodopadljivost grade i na moći svojih istomišljenika iz prošlog sustava, koji diktiraju pravila igre u svim sferama života naše domovine.

Stekli su u ime radničke klase finansijsku moć i poslovna poznanstva i iz toga grade druge moći.

Iako su ta gospoda-drugovi proizašli iz partijskih inkubatora (bez konkurenčije - imali monopol nad svim i svačim), sada nam prodaju maglu o svojoj velikoj stručnosti. Oni su još uvijek pod zaštitom države i misle da su neka ugrožena vrsta, kojoj inače prijeti istrebljenje.

Vi čelnici iz većine oporbenih stranaka, valja vas podsjetiti na ovo.

Četrdeset i pet godina borili ste se protiv istine i logike, protivili ste se svakoj spoznaji i svakom zaključku zdrave pameti, bijelo ste proglašavali crnim, a crno bijelim, pa tako i nastavite.

Shvatite ovaj osvit hrvatske slobode kao svoj mrak, jer za vas i jest mrak, on i jeste vaša duga, beskrajna noć, vaša zimska noć, pa se predajte snu jer hrvatsku državu ne možete uništiti i ponovo vratiti u mrak balkanske ropotarnice, tamo gdje nikada nismo pripadali i gdje nam nikada više neće biti mjesto. •

IZBORI 2000.

Izbori so pred vratim. Eto ji skoro! {

Dohadajo z malem Ježušom za Božić.

Za koga glasati komu glasa dati?

*Onem, koji so nam nekaj dali,
ili onem, kaj se bojimo, jel nam
bit do i kaj dali?*

*Lepe reci, obećajna, cukori med
na dogačko i široko...*

A mi se nekaj bojimo. Zakaj?

Zato, jer smo već stopot zvarani bili!

No, ipak, kakje, tak je...

*Cuvamo se oni koji so nas do
"ječera"*

zapirali, sudili, vu robije mučili!

*Nas, čiste, poštene Hrvate, koji smo,
i onda - kuražni bili za Hrvacko
trpeli!*

Je, izbori so pred vratim

- a danes smo si Hrvati!

xxxx

*Brat i sestra sela i z grada
dok budeš glasal za svojeg brata.*

Rasprijoči kaj ti ne bu žal.

- Kak si popraviš tak budeš spol!

Cestit Božić i Novo leto!

Slavko Čamba

U vlaku ...

Piše:

Mate AKRAP

Srpanj 1951. Sunce prži zemlju. Lokomotiva riga dim i stenjući penje se prema Perkoviću. Imam putnu kartu do Zagreba, ali želim vidjeti Lički Osik i posjetiti zetove roditelje. Prošli smo Drniš. Stojim na hodniku vlaka, gledam, gledam i mislim: "Bože moj, koliko je mlađih života palo na ovim prostorima! Pali su zbog suludoga komunističkoga rata protiv svoje države, Boga i pravde, rata za crveni internacionalizam čija je ideologija, ideologija krv i smrti." U blizini mene čovjek. Zamišljeno gleda šumu i padine omanjega brda prema sjeverozapadu. Pitam: "Oprostite, gospodine, kako se naziva ovaj kraj?" Nazočni odgovara: "Ovo je ispred nas Kninsko Kosovo. Ona padina između dva brdašca pram zapadu vodi prema jami i šumi gdje su četnici vršili ubijanje hrvatskih civila i vojnika. To je zemljište posvećeno krvlju, hrvatskom krvlju." Nastavljam: "Konac prošloga rata krvava je epopeja hrvatskoga naroda. Smrt, krv, mučenje, zatvori i druge tragedije care vale su na brdu, polju, naselju i mom. Titovi partizani nisu sudili, oni su ubijali, krvoločno ubijali. Zamislite, skupne likvidacije u Bleiburgu i Sloveniji, koje je vršio krvolok Koča Popović sa svojim mladim Srbima i drugim pomućenim umovima!" Gospodin odgovara: "A, Zidani Most? Koliko tu pade hrvatskih vojnika od naboja slovenskih partizana. Sava je nosila mrtva tijela prema domovini Hrvatskoj, ali ih nitko nije smio vaditi iz vode, te su nošeni prema zemlji Srbiji, čiji su stanovnici govorili, govorili i pisali, da su to srbske žrtve, koje su Hrvati klali i ubijali."

Vlak je stao. Izlazim na postaji u Ličkom Osiku, a moj suputnik odlazi prema Zagrebu. Uzdahnuo sam: "Hvala Bogu, da u potlačenoj Hrvatskoj ima ljudi, koji se ne plaše izraziti svoje rodoljublje osudom partizanskoga genocida na hrvatskom narodu."

Uzalazim u kuću prijatelja Šopa. Ljudi vedra lica i otvorena duha. Žele da ostanem nekoliko dana duže od planiranih. Upoznaju me sa zetovim ujakom Matom Došenom. Stanovnik je sela. Pametan

čovjek. Mlađa gospoda stavlja na stol kavu, rakiju i pečene jabuke, koje u tom obliku prvi put vidim. Mato počinje: "Tvojaje obitelj na našoj, hrvatskoj strani, otac suđen. Zahvaljujući kasnjem uhićenju izbjegao je smrtnu "kaznu", a ti si pred petnaestak dana položio izpit zrelosti u splitskom sjemeništu, te možemo govoriti bez vela tajni. U ovom selu rođeni su Fran Binički i Marko Došen. Bilo bi koristno posjetiti crkvu, groblje i mjesto Balatin na kome su vaši Dalmatinci, priпадnici 26. dalmatinske divizije izvršili jezovit zločin."

Crkva uredna i lijepa, bogomolja u kojoj čovjek nalazi mir i spokoj. Groblje, seotsko groblje, zaraslo korovom i šibljem. Pismeni tekst na jednom grobu privlači moju pažnju. Čitam: "Naša ljubav, utjeha i nada, ovdje čeka uzrsnuće sada, Bog mu dobri blagi sudac bio..." Gospodin Mato kaže, da je grob nekoga mlađića, a stihovi književnika Frana Biničkog.

Idemo prema dolini zločina. Ugodno je koračati hladovinom drvoreda. Sunce grije, ali ne kao u mom selu. Mato govori: "Ova se, dolje, dolina naziva Balaton /naziv najvjerojatnije nastao po nazivu potocića koji u jesen i zimi teče ovim usjekom/. U ovom su kraju partizani na početku travnja 1945. zarobili oko 230 vojnika i časnika. Bili su mlađi, u njemačkim odijelima, kape su im bile slične domobranskim, naši ljudi, Slavonci i drugi. Među njima smo poznavali Luku Brkljačića iz Oštarija. Bio je tenkist. Na ovom su ih brežuljkama svukli, svukli do gola, stjerali u udolini i na najkrvoločniji način usmrtili. Iza zločina prisilno su doveći narod, žene i djevojke i zapovjedili da izvrše ukop. Ukop nisu izvršile u iskop. Poslagale su mrtva tijela na gomilu, donosile zelju i pokrivale tijela." - završio je gospodin Mato.

Žrtve i krvnike nisam vidio, ali sam njihove likove u mašti stvarao, te znam i mislim, da je sadržajno netočna latinska poslovica: Homo homini lupus /čovjek čovjeku vuk/, jer je preblaga za ljudе. Životinje imaju više milosti prema svojoj vrsti.

Badnjak

Waka

Višnja SEVER

Smreka okićena.

Jaslice od mame,

lutkice i voće.

Svjećice sred tame.

Rame uz rame.

Stupamo po gradu.

Razgovori teku

ko potoci gorski.

Nepravde nas peku.

Negubimo nadu.

*Negdje u daljini
zvonce malo zvoni.*

*A kroz gustu maglu
probija se svjetlost,
tamo u visini.*

*Dok tamjan se diže
a orgulje ječe
pod prstima Tvojim
melodija teče.*

Pjesma se ori.

*Čega da se bojim,
u toj Svetoj noći
kad su zvijezde oči
kada plamen vjere
u srcima gori.*

Zagreb, 23.XI.1999.

POPIS OSOBA KOJIMA JE IZPLAĆENA NAKNADA (NASTAVAK)

IME	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS
Štefanija	Kovačević	Kapela,	1928	4927,50
Zvonimir	Kovačević	Sl. Brod	1927	30 334,50
Živojko	Kovačević	Gašinci	1925	9 369,00
Franjo	Kovačić	Nedelišće	1924.	3.213,00
Ivan	Kovačić	Vrbanovac	1928.	14.310,00
Ivan	Kovačić	Dramali	1928.	4.927,50
Ivan	Kovačić	Nedelišće	1926	4 927,50
Ivan	Kovačić	Crikvenica	1929	567,00
Mijo	Kovačić	Zagreb	1927.	2430,00
“vcmko”	Kovačić	Vinkovci	1925	4.927,50
Ijubica	Kozarić	Zagreb	1930	13 459,50
Stjepan	Kozarić	Sesvete	1925	60 196,50
Apica	Kozina	Čitluk	1926	14 016,50
Anica	Kozina	Metković	1925	14.634,00
Kata	Kozina	Feričanci	1925	19.710,00
Fermcio	Kozlović	Pula	1927	5.737,50
Blaž	Kožul	Viropolje	1926	1.620,00
Iva	Kožni	Široki Rijieg	1926	7.357,50
Milica	Kožul	Široki Brijeg	1920.	7 357,50
Pave	Kožul	Sl. Brod	1928.	12.487,50
Veselico	Kožul	Široki Brijeg	1926	9.855,00
Krešimir	Krainčić	Zagreb	1934.	2.835,00
I ljubomir	Krajacic	Zagreb	1934.	i 025 00
Stjepan	Krajacic	Petrinja	1927.	5.737,50
Antun "Rrimilo"	Krajančić	Cara "	1930	1 269,00
Jakov	Krajančić	Cara	1932	4927,50
Atilije	Krajačar	Karolja	1934	14 782,50
• Stjepan	Krajer	Varaždin	1924.	1.552,50
Ana	Krajina	Kiseljak	1916	8.221,50
F.mica	Kraitmajer	Zagreb	1925	8 1000
Kata	Kralj Pecik	Zagreb	1925	10.530,00
Darinko	Kraljević	Karlovac	1926	23.017,50
Ivan	Kraljević	Osjek	1925	10.665,00
Kata	Kraljević	Široki Rijieg	1926.	13.932,00
Mara	Kraljević	Ljubiški	1920	1 201,50
Štefica	Kraljević	Zagreb	1927	20.452,50
Tunđio	Kraljević	Županja	1910	2 646,00
Radovan	Kraljić	Zagreb	1927	5.332,50
Miroslava	Krarnarić	Feričanci	1926	14.782,50
Slavko	Kranjčec	I. udreg	1917	6007,50
Vinko	Krar^čec	Sesvete	1926	20.425,50
Ilija	Kranjčić	Lipik	1928	7.371,00
I.adislav	Kranjec	D. Dubrava	1927.	11.799,00
Hajnrih	Krasnik	Ilijaš	1916	16 40" 50
Myo	Krečić	Petrir'a	1927	9.855,00
Janja	Krešić	Blace	1926	9.855,00
Milan	Kristić	Zagreb	1928	17 995,50
Gabro	Krivić	Privilaka	1929	34.49> 50
Josip	Krivić	OmiS	1929	27.243,00
Mile	Krivić	Zadar	1925	12.285,00
Vladimir	Krivošić	Zagreb	1929	3.672,00
Zlatko	Krizmanić	Vinkovci	1929	20.857,50
lanko	Križan	Lišno	1928	2.430,00
Jakov	Križanac	Stobreč	1928.	3.240,00
Frargo	Križić	Zagreb	1928	72-> ",50
Josip	Krkjuš	Valbandon	19.30	19 710 00
Stjepan	Krnice	Sisak	1930.	9 855,00
Ivo	Krgak	Bielovar	1926	9.855,00
Vinko	Krgak	Spkolova.c	1926	12.960,00
Rum	Krfnak	Vel. Vukovje	1935.	1.809,00
Manda	Krpan	Lovinac	1922	5 737,50
Nikola	Krstelj	Kučiste	1932	810,00
Ante	Krstičević	Ploče	1924	4927,50
Niko	Krstičević	Metković	1926	17.145,00
Šimun	Krstičević	Metković	1925	16.551,00
Ivan	Krstić	Relišće	1928.	19 710,00
Mirko	Krsulja	Sali	1927	5.737,50
Luka	Krtalić	Mostar	19"9	12.285,00
Stanko	Krtalić	Mostar	1921	15 852,50
Dušan	Krtić	Osjek	1926	23 355,00
Franjo	Krtić	Osjek	1920	i 403 00
Marija	Krušljac	Zagreb	1928	34 020,00
Martin	Krušić	Sv. Petar Čvrstec	1925	12.487,50
Celin	Kružić	Karlovac	1928	1 215 00
Vinko	Krvavica	Knin	1933	2 943,00
Alojzija	Krznar	Krapina	1926	11185,00
Dragutin	Krznar	Zagreb	1925.	5.292,00
Ruža	Kubelka	Čitluk	1923	25 960,50
Cecilia	Kubiček	Kiseljak	1921	15 849,00
Marija	Khnurdžić	Kaptol	1918	14.782,50
Anton	Kučan	Vrbovsko	1929	2.457,00
Vinko	Kuča	Lepoglava	1927	14.067,00
Mirko	Kudernovskv	Zagreb	1925	14.782,50
Slavko	Kiđrma	Osjek	1928	44 347,50
Andrija	Kudus	Nasice	1924	37746,00
Zdenka	Kufrin	Zagreb	1928	14 782,50
Zvonimir	Kuhar	Krapina	1930.	810,00
Mijo	Kuhner	Virovitica	1925	7 357,50
Anton	Kuhlreiber	Sarajevo	1928	5 629,50

IME	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS
Ivan	Kujundžić	Imotski	1927	5.751,00
Ivo	<ujundžić	Zagreb	1929	14.782,50
Dolores		Varaždin	1915	4.927,50
Stjepan	Kukolja	Varaždin	1929.	4.927,50
Nikola	Kukuruzović	Rakovica	1926	33.939,00
Ivan	Kulhavi	Osijek	1932	4.927,50
Mijo	Kulišić	Zagreb	1925	13.324,50
Mihela	Kulji	Rudinčina	W>9.	3 240 00
Vjekoslav	Kumrić	Nov Podravski	1917.	24 637,50
Ljubomir	Kuna	Gat	1929.	4.941,00
Helena	Kunaj	Zagreb	1923	6.156,00
Mato	Kundakčić	Graharje	1925	2659,50
Zvonimir	Kunek	Zagreb	1923	9 895,50
Branko	K.unović(kod D.Kunović"	Varaždin	1929.	35.194,50
Marijan	Kunštek	Zagreb	1935	6.088,50
Petar	Kunštek	Zagreb	1918	4.927,50
Nevenka	Kurjaković	Zagreb	1928	19.251,00
Marko	Kurtak	Virje	1928	17.995,50
Petar	Kurtalj	Jastrebarsko	1921	32 062,50
Rorislav	Kurtela	Dubrovnik	1920	823,50
Ivo	Kurtović	Zagreb	1930	3.240,00
lozo	Kurtović	Kaštel Stari	1927.	14.782,50
Josip	Kust	Satnica Đak.	1930	24.489,00
Ivan	Kustreba	Sisak	19"3	9 288,00
Marija	Kutleša	Zagreb	1926.	4 522,50
Marko	Kutleša	Zagreb	19"8	4 927,50
Mira	Kutleša	Zagreb	1925	5.332,50
Ana	Kuzle	Zagreb	19>6	904,50
Miško	Kuzman	Štefarne	1921.	4.927,50
Dragomir	Kuzmijć	Zastražiće	1928	4 050 00
Karlo	Kužilek	Rijekovci	1929	17.320,50
Ana	Kvakić	Lonia (Ivana-Grarli	1919	16 065,00
Juraj	Kvenić	Rijeka	1932.	4.455,00
Ante	Kvesić	i\ Breyeg	1928	4 927,50
Ivan	Kvesić	Zagreb	1927	1 768,50
Ivica	Kvesić	Široki Rijieg	1927.	7.357,50
Jure	Kvesić	Široki Rijieg	1926	4.927,50
Ana	Labaš	Dubrovnik	1926	2.835,00
Miroslav	Labus	Rijeka	1923	3 402,00
lozo	laco	Kiseljak	1927.	9 855,00
Radica	lačić	Osjek	1925	4927,50
Antun	Takotić	Mrkopaj	19"6	4.995,00
Andrija	Landić kod Vandure	Rokovci	1924.	7.209,00
Oracio	I.aporta	Cara	1930.	8 167 50
Anica	I.asić	Posušje	1906.	4.995,00
Hrvoje	I.asić	Široki Rijieg	1925	4 927,50
Ivan	I.asić	Osjek	1926.	26 608,50
Stanko	I.asić	Široki Brijeg	1914	3.~40,00
Vjekoslav	I.asić	Dubrovnik	1926	14 78" 50
Velimir	I.astrić	Zagreb	1926	17 887 50
Branko	Latković	Rijeka	1930.	4090,50
Zlatko	Latković	Zagreb	1928	23 152,50
Vid	Iauc	Ljubiški	1926	9 855,00
Ivana	Lazar	Zagreb	1924.	5.737,50
Srećko	I.azzari	Makarska	1925	9 855 00
Mirko	I.echo	Mostar	1925.	5.305 50
Zdenka	Lechner	Zagreb	1918	3.645,00
Nikola	Legac	Zagreb	19"8.	18.738,00
Josip	I.elić	Ljubišćica	1926.	13 945,50
Luka	Ieko	Zagreb	1925.	4917,50
Ivan	Ieljak	BuTinac	1928.	945,00
Viktoria	Leninger	Sl. Brod	1924.	2.835,00
Josip	Lenžer	Dakovo	19>2	4.927,50
Marko	Ierga	Zadar	1931	7 357,50
Ivan	I.esar	Slunj	1926.	31 64,300
Ante	Lešina	Imotski	1925.	14 809,50
Marijan	Letića	Zagreb	1918.	14.782,50
Ivan	Lever	Zagreb	1924	29.565,00
Anda	Levešnić	Kiseljak	1921.	8.181,00
Mijo	Liković	Kraljevica	1929	15.997,50
Petar	linardić	Rijeka	1925	17995,50
Karlo	I.ipak	Glina	1929	12.136,50
Duro	Lipković	Vinkovci	19"6	57.915,00
Josip	Liptak	Reli Manastir	19"2	7.357,50
Nikola	Li sac	Zagreb	1932.	14.156 00
Krešimir	Lisak	Zagreb	1933	10.908,00
Ana	Lisec	Zagreb	1928.	10.408,50
Milan	Lisičar	Zagreb	1930	12.096,00
Gašpar	Livaja	Mostar	19>0	9.855,00
Ivan	Livaković	Zagreb	1929	4 927 50
Zdenka	Lizatović	Zagreb	1927.	2.430,00
Slavko	Lohorec	N Marof	1935	51 111 00
Stanko	I.loherec	Zagreb	19.31	4 193 00
Josip	Lodoli	Koska	1927	14.781,50
loze fina	Iodoli	Zagreb	1926	12 649,50
Josip	Loidl	Osijek	1933	4.725,00
Antun	Loknar	Lug Suhotički	19"8	15 025 50
Draaca		S. Slatnić;	1925	7 357 50

IME	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS	IME	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS
Iva	Lončar	Jok	1927.	4.927,50	Kata	Mandić	Široki Brijeg BiH	929	4 927,50
.ončar	Vinkovci	1930.	4 536,00	Vinko	Mandić	Široki Brijeg	921.	3 645,00	
Ijubica	Lončar	Makarska	1927.	3.388,50	Zorka	Mandić	Osijak	925.	1 101,50
Mate	Lončar	Posusje	1921	24.637,50	Vjekoslav	Marača	Tisno	923	2 173,50
Matn	Lončar	S/ Brijeg	1928	9855,00	Branko	Maraković	Duga Resa	931	540,00
Nikola	Lončar	Sarajevo	1924	23.692,50	Ante	Maras	Zagreb	925	7 659,50
Slavko	Lončar	Zagreb	1915	6.547,50	Martin	Maras	Gospic	1927.	10341,00
Stjepan	Lončar	Zagreb	1926	135,00	Tomislav	Marasović	Split	1929	9 855,00
Vilim	Lončarić	Selca	1923	32.292,00	Josip	Marčec	Nedelišće	1927.	9 855,00
Josip	Lotl	Ivanić-Grad	1928	" 113,00	Nikola	Marci na	Zadar	1932	5 980,50
Ljerka	Loušin	Zagreb	1927	9 855,00	Mato	Marčinko	Zagreb	1925	4 927,50
Antn	Lovrić	Zagreb	1930	10 867,50	Vid	Marčinko	Zagreb	1925	24 637,50
Beata	Lnrić	Zagreb	1922	3.604,50	Juraj	Marčinković	Zagreb	1927	23 557,50
Dragutin	Lovrić	Zagreb	1921	24.651,00	Stanko	Mardešić	Komiža	1926	2.430,00
	Lovrić	Lozan Virovitica	1924	14 781 <0	Andelo	Marcić	Split	1927.	4 050,00
Jure	Lovrić	Zagreb	1927.	1.8 292,50	Antun	Marelić	Cara	1930.	864,00
vi ara	Lovrić	Capljina	1925	7 762,50	Daniela	Marelić	Cara	1930.	2 430,00
Strjan	Lovrić	Široki Brijeg	1922	21.465,00	Franko	Marelić	Cara	1933	7 357,50
Zdravico	Lovrić	Rijeka	1925	31.927,50	Jakov	Marelić	Cara	1932	1 930,50
Silvestrina	Lovšin	Popovača	1928	7.357,50	Ljubomir	Marenić	N Gradiška	1929	19 345,50
~ragup	Lozančić	Kupres.	1927	10 273,50	Ivan	Maretić	Repušnica	1925	2 740,50
Jakov	Lozančić	Omiš	19-))	Iva	Margeta	Mostar	1925	14 637,50	
Stjepan	Ložnjak	G Stupnik	1925	37 165,50	Ivan	Margeta	Cervar Porat	1221	1 404,00
Dragica	Luburić	Čitluk	1927	4 927,50	Katarina	Margeta	Mostar	1926.	5.346,00
Antun	Lučan	Požega	1919	7 357,50	Marija	Majgeta	Stolac	1918	13 095,00
Ante	Lučev	Šibenik	1928	1.215,00	Antun	Marić	Vinkovci	1927.	19 710,00
Blago	Lučić	Ljubaški	1931.	513,00	Cvijeta	Marić	Posusje	1920	49 275,00
Antun	Lučković	Dubrovnik	1927	19 710,00	Iva	Marić	M- Lošinj	1926.	24 651,00
Tomislav	Lukačević	Osjek	1931.	7 425,00	Iva	Marić	Široki Brijeg	1915	4 927,50
Amedeo	Lukašić	Marčana	1929	2 025,00	Ruža	Marić	Posusje	1926.	9 855,00
Frane	Luketić	Ogulin	1925.	337,50	Ivo	Marić	Lug, Kiseljak	1924.	70 672,50
Mato	Luketić	Ogulin	1927.	7357,50	Janja	Marić	Mostar	1925.	6 547,50
Tihomir	Lukić	Zagreb	1925	172 125,00	Mara	Marić	Posusje	1924.	13 567,50
S'epan	Lukić	Požega	1920	14 607,00	Marko	Marić	Široki Brijeg	1932	10 719,00
Dinčin	Luljin	Zadar	1926.	5.737,50	Ruža	Marić	Mostar	1915.	4 927,50
Ferdinand	Lulić	Zagreb	1927.	29.565,00	Ruža	Marić	Mostar	1921.	4 927,50
Ivan	Lulić	Novi Mikanovci	1918.	4.981,50	Ruža	Marić	Mostar	1924.	1 903,50
Karmelo	Lulić	Zagreb	1930.	2 403,00	Franjo	Marijanović	Mostar	1929.	24 759,00
Luka	Lulić	Karlovac	1924	9.855,00	Ivan	Marijanović	Trilj	1T6	13 108,50
Nedjeljko	Lulić	Rijeka	1926	20 749,50	Pero	Marijanović	Mostar	1916	7 357,50
Mate	Lupić	Sarajevo	1931	18 265,50	Ruža	Marijanović	Mostar	1917.	20 479,50
Ivo	Lusavac	Jarmine	1929	12 460,50	Ruža	Marić	Čitluk	1925	9 855,00
Marija	Lužajić	Vinkovci	1927.	12 285,00	Ivan	Marinelić	Pražnica	1924.	2 430,00
Ante	Ljevar	Livno	1926.	62.896,50	Mara	Marinović	Požega	1918	13 162,50
Mato	Ljubas	Tomislavgrad	1921	14 782,50	Niko	Marinović	Mollnat	1914.	17 212,50
Vjekoslav	Ljubas	Postira	1933	13.648,50	Mile	Marković	Kiseljak	1931.	10 489,50
Halil	Ljubović	Sarajevo	1919	53 814,50	Mira	Markić	Vel Gorica	1923	33 021,00
Trpimir	Ljiljan	Zagreb	1935	4 927,50	Ante	Markotić	Mostar	1918	4 927,50
Stjepan	Macokatić	Zagreb	1930	12.285,00	Vatreš	Marković	Mostar	1918	6 137,00
Spim	Madunić	Blato	1912	7 357,50	Vatroslav	Markov	Vela Luka	1915	4 050,00
Duro	Madarević	Baška	1921	4 050,00	Adalbert	Marlcović	Zagreb	1929	4927,50
Mato	Maderić	Trojstvo	1928.	14.782,50	Anto	Marković	Kiseljak	1923.	9 855,00
Filip	Madžar	Zagreb	1926	85 144,50	Antun	Marković	Zagreb	1914.	2 929,50
Ive	Magaš	Nin	1930	2889,00	Dragutin	Marković	Rasinja	1927	13 986,00
Albin	Magazin	Šibenik	1920	729,00	Franjo	Marković	Zagreb	1929	4 738,50
Juraj	Magdić	Zagreb	1927	12.973,50	Ilija	Marković	St Jankovci	1915.	1 336,50
Vid	Magiar	Novi Marof	1926	18 616,50	Ivan	Marković	Ogulin	1935.	405,00
Kata	Magjerić	Koprivnica	1913	6.453,00	Ivo	Marković	Kiseljak	1928.	10 557,00
Ivan	Mag/aji	Baška Voda	1926	1 161,00	Marko	Marković	Kiseljak	1931.	10 935,00
Malija	Majdenić	Gat	1926	4 927,50	Martin	Marković	Novigrad Podr.	1926.	6 628,50
Josip	Majerić	Čakovec	1926	11 434,50	Milan	Marković	Zagreb	1926.	1 835,00
Buro	Majetić	Novska	1927.	10.665,00	Slavko	Marković	Sisak	1926.	594,00
Marko	Maihen	V Gornje	1927.	16 996,50	Stipe	Marković	Vetovo	1926.	19 710,00
Danica	Maijić	Zagreb	1926.	24 637,50	Vlasta	Marković	Zagreb	1930.	2 524,50
Josip	Maijić	Zagreb	1925.	8 167,50	Zvonimir	Marković	Split	1927.	51 084,00
Kata	Maijić	Kiseljak	1923.	5 116,50	Branko	Markušić	Zagreb	1926.	4 576,50
Kate	Maijić-Mazul	Kiseljak	1915	8 262,00	Mijo	Marojević	Rajev Selo	1921.	6 547,50
Zorko	Majnarić	Zagreb	1925	2 065,50	Branko	Maršanić	Zagreb	1924.	1 296,00
Mijo	Majšak	Zagreb	1926	11 353,50	Marija	Martanić	Varaždin	1928.	12 285,00
Marija	Majstorić	Duntenovac	1929.	3240,00	Ivan	Martinić	Zagreb	1929	1 5 P,00
Marko	Majstorović	Sl Brod	1928.	2,8,35,00	Stjepan	Martinčević	Sarajevo	1934.	18 508,50
Antonija	Makaj	Varaždin	1925	1.215,00	Josip	Martinčić	Požega	1925	13 756,50
Mirko	Makar	Koprivnica	1932	4.509,00	Marija	Martinčić	Koprivnica	1924	2 308,50
Zdenko	Makar	Osmjele	1934	1 147,50	Vladimir	Martinčić	Rijeka	1917	7 357,50
Božica	Maksijan	Zagreb	1925.	2 430,00	Vlatko	Martinčić	Zagreb	1925.	4 050,00
Dragutin	Malačić	Koprivnica	1925	28.471,50	Franjo	Martinović	Bjelovar	1921.	4 29,3,00
Ivana	Malačić	Zagreb	1927.	4 428 00	Karlo	Martinović	Mostar	1919	34789,50
Petar	Malačić	Požega	1921	10 665,00	Luka	Mirtinović	Mostar	1923	24 637,50
Sima	Malačić	Požega	1925	9 855 00	Miše	Marjanović	Dubrovnik	1926.	12 312,00
Milan	Malek	Zagreb	1929	9 855 00	Vicko	Martinović	Sibenik	1919	5 332,50
Vinko	Malek	Split	1928.	19.710,00	Vinko	Martinović	Čitluk	1932	52.474,50
Stjepan	Maligeč	Zagreb	1931	4 927 50	Petar	Manina	Obrovac	1927.	6507,00
Vinko	Malinarić	Zagreb	1926.	810,00	Josip	Marničev	Varaždin	1926.	19 710,00
Dragica	Malović	Popovača	1927	9 855 00	Kata	Mariševac	Varaždin	1912.	4 927,50
Aleksandar	Maltačić	Sarajevo	1926	8.721,00	Ivan	Marušić	Kiseljak	1930.	4 927,50
Drago	Maltačić	Sarajevo	1913.	32 116,50	Ivan	Maržić	Miholjanec	1927.	12.298,50
Slavko	Malus	Žežina	1928	20817,00					
Anton	Maljevac	Jurdani	1928.	2 025,00					
S'epan	Maljković	Durdevac	1923	1 350,00					
Dragica	Mamić	Lučko	1913	5.737,50					
Eduard	Mance	Mrkopalj	1930.	4.077,00					
Vjekoslav	Mance	Skrad	1924.	4050,00					
Nikola	Manceta	Rođay	1908	24 637,50					
Pero	Mandarić	Mostar	1932	13.608 00					

(nastavit će se)

IN MEMORIAM

U SPOMEN MARIJA TKALČEVIĆ

preminula u 77. godini života
Laka joj hrvatska zemlja!

U SPOMEN FRANJO GABUD

preminuo u 70. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN BRANKO FLEISCH

rođen 1923. u Daruvaru, umro 1999. u Vancouveru
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN MIJO MATAIĆ - MIŠO

preminuo u 75. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN IVAN BARIČEVIĆ

umro 3. studenoga 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica Rijeka

U SPOMEN ROMANO IVAN KRIŽ

umro 12. studenoga 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica Rijeka

U SPOMEN

JOZO BUČEK

14. prosinac 1927. - 4. svibanj 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

IVAN FRANJIĆ

7. travanj 1931.-rujan 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

ANA VRBAN

26. prosinac 1908. - 27. veljače 1999.
Lakajoj bila hrvatska zemlja!

MARTIN FELJA

8. listopad 1922. - 8. kolovoz 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

BARICA LAČIĆ

9. ožujak 1925. - kolovoz 1999.
Lakajoj bila hrvatska zemlja!

BRANKO BARIŠIĆ

28. rujan 1926. - 2. studeni 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

ZVONKO BRODIĆ

7. lipanj 1921.-16. kolovoz 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

IMRO KUPČERIĆ

30. ožujak 1922. - 17. kolovoz 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

JOSIP HORVAT

5. ožujak 1925. - 28. srpanj 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

RUDOLF ŠNAJDER

20. siječanj 1915. - 5. rujan 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

SLAVKO GEREČ

18. lipanj 1925.-29. listopad 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

IVO BANDALO

12. kolovoz 1933. - 22. studeni 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

SLAVKO PALJEVIĆ

6. rujan 1923. - 27. studeni 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Osijek

IVANHENČ

16. lipanj 1923.-23. studeni 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Osijek

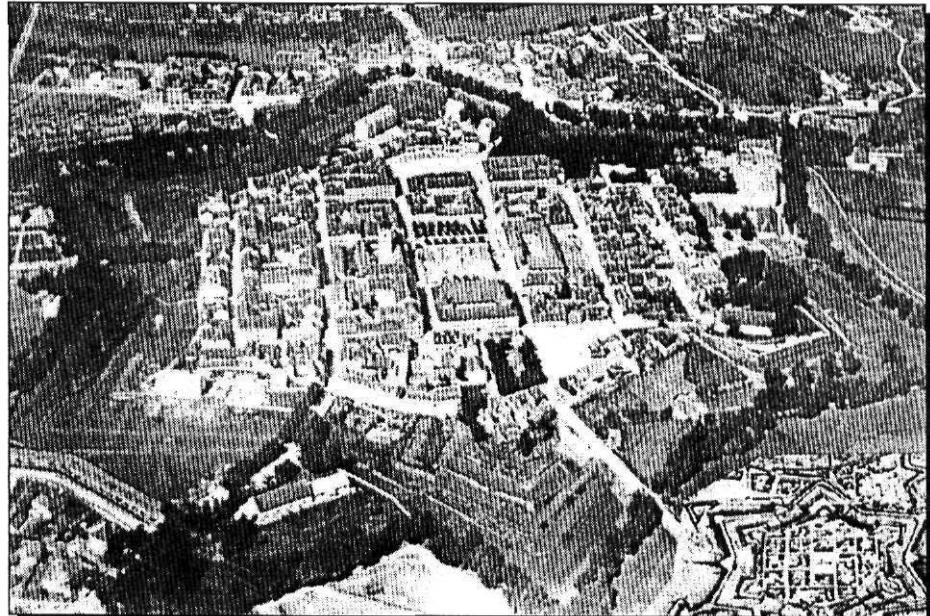
IN THIS ISSUE

On 10 December 1999, Croatian President **Dr. Franjo Tuđman** passed away in Zagreb. Keeping in mind that our issue of 'PZ' had been completed prior to his death, his role in the Croatian people's struggle for freedom and state independence is described only by our Editor-in-Chief **Tomislav Jonjić**. He emphasises that in the ranks of Croatian patriots, the figure of Dr. Tuđman, as a former communist and Tito's general has aroused feelings of doubt. Nevertheless, in his wide democratic ideals, Tuđman placed the interests of Croatia's national unity in first place. He managed to gain the confidence of the greater majority of Croats. The determination he showed, despite the opposition shown by the world powers, in leading the Republic of Croatia towards the final battle and victory for independence and international recognition, gained the support of 90% of Croats in crucial moments. The same can be said with regard to Tuđman's determination to use military force if need be, to liberate the last portion of occupied Croatian territory.

Precisely because of his policies, Tuđman will remain marked in Croatian history as one of its leading political figures. His role will not be significantly diminished by the evident oversights in his politics - like the authoritative streaks of his rule, the insufficiently clear and transparent relations to the Communist past, misuse of the transformation of Communist "socially" owned property to private hands, and the insufficiently clear politics to protect the Croatian national interests in Bosnia-Herzegovina.

* * *

The aggressive actions of the SFOR in Bosnia-Herzegovina which used restrictive measures and military-police operations to disable the local Croats to defend their national identity, is a topic treated by **Ferdo Sarić**. Croats are an ancient people in Bosnia-Herzegovina, and even the Communist constitution guaranteed them constituency and equality. Therefore the October raids in institutions belonging to the Croatian people as well as the campaign against broadcasts by Croatian radio-television programmes in B-H, the author warns, could lead to a sharpening

Renaissance Castle Veliki Tabor (76th Century)

of opposite thoughts and a new explosion. Violence cannot be used to eternally limit human and national rights.

The strength of national identity amongst Bosnia-Herzegovinian Croats is indicated by the list of Croat victims published in this magazine. One such list, the list of works by Croats killed in central Bosnia during the Independent State of Croatia (1941-1945), and following the victory of the Yugoslav Communists will from this issue be prepared by **Vjenceslav Topalović**. His list unfortunately, mostly reflects upon Croat Catholic victims. Details regarding Muslim Croats who fell in defence of the Croatian state are today mostly not available due to the resistance of Bosnia-Muslim authorities.

* * *

The Opposition coalition, headed by reformed communists will in this pre-election campaign attempt to gain the support of public opinion with their claims of providing a higher standard of living, greater social security and a better life as it was prior to the Homeland War. Inviting the public to balance these claims and judge their sincerity, **Stjepan Brađić**, warns of the oversights and deserves of the current government in the Republic of Croatia. He highlights two fateful and unavoidable events during the creation of an

independent Croatian state and fall of Communism. These events established the framework for social and cultural advancement. The author stresses that by annulling the victories, we will not be able to advance any further but rather, by preserving them and building on them.

* * *

In our section of memoirs, retired Home Force sergeant **Stjepan Crnčić** describes the proclamation of the Independent State of Croatia as it occurred in Bjelovar on 8 April 1941, two days prior to its proclamation in Zagreb. Namely, following Germany's attack on Yugoslavia, Croatian nationalists in the majority of Croatian cities, seized this opportunity to spontaneously take over the government and without any collusion with the Axis Powers, they proclaimed their state independence. In those April days of 1941, proclamations took place in Cakovec (7 April), Bjelovar and Durdevac (8 April), Han Pijesak in eastern Bosnia and Virovitica - in today's Croatia - (9 April), and in Zagreb (10 April), etc. These details bear witness to the deep rootedness of Croatia's yearning for state independence.

IN DIESEM HEFT

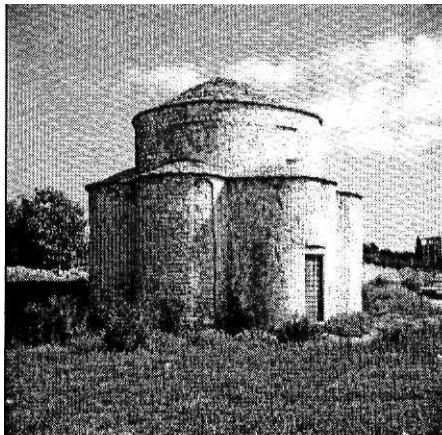
Jn Zagreb starb am 10. Dezember 1999 der erste Präsident der Republik Kroatien, **Dr. Franjo Tuđman**. Hinsichtlich der Tatsache dass der Redaktionsschluss für dieses Heft vor seinem Tod war, schreibt nur der Chefredakteur **Tomislav Jonjić** über die Rolle Dr. Tuđmans im Kampfe des kroatischen Volkes um Freiheit und staatliche Selbständigkeit. Er bringt zum Ausdruck wie in den Reihen der kroatischen Patrioten das Erscheinen Dr. Tuđmans, als ehemaligen Kommunisten und Titos General, ein gewisses Misstrauen hervorgerufen hatte. Dr. Tuđman gelang es durch seinen offenen und demokratischen Auftritt, der die Interessen der kroatischen Einheit in den Vordergrund stellte, das Vertrauen der großen Mehrheit von Kroaten zu gewinnen. Entschlossenheit mit welcher er, gegen den Willen der Weltmächte, die Republik Kroatien zur endlichen Verselbständigung und internationaler Anerkennung führte, hatte in den Schlüsselmommenten eine 90%-ige Unterstützung der Kroaten. Das gleiche geschah hinsichtlich Tuđmans Entschlossenheit, dass man zur Not auch mit Militärmitteln, auch das letzte Teilchen des besetzten kroatischen Territoriums befreien müsste.

Gerade wegen dieser seiner Politik, verbleibt Tuđman in der kroatischen Geschichte als eine zentrale politische Erscheinung. Seine Rolle wird nicht ernster geshmälert durch offensichtliche Fehler seiner Politik, wie z.B. autoritäre Züge seiner Regierung, ungenügend klarem und transparentem Verhältnis zu seiner kommunistischen Vergangenheit, Missetaten in der Privatisierung kommunistischem "gesellschaftlichen" Eigentums in das private, sowie die unklare Politik vom Schutz der kroatischen nationalen Interessen in Bosnien und Herzegowina.

***

Mit dem aggressiven Auftreten der SFOR Kräfte in Bosnien und Herzegowina, die durch restriktive Maßnahmen und militär-polizeilichen Aktionen versuchen dortigen Kroaten die

Verteidigung ihrer Identität unmöglich zu machen, beschäftigt sich **Ferdo Šarić**. Die Kroaten in Bosnien und Herzegowina sind Ureinwohner und schon in der Kommunistischen Verfassung

Vorromanische Kirche der Heiligen Dreifaltigkeit (Split)

wurde ihnen die Konstitutivität und Gleichberechtigung gesichert. Deswegen der Oktoberüberfall auf die Institutionen des kroatischen Volkes, sowie Versuche des Verbietend von Ausstrahlungen der kroatischen Rundfunk- und Fernsehensendungen in Bosnien und Herzegowina, meint der Autor, kann zur Verschärfung der Gegensätze und neuen Explosionen führen. Mit der Gewalt kann man die Menschen- und Volksrechte nicht beschränken.

Wie stark das Nationalbewusstsein der Kroaten in Bosnien und Herzegowina ist, zeigen mehrere Aufzählungen kroatischer Opfer, die wir in unserem Heft bereits veröffentlichten. So ein Verzeichnis, Aufzählung eines Teils von ermordeten Kroaten in Mittelbosnien während des Unabhängigen Staates Kroatien (1941 - 1945) und nach dem Sieg der Kommunisten, bereitet Mag. Vjenceslav Topalovic ab diesem Heft. Diese Aufzählung beinhaltet, leider, überwiegend Opfer von Kroaten katholischer Konfession. Daten über Moslems die als Verteidiger des kroatischen Staates fielen, sind heue wegen des Widerstandes der gegenwärtigen bosnisch-moslemischer Machthaber, meistens unzugänglich.

***

Die Koalition der Opposition, geführt durch die reformierten Kommunisten, versucht in dieser Vorwahlzeit die öffentliche Meinung mit Behauptungen von höherem Wohlstand, höherer sozialer Sicherheit und besserem Leben in der Zeit der Endphase des Kommunismus, zu gewinnen. **Stjepan Brajdić** appelliert an die Öffentlichkeit, dass sie eine Bilanz aufstellt und somit die Wahrheit dieser Behauptung prüft. Er weist auf Fehler, aber auch auf Verdienste der aktuellen Regierung in der Republik Kroatiens hin. Er nennt die Wiedererstehung des selbständigen Kroatischen Staates und Zusammenbruch des Kommunismus als zwei unumgängliche Eckpfeiler. Damit ist erst der Rahmen für gesellschaftlichen und kulturellen Fortschritt geschaffen. Der Autor betont dass der Fortschritt nicht durch Annulierung des Sieges, sondern durch Erhaltung und Fortschritt zu erreichen ist.

***

In dem Memoarenteil dieses Heftes, beschreibt der Domobrane Feldwebel **Stjepan Crnić**, die Ausrufung des Unabhängigen Staates Kroatien in Bjelovar, am 8. April 1941, zwei Tage früher als sie in Zagreb ausgerufen wurde. Nämlich, nach deutschem Angriff auf Jugoslawien, nutzten die kroatischen Patrioten die Gelegenheit und übernahmen in mehreren Städten spontan die Macht. Sie haben ohne irgendwelcher Konsultationen mit den Achsenmächten die kroatische Unabhängigkeit ausgerufen. So wurde in den Apriltagen 1941 das unabhängige Kroatien ausgerufen in Cakovec (7. April), Bjelovar und Durdevac (8. April), bei Han Pijesak in Ostbosnien und in Virovitica (9. April), in Zagreb (10. April) usw. Diese Daten bezeugen klar dass das Streben nach staatlicher Unabhängigkeit im Volke tief verwurzelt ist. •

Čestit Božić
i blagoslovljenu
Novu 2000. godinu

želi Vam

Ujace

PRVATSKOG DRUŠTVA
POLITIČKIH ZATVORENIKA

